پەیامی قیبلە

زنجیرەی
٣٩

پەیامی بەدواداچوون

ڕەوشی خوێندن لەکوردستاندا

بەشێک لە کاری مەیدانی ماستەرنامەی نوسەر

د.عومەر عەلی

٢٠٢٠

زنجیرە (٣٨)

بەشێک لە کاری مەیدانی ماستەرنامەی نووسەر

پەیامی بەدواداچوون
ڕەوشی خوێندن لەکوردستاندا

پێداچوونەوەی:
ماموستا شەرمین

د. عومەر عەلی
٢٠١٩

پەیامی قیبلە
ڕۆشنبیریی گشتی و ئیسلامی . زانست و ئیمان

ناوی کتێب: پەیامەکانی بەدواداچوون - ڕەوشی خوێندن لەکوردستاندا

نوسەر: عومەر عەلی

دیزاینی ناوەوەو بەرگ: توانا ئەحمەد

چاپخانە:

تیراژ:

نرخ:

ژمارە ( )ی ساڵی ( )ی
لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکانی پێدراوە

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی:

هەموو ئەو نوسین بە بەدواداچوونانەی کە پێویست دەبوو بیان کەم بۆ پلەکانی خوێندم لە زانکۆو وە دواتر لە خوێندنی پاش زانکۆمدا ڕاستەوخۆ بە ئینگلیزی دام دەڕێژاو دواتر پێش ئەوەی پێشکەشی بکەم سەردانی بەشی یارمەتی قوتابیانم دەکرد بۆ ئەوەی چاوێکی لێ بکەن بۆم و پێشکەشی بکەم، وە ئەو قوتابیانەی کە دەهاتنە بەریتانیا بە مەبەستی خوێندنی باڵا لەلایەن حکوومەتی هەرێم و حکوومەتی عێراقیەوە زۆرجار باست و خواستی چۆنێتی نوسینی بەحسەکانمان دەهاتە کایەوە ئەوەی ئەوان هەموویان دووبارەیان دەکردەوە ئەوە بوو کە بەحسەکە بە کوردی وەیان عەرەبی بنوسرێت و دواتر وەربگێڕدرێت بۆ ئینگلیزی منیش ئەم خاڵە سەرنجی ڕاکێشام بڕیارم دا ئەوەی کە ماوەمە بینوسم لەسەر ئەو ئەزموونە بێت وە تەنها شتێك کە مامبوو نزیکەی سێ یەکی ماستەرەکەم بوو کە لەسەر ڕەوشی خوێندن لە کوردستاندا بوو لە دوای بەهاری ١٩٩١ی ڕاپەڕینە جەماوەریەکەی کوردستان، کە ئێستە لەبەردەستی بەڕێزتاندایە وە لە ئایندەشدا هەوڵ دەدەم تەواوی

ئـەو بەحسـانەی کـە کردوومــن بـۆ ماســتەرەکەم بیــان کـەم بـە کـوردی و بڵاویـان بکەمـەوە بـە مەبەسـتی سـودگەیاندن بـە هاوزمانانـم. ئـەم بەحسـە جەخـت لەسـەر خوێنـدن دەکات لـە کوردسـتاندا لـە دوای ساڵی ١٩٩١ وە بـۆ ئـەو مەبەسـتەو زیاتـر قـوڵ بوونـەوەو لێـك تێگەشـتن لێـی ناچـار بـووم لـە ڕووی مێـژووەوە هەندێـك ڕوونکردنـەوە بـدەم هـەروەك زۆرێـك لـە کێشـەو شـەڕەکانیش کـە کاریگەریەکـی زۆریـان هەبـووە لەسـەر پرۆسـەی خوێنـدن و فێرکـردن، وە ئـەوەی دەبینرێـت لـەم کتێبـەدا هەندێـك دەسـتەواژە کـە خوێنـەر لەوانـەوا وانەزانێـت کـە کـورد نوسـیویەتی بـۆ نمونـە: (نووسـەر پێـی وایـە(کـە وادەردەکەوێـت کەسـێکی تـر نوسـیبێتی لـە زمانـی منـەوە کـە ئەویـش زیاتـر دەگەڕێتـەوە بـۆ باکگراونـدی ئینگلیزیەکـەو دواکردنـی ئـەو بەشـەی کـە مـن لێـی دەخوێنـم کـە بـەو شـێوەیە بەلایانـەوە پەسـەندە وە هەروەهـا ڕوونکردنـەوە لەسـەر هەندێـك شـت کـە بـەلای کـوردی خۆمانـەوە ئاشـکرایەو پێویسـت بـە ڕوونکردنـەوە نـادات بـەڵام چونکـە نوسـینەکە نوسـینێکی ئەکادیمیـەو دواتـر دەچێتـە بـەردەم ئینگلیـز ناچـار بـەو شـێوەی لـێ کـراوە، بـە ئومێـدی بەرچـاو ڕوونـی و سـود وەرگرتـن لـەو خاڵانـەی کـە دەستنیشـان کـراوە لـەم کتێبـەدا.

عومەر عەلی

٢٠٠٩/٠٨/١٣

خوێندنی ئینگلیزی لە کوردستاندا لە دوای ١٩٩١ تا ئێستە لەسەر: چۆنێتی، گۆڕینی مەنهەج، لاوازیەکان، بەهێزیەکان

خۆشویستنی خاك و وولات زۆرجار وا لە هاوڵاتیانی دەكات بەدواداچوون لەسەر زۆر كارێك بكەن كە حەزی كەسەكە خۆی بۆلای ئەو كارە نەچێت، بەڵام بیركردنەوە لە بەرژەوەندی كۆمەڵگەو ماف پێدانیان لەو بوارەدا ئەو مافە لەخۆی دەستێنێتەوە لەبەر بەرژەوەندی گشتی، گەر چی هەمووكەس مافی خۆشیەتی لەگەڵ حەزەكانی خۆیدا بێت لەكاری ڕەوادا. هەر ئەوە بوو كە وای لە نووسەر كرد بەدوای ئەم بابەتەدا بچێت، وەگەرچی گلەیەكی زۆریشی هەیە كە بەو ڕۆحیەتەوە بەدەمیەوە نەبوون چ لە ئاستی زانكۆو خوێندنگاكانی كوردستاندا وە چ لە ئاستی تەنانەت تاكیشدا، بەڵام هەرخۆی پێی وایە كە بەدەمەوە نەبوونی كەسانێك با زۆریش بن نابێت ڕێگر بێت لەوەی كە نووسەر بەدەم ئەو كارەوە نەبێت مادام گەشتووەتە ئەو بڕوایەی سەرەنجامی ئەم كارە بۆ بەرژەوەندی گشتی دەگەڕێتەوە.

بۆ لێكۆڵینەوەو بەدواداچوونی باسێك لەم شێوەیە بەبڕوای نووسەر لە جێگەیەكەوە بۆ جێگەیەكی تر جیاوازی هەیە، بۆ نمونە وولاتێكی وەك سین وە یان تایلەند كە سالانێكی زۆرەو مێژوویەكیان هەیە لەبواری فێربوونی ئینگلیزی و وە چەندەها قوتابخانەی هەمە جۆریان هەیە ئاسانترە گەر لێكۆڵینەوەی لەسەر بكرێت. جا گەر ئێمە بێت و لێكۆڵینەوەیەك لە سەر خوێندنی ئینگلیزی بكەین لەسەر سین وە یان تایلەند دەبینین سەرچاوە گەلێكی یەكجار زۆر هەیە ئەویش لەبەر ئەو مێژووە[1] دوورەی كەهەیانە لەو بوارەدا، بەڵام

(١) **Joseph Boyle, essay** - http://down.lledu.cn/article/3/2006/12/20061212616O.html ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

وولاتێکی وەك کوردستان گەرچی زۆرێکیش بەوە قەڵس دەبن کە ناوی وولاتیشی لێ بهێنرێت، جیاوازی زۆرە لەگەڵ سین و تایلەنددا، چونکە ئێمە سەرچاوەمان ئەگەر هەش بێت زۆر کەمە، هەرچەند هۆکاریش زۆرن بۆ ئەمە بەبڕوای نووسەر دەگەڕێتەوە بۆ ئەو هەموو نەهامەتیانەی کە کورد ڕووبەڕووی بۆتەوەو وە هەنکوکەش هەر بەردەوامە ! وە هۆکاری ئەو هەموو ڕووبەڕوو بونەوەی کە بەردەوام ڕوو لە کوردستان بووە فاکتەرێکی یەکجار بەهێز بووە بۆ ئەوەی بیر لە فێربوونی زمانی ئینگلیزی و وە زۆرێك لە پێش کەوتنەکان نەکەنەوە، چونکە زیاتر هەر لە دۆخی بەرگری کردندا بوون، وە بیرکرنەوە لە پێش کەووتن دوای ئازادی و سەربەخۆیی دێت هەر بۆیە نووسەر پێی وایە نابێت کەسانێك ئەو تانەی لێ بدەن، وەگەر سەیر بکەن دەبینین ئەو کوردستانە پارچە پارچەکراون بەسەر چەندەها وولاتدا بەشێوەیەکی سەرەکی بەسەر ئەم وولاتانەدا:

عێراق، ئێران، تورکیا، سوریا، هەروەك ڕێژەیەکی زۆریشی لە وولاتانی تر هەیە، وە جگە لەوەش کە ڕێژەیەکی زۆریشی بەچەندەها وەسیلەی جۆراو جۆر کۆچیان کردووە بۆ وولاتانی دەرەوەو ماونەتەوە تێیدا، کە ئەویش بەئاشکرا ئێستە دەبینرێن بەتایبەت لە وولاتانی ئەوروپادا. ئەم کۆچەش هەر دەگەڕێتەوە بۆ نەهامەتیەکانی ئەو وولاتە، گەر ئێمە بمانەوێت نەهامەتیەکانی کوردستان دەستنیشان بکەین هەموو باسەکە داگیر دەکات و ڕێژەی دیاری کراوی ووشەکان بۆ ئەم باسە ڕێگەمان پێ نادات ناوەر ۆکی باسەکە باس بکەین، لەبەر ئەوە ناچار دەبین واز لە دەستنیشان کردنی هەموو ئەو ڕاستیانە بهێنن و زۆر کورتیان بکەینەوە، باس

کـردن لـە مێژوویەکـی خوێنـاوی لـە جێگەیەکـی وەك ئـەم باسـەدا گەرچـی کەسـانێکیش لەگەڵیـدا نەبـن بـەڵام بـە بـڕوای نووسـەر زۆر پێویسـتە دەسـت نیشـان بکرێـت لەبـەر سـێ هـۆی سـەرەکی:
یەکـەم: زۆرێـك بیریـان زۆر بـڵاوە لەسـەر کوردسـتان و جـۆرە نـا تێگەیشـتنێك هەیـە لەسـەری.
دووهـەم: کاتیـك بـاس لـە حاڵەتێکـی ئـەو وواڵتـە دەکرێـت گرنگـە خوێنـەر بزانێـت کوێیـە، چونکـە گونجـاو نـی یـە خوێنـەر لێکۆڵینەوەیەکـی تـا ڕادە وورد لەسـەر وواڵتێـك بزانێـت و دواتـر نەزانـێ ئـەو وواڵتـە کوێیـە.
سـێهەم: تـا هـۆی لاوازی پێشـکەوتنی زمـان بـەدەر بخـات کـە کـورد لـە چ تەنگژەیەکـدا بـووە هـۆکاری گرفتـەکان پاڵنەربـوون لـە دواکەوتنـی.
لێـرەدا بەکورتـی لەبـەر نەبوونـی ڕێـژەی ووشـە، زۆر کورتەیـەك لەسـەر کوردسـتان بـاس دەکەیـن و دواتـر ڕاسـتەوخۆ ناوەرۆکـی باسـەکەمان شـی دەکەینـەوە.
لـە مێـژوودا کوردسـتان زەمەنێـك هەبـووە کـە کـورد خـاوەن کیانـی تایبەتـی خـۆی بـووەو دەوڵەتـی دامەزرانـدووە کـە بەناوبانگـە بـە کۆمـاری مەهابـات کـە لـە سـاڵی ١٩٤٥ بـۆ سـاڵی ١٩٤٦ (قەرەداخـی:لا ٤(. هەرچەنـد ماوەکـەی ١١ مانـگ بـوو بـەڵام تـا ئێسـتەش مایـەی شـانازیە بـۆ کـوردەکان. وە زۆر لـە ناودارانـی ئینگلیـز لەسـەر کۆمـاری کوردسـتان مەهاباتیـان نوسـیوەو باسـیان لێـوە کـردووە لەبـەر تێکەڵـی کـوردەکان لـە گـەڵ ئینگلیـزدا هـەر لـەو کاتـەوە وە لەگـەڵ هەمـوو ڕووداوەکانـدا بـوون (نـەوزاد مەجیـد& خـدر سـەرمۆردی:١٩٤٦(. هـەر بۆیـە کـەم کـەس هەیـە لـە ئێسـتەدا نـاوی کوردسـتانی نەبیسـتبێت بـەڵام زۆرکـەس هەیـە کـە نازانـێ ئـەو کوردسـتانە کوێیـە. وە کاتێکـیش بـاس لـە کۆمـاری مهابات دەکرێـت بـێ گومـان مێـژووی کـورد بـۆ زۆر لـەوەو پێـش دەگەڕێتـەوە

(قەرەداخـــی: ٢٠٠٧، لا ١-٧). کاتێــك دەوترێــت کوردســتان بەشــێوەیەکی گشــتی واتــە ڕۆژهــەڵات و ڕۆژئــاواو باکــورو باشــوری کوردســتان، کــە ئێســتە دابەشــن بەســەر چــوار وولاتــدا کــە ئەوانیــش ئێــران، ســوریا، عێــراق، تورکیــا.

کــورد بــە هەمــوو پارچەکانیــەوە زیاتــر لــە ٣٠,٠٠٠٠٠٠ســی میلیــۆن پێــك دەهێنــێ. خاکەکــەی ٤١٠,٠٠٠ هــەزار مەتــر چــوار گۆشــەیە (BERBEROGLU: ٥٦).

بــەڵام زۆرینــەی بەســەر ئــەم چــوار وولاتــەدا دابــەش بــوون وەك لــە وێنەکــەدا دەردەکەویــت.

ڕێژەی کورد[٢]

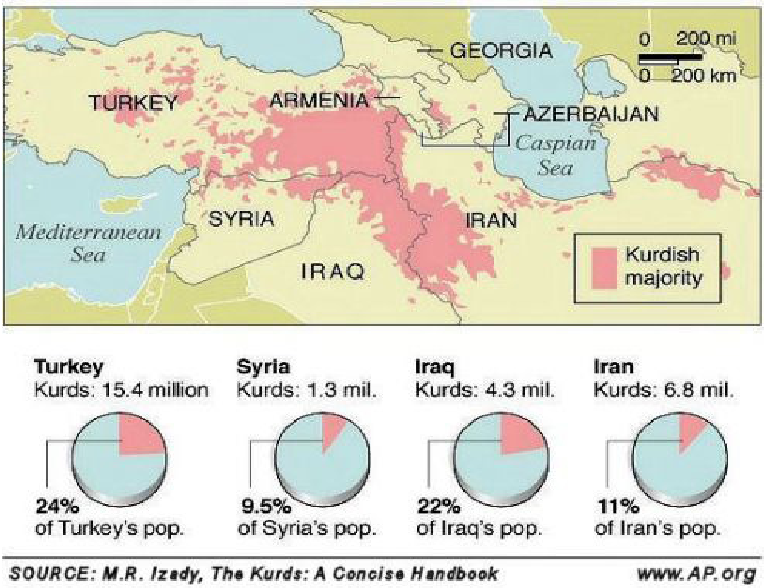

(٢) **Kurdish Academy of Language**
http://www.kurdishacademy.org/?q=node/١٩٩ ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

وەك لە گرافیکەکەدا دەردەکەوێت بەم شێوەیە:
تورکیا ١٥,٤ میلیۆن.
سوریا ١,٣ ملیۆن.
عێراق ٤,٣ ملیۆن.
ئێران ٦,٨ ملیۆن.
ئـەوەی سـەرەوە تەنهـا وولاتـە سـەرەکیەکانن وەك لـە سـەرەوە ئاماژەمـان پـێ کـردن، وە گومـان لـەوەدا نـی یـە کـە لـەو ڕێـژەی دەستنیشـان کـراوە زۆرتـرە بـەڵام بەهـۆی تێکـەڵ کردنـی کـورد بـە نـەژادە جیاجیاکانـەوە هـەردەم هـەوڵ دراوە کـەم نیشـان بدرێـت.
وە کوردستـانی باشـور کـە دەکاتـە ئـەو پارچـەی کـە بـەر عێـراق کەوتووەو ئێسـتە جۆرێـك لـە سـەربەخۆی وەرگرتـووەو خـاوەن سـەرۆك[٣] و پەرلەمانـی[٤] خۆیەتـی ئـەم لێکۆێنـەوە لەسـەر ئـەو پارچەیـە.
کاتێـك ئـەو هەمـوو نەهامەتیـەی کـە بەسـەر کـورددا هاتـووە بەبیـر دێتـەوە وەك هەندێکـی کـە نووسـەر خـۆی بـەژدار بـووە تێیـدا بەتایبـەت دوای سـاڵی ١٩٩١تـا ئێسـتە وە ئەوانـی تریشـی لـە مێـژووەوە خوێندووەتـەوە بەسـەیری مەزانـن کـە بڵـێ منیـش ئینگلیـزم لەبیـر نەمـا، ئەمەیـە هۆکارێکـی زۆرگرنگـی دواکەووتنـی ئـەو وولاتـە ستەم دیدەیـە لەبوارەکانـی فیربـوون و پێشـکەوتندا.
چوار پارچەی کوردستان ئێستە پێك دێت لەمانە:
ڕۆژهەڵاتـی تورکیـا، باکـوری عێـراق، باکـوری ڕۆژئـاوای ئێـران، باکـوری سـوریا، وە هەروەهـا بەشـێکی کەمیـش لـە ئازەربایجـان و ئەرمەنیـا[٥]

---

(٣) **سەرۆکی حکوومەتی هەرێم نێچیرەڤان بارزانی**
http://www.krg.org/articles/detail.asp?lngnr=١٣&smap=٠١٠١٠٢٠٠&rnr=٢٦&anr=٣٠٤٥٨
ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

(٤) **پەرلەمانی کوردستان** http://www.kurdistan-parliament.org/default.aspx
ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

(٥) http://en.wikipedia.org/wiki/Kurdistan From Wikipedia, the free encyclopedia **Kurdistan** ڕۆژی سەردان

باشـترو جوانتـره بـەلای کوردەکانـەوە ئەوەیـە بوترێـت کوردسـتان بـۆ هەمـووی وە بـۆ جیاکردنـەوەی ئـەم دەسـتەواژانە بەکاربێـت کوردسـتانی باشـور کـە کوردسـتانی عێـراق دەکات، کوردسـتانی باکـور کـە کوردسـتانی تورکیـا دەکات، کوردسـتانی ڕۆژهـەڵات کـە کوردسـتانی ئێـران دەکات، کوردسـتانی ڕۆژئـاوا کـە کوردسـتانی سـوریا دەکات، کـە هـەر چـوار پارچەکـە پێـك دێنێـت و بەسـەر ئـەو چـوار وڵاتـە سـەرەکیەدا دابـەش بـوون، ئیتـر بەشـە چکۆلانەکانـی تـر زۆر گرفتـی تێـدا نـی یـە لـە ڕووی جوغرافیـاوە ئـەوەی زیاتـر کـورد داکۆکـی لـێ دەکات و بەچەندەهـا سـاڵ خوێنـی لـە پێنـاودا ڕژانـدووەو بـە خاکـی خـۆی دەزانـێ ئـەو چـوار پارچەیـە، وە هـۆی نەبوونـی یەکپارچەیشـە کـەوای کـردووە زیاتـر کـوردەکان بەربـڵاو بـن و بیرۆکـەی کـۆچ کـردن بەلایانـەوە پەسـەند بێـت چونکـە هـەر یـەك لـەو پارچانـە لەبـەر ئـەوەی لـە ژێـر دەسـتەڵاتی وڵاتانـی تـردا بـوون و هـەر سـەردەمەو بـە جۆرێـك لـە جۆرەکانـی توندڕەوی سـتەم لـە کـوردەکان کـراوە وەك کوشـتن، زیندانی،کـۆچ پـێ کـردن، مامەڵـەی خراپـی نامرۆڤانـە، قەدەغەکردنـی زمـان، قەدەغەکردنـی جـل و بـەرگ، مـاڵ و سـامانی تایبەتـی داگیـر کـردن وە چەندەهـا شـتی تـر. سـەرئەنجامی ئـەو هەمـوو سـتەمانە بـووە ئێستە دەبینرێـت ڕێـژەی زۆر لـە کـوردەکان لـە وڵاتانـی ڕۆژئـاواو ئەمەریـکاو وە زۆر شـوێنی تـر(د.سەردەشتی: ٢٠٠٧،لا ٢٦-٤٢(، وەهـۆکاری ئـەو کۆچانـەش دەگەڕێتـەوە بـۆ هێزێکـی زۆر لەسـەر کـوردەکان چـی مـادی بێـت وە چـی مەعنـەوی، مادیـەکان وەك زوڵـم و سـتەمی بەرچـاوو ئیهانـەو، سـامان داگیـر کـردن، مەعنەویەکانیـش وەك لـە دەسـتدانی وڵات و بەدەسـتکەوتنی بـە کەسـانی بێگانـەو ئیهانەکـردن و شـەڕی دەرونـی ئـەو وڵاتانـەی کـە کوردسـتانی بەسـەردا دابـەش کـراوە، وە

٢٠٠٩/٠٩/٢٧

ئەو چوار وولاتەی کە کوردستانی بەسەردا دابەش بووە سێ زمانی جیاواز قسە دەکەن، فارسی کە زمانی ئێرانیەکانە[٦]، تورکی کە زمانی تورکەکانە[٧]، عەرەبی کە زمانی عێراقی و سوریەکانە[٨]، جگە لە چەندەها لەهجاتی جۆراو جۆریش کە هەن، زۆری ئەو زمان و لەهجەکان و ستەم کردن لە کوردەکان هۆکارێکی زۆر گرنگ بوون کە بەدوای زمانی پێشکەوتندا نەگەڕێن بۆ نمونە وەك زمانی ئینگلیزی، چونکە لە هەریەك لەو وولاتانەدا زۆرجار بە زۆر زمانیان سەپێنراوە بەسەردا ئەمەش وای کردووە زۆرێك ڕقیان لە زمان ببێتەوەو ئەو بیرۆکە زاڵ بووەو وا زانراوە ئەگەر زمانێك فێر بیت فەزڵی ئەو زمانە دەبێت بەسەر زمانی خۆتدا بدەیت وەك تورکەکان زیاتر ئەمەیان کردووە، وە سەرەنجامی ئەو ستەمانەو بەرەوناچار بردنی کوردەکان بۆ زمانی تر کاتی ئەوە نەڕەخساوە کە کوردەکان خۆیان بە ئارەزوومەندانە بۆ زمانی تر بچن، هەروەك جێگەی خۆشیەتی بوترێت هەرچەند زمانی ئینگلیزی جەماوەرێکی خۆی هەیەو بە زمانی یەکەم دەزانرێت بەڵام لە کوردستاندا بەو چاوەوە سەیر نەکراوە ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ پێویست نەبوونی هاوڵاتیان پێی هەر کوردێك لە هەر پارچەیەکی کوردستان ژیا بێت زمانی ئەو وولاتەی لە پێشتر زانیوە بۆ فێربوونی لەبەر پێداویستی ڕۆژانەو وە وەك سەرچاوەیەکیش بۆ ژیانی وەك کار کردن لەگەڵ هاوڵاتیاندا، هەروەك چۆن ئێستە زۆرێك کە هەوڵی فێربوونی زمانی

(٦) زمانی ئێرانی **Iranian languages**
From Wikipedia, the free encyclopedia
http://en.wikipedia.org/wiki/Iranian_languages سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

(٧) زمانی تورکی **Turkish language**
From Wikipedia, the free encyclopedia
http://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_language سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

(٨) **Arabic language From Wikipedia, the free encyclopedia**
http://en.wikipedia.org/wiki/Arabic_language سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

ئینگلیـزی دەدات لەبـەر خۆشویسـتن و حـەزی فێربوونـی زمانەکـە نـی یـە بـۆی، وەیـان بـۆ ئـەوە نایخوێنـی کـە پێـش بکەوێـت بەڵکـو وەك سـەرچاوەیەکی گرنـگ تێـی دەڕوانێـت بـۆ دۆزینـەوەی ئیشـی باشـتر، جـا زمانـی ئینگلیـزی نەبووەتـە ئـەو هـۆکارە تـا هاوڵاتیـان بـە پـەرۆش بـن بـۆی، وە لـە قوتابخانەکانـی هـەر چـوار وڵاتـی کوردسـتانی دابـەش کـراو بەسـەریدا کـوردەکان جگـە لـە زمانـی خۆیـان کـە لـە ماڵـەوە قسـەیان پـێ کـردووە زمانـی ئـەو وڵاتـەش پانتایەکـی زۆری گرتـووە لـە خوێندنیانـدا، وە زمانـی ئینگلیـزی لەسـەرەتای خوێندنـدا لەگەڵیـدا نەبـوون، بەڵکـو دوای بەلانـی کەمـەوە چـوار پێنـج سـاڵ دەسـتیان پـێ کـردووە، وە بەشـێوەیەکی کـرچ و کاڵیـش وە وەك ئـەوەی کـە مەنهەجـەو دەبێـت بخوێنرێـت نـەك وەك ئـەوەی کـە پێویسـتیەکەو دەبێـت فێـر بـن، وە ئـەو مامۆسـتایانەش بەشـێوەیەکی گشـتی کـە زمانـی ئینگلیزیـان ووتووەتـەوە زۆر کەمـی تێـدا بـووە کـە پسـپۆڕ بێـت تێیـدا چونکـە شـتەکان زیاتـر لـە دونیـای نەزەریـدا بـووە ئـەو هەلـەی بـۆ ووڵاتانـی تـر ڕەخسـاوە بـۆ تێکەڵـی لەگـەڵ ئینگلیزیـداو هاتووچـۆی ووڵاتانـی ئینگلیـز کـوردەکان وە بەتایبەتـی تـر کوردسـتانی باشـوور ئـەو دەرفەتـەی نەبـووە بەهـۆی نەبوونـی مافـی سـەفەر کـردن وە هەنوکـە لـە کوردسـتانی باشـووردا ئـەو دەرفەتـە هـەر زۆر زۆر کەمـە کـە کەسـێك بتوانـێ بـۆ نمونـە سـەفەرێکی بەریتانیـا بـکات کـە ووڵاتێکـی ئینگلیـز زمانـە، ئەوەنـدە کێشـە لەبەردەمیـدا هەیـە هـەر لـە ئاسـتی ووڵاتـەوە تـا دەگاتـە خـودی خـۆی هەمـوو ئەوانـە ڕێگـرە لـەوەی زمانێـك کـە بـە نـەزەری فێـر بـووە بـە عەمەلـی بـەکاری بهێنێـت، وە دەورووبەریـش بـە قەدەریـش ئاسـتەمە کـە کەسـێك دەسـت بکەوێـت بـە زمانـی ئینگلیـزی قسـەی لەگەڵـدا بکەیـت، ئیتـر هەرچەنـد بووترێـت زمانـی ئینگلـزی

یەکـەم زمانـە لـە جیهانـدا ئـەو سـودەی نییـە، وە مێـژووی ئینگلیزیـش لـە کوردسـتاندا مێژوویـەی پاکـی نـی یـە بـۆ نمونـە ئـەو کاتانـەی کـە کوردسـتان پێویسـتی بـە یارمەتـی دەرەوە هەبـووە هەرکـەس هاتـووە بەنـاوی یارمەتییـەوە کـە یارمەتـی داوە دوای دەرکەوتـووە مەبەسـت لـە یارمەتـی دانەکـە سـۆزێکی مرۆڤانـە نەبـووە، بەڵکـو بەرژەوەندیەکـی تاکـی ئـەو وڵاتـە بـووە کـە بەهانـای کـوردەوە هاتـووە وە لـە نێوەندیشـیاندا بەریتانیـا مێژوویەکـی ڕەشـی تۆمـار کـردووە لـە نێـو کوردەکانـدا هەرچەنـد هەنوکـەش کـورد خـۆی بـە دۆسـتی ئینگلیـز دەزانـێ، ناودارانـی ئینگلیـزی لـە مێـژەوە دیراسـەی هەمەجـۆری کوردسـتانیان کـردووەو لاوازیەکانیـان بـە هەنـد وەرگرتـووە بـۆ خۆیـان وەك لـە کتێبـی کـوردو کوردسـتاندا دەردەکەوێـت کـە لـە لایـەن کۆمەڵێـك ئەفسـەری ئینگلیـزەوە نوسراوە(نێرگسـەجاڕی و جـاف: ٢٠٠٢(،ئـەوەی لـەو کێبـەدا دەردەکەوێـت دیراسـەی هەمـوو کوردسـتان لـە ڕووی جوغرافیـاوە ئـەو وڵاتـە دەردەخـان کـە چـۆن چۆنینـە هەتـا چەنـد شاخ و دۆڵیشـی تێدایـە بـە ناوەکانیشـیەوە، لەگـەڵ دیراسـەیەکی ووردی کەسـێتی کـوردەکان بـە سـەرکردەکانیەوە، لـە کوردسـتاندا خەڵکـی بـە نەفسـێتێکی بـەرزەوە مامەڵـە لەگـەڵ خەڵکیـدا دەکات بەشـێوەیەکی گشـتی ئەمـەش وای کـردووە کـە زۆرجـار بـە سـودی خەڵکەکـەدا نەشـکێتەوە، بـۆ نمونـە ئەگـەر کەسـێکی نەنـاس میوانـداری کەسـێکی کـرد ئـەوەی لـە توانایـدا هەبێـت بەرانبـەر ئـەو کەسـە دەیـکات ئـەم کەلتـورە دەتوانـم بڵێـم لـە ئیسـلامەوە وەرگیراوە،هـەروەك چـۆن خـوای گـەورە لـە قورئانـدا لەبەسـەرهاتی پێغەمبـەر ئیبراهیـم سـەلامی خـوای لـێ بێـت دەگێڕێتـەوە (هَـلۡ أَتَىٰـكَ حَدِيـثُ ضَيۡـفِ إِبۡرَٰهِيـمَ ٱلۡمُكۡرَمِيـنَ (ئـەی پێغەمبـەر (صلـی الله علیـە وسـلم(ئایـا هەواڵـی میوانـە بەڕێزەکانـی

ئیبراهیمت پێنەگەیشتووە ؟

(إِذۡ دَخَلُواْ عَلَيۡهِ فَقَالُواْ سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞ قَوۡمٞ مُّنكَرُونَ)

کاتێـک چـوون بـۆ سـەردانی و وتیـان: سـڵاو، ئەویـش وتـی، سـڵاو لەئێـوەش بێـت، هەرچەندەناتانناسـم .

(فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهۡلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجۡلٖ سَمِينٖ)

ئەوسـا ئیتـر خـۆی دزیـەوە چـوو بـۆ هـاوکاری خێزانـی گوێرەکەیەکـی قەڵـەوی (سـەری بـڕی و سـووریانکردەوەو) هێنـای .

(فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيۡهِمۡ قَالَ أَلَا تَأۡكُلُونَ)

بـردی و لێـی نزیـک کردنـەوە،، فەرمـووی لێکـردن کەبینـی ناخـۆن، وتـی: ئەوەنـا فەرمـوون، ئەوەناخـۆن ؟! (سـورەتی الذاریـان ئایەتـی ٢٤-٢٧(. لـەم ئایەتانـەوە وەرگیـراوە کەمیـوان دەبێـت ڕێـزی لـێ بگیرێـت و خزمەتـی باشیشـی بکرێـت، هەربۆیـە کاتێـك ئینگلیـزەکان میوانـداری کوردەکانیـان کـردووە کـوردەکان بـە هەمـوو توانایەکیانـەوە بەدەمیانـەوە بـوون و خزمەتـی باشـیان کـردوون، بـەڵام ئـەوەی کـە کـوردەکان بـێ ئـاگا بـوون لێـی متمانـە دانـە بـە کەسـەکان بەبـێ ڕەچـاوی ناسینی تـەواوی بەرانبـەر هەربۆیـە ئـەو خزمەتـەی کـە هاوڵاتیانـی کـورد کردوویانـە بەرانبـەر ئینگلیـز، ئینگلیـزەکان بەهەنـد وەریـان گرتـووە بـۆ خۆیـان ئەمـە دواتـر سـەرەنجامەکانی دەرکەوتـووە هەربۆیـە ئێسـتە زۆرێـك نیگەرانـن بەرانبـەر ئینگلیـز بـەڵام لـە ئاستی دەوڵەتـدا بـۆ نمونـە کوردسـتان لەگـەڵ بەریتانیـا وە هەروەهـا ئەمەریـکا دۆسـتایەتیەکی بتـەو هەیـە هەرچەنـد ئەمیـش جێگـەی لۆمەیـە لەلایـەن زۆرێـك لـە ڕۆشـنبیرانەوە کـە دەڵێـن سـەرکردەکانی کـورد بـە گوێـرەی پێویسـت مافـی خۆیـان وەرنەگرتـووە کـە ئێسـتە لـە ژێـر دەسـتەڵاتی بەریتانیـاو ئەمەریکایـە، ئەمـەش نووسـەر دەتوانێـت بڵێـت تاڕادەیـەك

ڕاستە ئەزموونی ساڵی ١٩٩١ تا ٢٠٠٣ و وە تا ئێستەش ئەو ڕاستیە دەسەلمێنێ کاتیك ئەمەریکا لە عێراقی دا لە ساڵی ١٩٩١داو وە بە ئەو یارمەتیە پێشمەرگەی کوردی توانیان هەندێك لە خاکە داگیرکراوەکانیان بگەڕێننەوە ژێر دەستەڵاتی خۆیان، بەڵام ئەگەر ئەمەریکا یارمەتی دەربوایە دەیتوانی جۆرێك لە سەربەخۆی تەواو بە کوردەکان بدات، بەڵام هەر لە هەمان ساڵداو دوای ئازاد کردنی کەرکوك بەماوەیەکی کەم کەوتەوە ژێر دەستی ڕژێمی بەعس. کەرکوك هەر لە مێژەوە جێگەیەکی زۆر حەساسی ناکۆکی نێوان بووە[٩]، بەڵام لێرەدا دەبێت دەستەڵاتدارانی کوردیش بناسێنین کە ئەوانیش کەمتەرخەم بوون بەرانبەر دەستکەوتەکانی کوردو زۆرینەی سودیان بۆ باخەڵی خۆیان قۆزتووەتەوە هەر سەرەنجامی ئەوە بوو لەو ئانوساتانەی دوای ئازاد کردنی کوردستانی باشوور هەر دوو هێزی دەستەڵاتداری پارتی و یەکێتی دووبەرەی بەرانبەریان زیندوو کردەوە لە نیوان کوردەکانداو هەریەکەو هەوڵی بەرز ڕاگرتنی ئاڵاکەی خۆی دەدا نەك ئاڵای کوردستان، لەبری ئەوەی بەردەوام لە دانوستان و چاوپێکەوتن لەگەڵ ڕژیمی بەعسدا بیکەن و هەوڵی بەهێز کردنی سەربازی خۆیان بدەن ئەو توانا لە دژی یەکتر کەوتەکارو بە هەزارەها کورد بوونە قوربانی کورسی دەسەڵاتداران، ئەو ڕژێمەی کە بە دوژمنی هەرە سەرەکی کورد دادەنرێت پەنای پێ براو دەبابەکانی هاتنە پایتەختی کوردستان کە ئەم باسە بە ٣١ی ئاب بەناو بانگە[١٠]، بۆ یارمەتی دانی پارتی دیموکراتی کوردستان و دژی یەکێتی نیشتمانی کوردستان. کە

(٩) سایتی زاگرۆس، عەبدوڵا سالح
http://www.zagrostv.com/print.php?lid=2&id=2706 ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

(١٠) کامێرای کوردستان تیڤی لەسەر شەڕەکانی ناوخۆ
http://www.youtube.com/watch?v=P29mUkKZsIE&eurl ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٨/١٣

هەردووكیـان دوو حیزبـی سـەرەكەی قەومـی كوردسـتانین یەكێتـی نیشـتمانی كوردسـتان[١١] و، پارتـی دیموكراتـی كوردسـتان[١٢]، وە هـۆكاری شـەڕەكانی[١٣] نیـوان یەكێتـی و پارتـی فاكتەرێكـی بەهێـز بـوو بـۆ دوور كەوتنـەوەی خەڵـك لـە خوێنـدن، چونكـە هێـزی دەسـتەڵات لەدەسـت ئـەو دووهێـزەدا بـوون لەبـری ئـەوەی بایـەخ بـە وولات و ئاوەدانـی بدرێـت و خوێنـدن بـەرەو پێـش ببرێـت تواناكان بـە یەكتـر كوشـتن بـەكار دەهـات ئیتـر هاولاتیانـی كوردسـتان هـەر لـە خەمـی خـۆ پاراسـتن و بژێـوی پەیـدا كردنـدا بـوون، هەرچەنـد خوێنـدن خـۆی بـۆ خـۆی هـەر لاواز بـوو بـەڵام هـۆكاری كێشـەی زۆری بـەردەوام خەڵكـی لـە خوێنـدن دەتەكانـدەوە چونكـە ئاشـكرایە خوێنـدن بـا بـە بەلاشـیش بێـت ئەگـەر كەسـەكە دەرامەتـی نەبـوو ناتوانێـت بـرەوی پـێ بـدات بـا حەزیشـی لـێ بـكات جـا چ جـای ئـەوەش شـەڕو ئـاژاوەش بەربـڵاو بێـت، بـۆ نمونـە لـە بەریتانیـا كاتێـك حكوومـەت زۆر لـە خەڵكـی دەكات كـە منداڵەكانیـان بخوێنـن لەبەرانبـەر ئـەوەدا زەمینەشـی بـۆ سـازاندوون بـۆ خوێنـدن كـە هـەر منداڵـەو ئەوەنـدە پـارەی پـێ دەدات ئەگـەر بـە چاكیـش پێـی نـەژی دەتوانـی پێداویسـتیە سـەرەكیەكانی دابیـن بـكات، بـەڵام لـە كوردسـتاندا تـا ئێسـتەش منـداڵ مووچـەی خـۆی نـی یـە، وە زۆرێـك لـە دایـك و باوكانیـش هیـچ مووچەیەكیـان نـی یـەو ناچـارن چەندەهـا

---

(١١) **یەكێتی نیشتمانی كوردستان**

http://www.puk.org/web/htm/about/hist.html ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

(١٢) **پارتی دیموكراتی كوردستان**

Kurdistan Democratic Party of Iraq

From Wikipedia, the free encyclopedia

http://en.wikipedia.org/wiki/Kurdistan_Democratic_Party_of_Iraq ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

(١٣) **خەون یان مۆتەكە دیوی ناوەوەی ڕوداوەكانی كوردستانی عیراق ... نەوشیروان مستەفا**

http://www.kurdistannet.info/net/index.php/hemereng/3268-2009-05-04-21-42-٢٤.html ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

بەڵگەنامەكان

http://sbeiy.com/UserFiles/File/Last01.pdf

ڕێگـه بگرنـه بـەر بـۆ پەیداکردنـی بژێـوی ژیانیـان، وە ناچـار دەبـن زۆر جـار منداڵەکانیشـیان بـۆ ئـەو مەبەسـتە بـەکار بهێنـن، وە شـەڕو ئـاژاوەی نـاو حیزبـەکان هـەر بـە ئـەوەوە نەوەسـتا کـە ئـەو دووپارتـە شـەڕ بکـەن بەڵکـو دواتـر شـەڕەکانی نێـوان یەکێتـی و پەکەکـە، وە یەکێتـی و بزووتنـەوەی ئیسـلامی کوردسـتان ڕوویـداو لـەو نێوەندەشـتا لەبـەر نەبوونـی داتایەکـی دروسـت ناتوانرێـت ڕێـژەی کـوژراوان دیـاری بکرێـت بـەڵام بـە بـڕوای نووسـەر لـە هەزاراندایـە، کێشـەی ئـەم شـەڕو پێکدادانـە کـەم خێـزان هەیـە بـەدوور بووبێـت لێـی لەبـەر کۆمەڵێـك هـۆکار.

١-زۆرێـك لـە هاوڵاتیـان و شـەڕکەران ئەندامـی پارتێـك بـوون و بـە بەشـداری و بەشـدار نەکردنـی بـەو مەسـەلەوە گلاون.

٢-شـەڕەکان کـەم ناوچـە هەیـە نەیگرتبێتـەوە، بـۆ نمونـە ئـەو ناوچـەی کـە نووسـەر لێـی ژیـاوە باچـاوی خـۆی کوشـتنی بینیـوە کـە چـۆن ڕۆڵەکانـی ئـەو وولاتـە کـراون بـە قوربانـی و مێشـك بەئاشـکراو لەبەرچـاوی خەڵکـی بـژاوە.

کاتێـك وولات بـەو شـێوە بەرچاویـە کێشـەی تێـدا بێـت و وە وولاتەکـە خـۆی بـۆ خـۆی کێشـەی تـری دەرەوەش هـەر ببێـت هەمـوو ئەمانـە هـۆکارن بـۆ دوورکەوتنـەوەی هاوڵاتیـان لـە خوێنـدن و پێـش کەوتـن. وە دوای لێدانـی عێـراق بـۆ جـاری دووهـەم لـە سـاڵی ٢٠٠٣دا کـە بەریتانیاو ئەمەریـکا عێراقیـان داگیـر کـرد خۆشویسـتنی کـوردەکان بـۆ ئـەم دوو وولاتـە ئەوەنـدە بەهێـز بـوو بـەو داگیرکاریەیـان نـە دەووت داگیـر کـردن بەڵکـو دەسـتەواژەیەکی تایبەتیـان بـۆ بـەکار دەهێنـاو هەنوکـەش وەکـو دەسـتەڵات شـانازی پێـوە دەکـەن کـە هاوپەیمانێتـی یـە، بـەڵام لـەو کاتـەوە تـا ئێسـتە گـەر چـی ناوچـە کوردیـەکان تـا ڕادەیەکـی بـاش ئارامـن بـەڵام کێشـە سیاسـیەکان هـەر درێـژەی هەیـەو ئـەو متمانـەی کـوردەکان

بـه بەریتانیـاو ئەمەریـكا هەیـان بـوو دووبـارە لـە ناخـی كوردەكانـدا مـردن و ئـەو بـڕوای كـە خەریـك بـوو دەمـردن هـەم دیسـان زینـدوو بوونـەوە، وە هێزەكانـی ئەمەریـكاو بەریتانیـا ئێسـتە لەنـاو خەڵكـدا بەداگیركـەرو بەرژەوەنـدی تاكـی وەسـف دەكـەن. گەرچـی ئومێـدی ئـەوە نەدەكـرا ئـەو وواڵتـە بـەم شـێوەیە خوێنـاوی بكرێـت بـەاڵم وا ئێسـتە خەریكـە ووردە ووردە دەكەوێتـەوە سـەرخۆی دووبـارە، وە ئـەوەی كـە ئێسـتە خەریكـە دەبێتـە دیـاردە كردنـەوەی پەیمانـگاو زانكـۆی ئەهلـی یـە لـە شـارەكانی كوردسـتانداو زۆربوونـی حـەزی خەڵكـی یـە لـە زمانـی ئینگلیـزی لەبـەر ئـەو دەرفەتـەی كـە ڕەخسـاوە زانكـۆی ئینگلیـزی لـە كوردسـتاندا[١٤] هەبێـت و قوتابیـان دەرفەتـی ئەوەیـان هەبێـت ئـەوەی كـە بـە نـەزەری دەیخوێنـن ئەگـەر كەمیـش بێـت دەرفەتـی بـە عەمەلـی كـردن هەیـە، وە جگـە لـەوەش زانكـۆی تـر هەیـە بـە زمانـی ئینگلیـزی وانـەكان دەخوێنرێـت[١٥]، وە هەروەهـا زۆرێـك لـە كۆمپانیـای حكوومـی و ئەهلـی لـە كوردسـتان كراوەتـەوە وە تێیانـدا هەیـە زمانـی ئینگلیـزی بـە مـەرج دەگرێـت بـۆ وەرگرتنـی كارمەنـد جـا ئەمـە دەتوانرێـت بووترێـت هانـدەری باشـن بـۆ فێـر بـوون.

ئـەوەی لـە سـەرەوە باسـكرا نووسـەر بەالیـەوە گرنـگ بـوو وەك دەسـتپێكێك بـۆ ئـەم بەحسـە ئامـاژەی پـێ بـكات بـۆ زیاتـر گەشـتن لـە كوردسـتان و كیشـەكانی و پرۆسـەی خوێنـدن كـە زیاتـر لـەم بەحسـەدا مەبەسـتە، هەرچەنـد لـەو باسـەی سـەرەوەدا زیاتـر سیاسـی و مێژوویـە بـەاڵم پرۆسـەی خوێنـدن لـە كوردسـتانەوە كێشـە سیاسـیەكان كاریگـەری نەگەتیڤیـان لەسـەری هەبـووەو هەنكوكـەش بەردەوامـە،

(١٤) زانكۆی ئەمەریكا لە سلێمانی

http://www.auis.org/ ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

(١٥) زانكۆی كوردستان لە هەولێر

http://www.ukh.ac/ ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٧

وە لەبەری لادانی باسەکەو درێژ کردنەوەی زیاتر لە ئاستی دیار کراو بۆ ئەم باسە نەبوایە شیکاری هەموو شەڕەکانمان دەکردوو ئەو بەڵگەنامانەمان دەخستە بەردەست کە شەڕەکانیان لەسەر هەڵگیرساوە کە ئێستە زۆرێکیان سەنتەری لێکۆڵنەوەی سیاسی-نەرویج باسی لێوەکردوون لە سایتی ئەزموون[١٦] کە خالید ڕەنجدەر سەرپەرشتی دەکات وە هەروەها نوسراوەکانی نەوشیروان مستەفا بەناوی خەون یان مۆتەکە هەر بۆیە ئاماژە پێکردنیان بە بڕوای نووسەر گرنگ بوون، هەرچەند زۆرێك لە کێشەکانی تری خوێندن لە کوردستاندا پەیوەستن بە کێشەو بڕیارە سیاسیەکان و ئەو بارودۆخە سیاسیەی کە کوردستان تێیدایە هەربۆیە دەرباز بوون لە باسی سیاسی لەگەڵ ئەم باسەدا کە لەسەر کوردستاندا دەرباز بوون لێی کارێکی نەگونجاوە، لێرەدا دێینە سەر باس و خواستی خوێند بەشێوەیەکی گشتی دوای ١٩٩١ لە کوردستان و تاوتوێ کردنیان.
لێرەوە نووسەر بەلایەوە گرنگە زۆر بە کورتی و خێرای دەستنیشانێکی خوێندن بکات پێش ساڵی ١٩٩١ کاتی دەستەڵاتدارێتی حکوومەتی بەعس لە کوردستاندا.
حکوومەتی بەعس حکوومەتێکی دیکتاتۆر بوو بە پلەیەکی بەرز خەڵکی بەهیچ شێوەیەك ئازادیەکانی خۆی نەدەتوانی دەستەبەر بکات ئەو دیکتاتۆریە هەموو کونج و بنەکانی ژیانی گرتبووەوە لەو نێوەندەشدا خوێندن، هەر بۆیە لە کاتی جینۆساید کردندا قوتابخانەو کتێبەکانیش لەگەڵ مرۆڤەکاندا جینۆساید دەکران، لە مەدای دەستەڵاتدارێتیدا عێراق بە شێوەیەکی گشتی و کوردستان زۆر بە تایبەتی وەك ئاوێکی وەستاوو کەسێکی بێ دەست و زمانی

(١٦) سایتی ئەزموون
http://www.azmoon-kurd.com/dos-xweny-banahaq-rzhaw ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٨/٠٢

لێ کرد بەشێوەیەك هیچ تاکێکی کورد نەبوو دڵ هەتا بە بوونیشی خۆش بکات هەمووی وەك بەلاشە زیندوو بەڕۆح مردوو بوو[١٧]، مەگەر کەسێك سەر بەدەستەڵاتەکە بوو بێت ئەویش ئەگەر کورد بوایە مایەی سەر شۆڕی بوو بۆی چونکە لە ناخی کوردەکاندا ئەوە چەسپی بوو کە دەست تێکەڵ کردن لەگەڵ حکوومەتێکی وەك بەعسدا بریتیە لە خیانەت لە خاك و وڵات کەواتە دەتوانرێت بووترێت هیچ کوردێك بە هەردوو بەشەکەیەوە چ ئەوەی لەگەڵ حکوومەت بوو وە چ ئەوەشی بە پێچەوانەوە خاوەنی ئازادی خۆیان نەبوون، هەموو کەس هەتا بە ژن و منداڵیشەوە بەردەوام موعەرەز بوون بۆ گرتن و لەناو بردن، چونکە لە یاسای حکوومەتی بەعسدا ئەگەر کەسێك سەرپێچی یاسای دیکتاتۆری ئەوی بکردایە زۆر کەسی پێوە دەگلاند لە خزم و کەسوکارو هەتا هاوڕێش، لێرەدا ئەوە دەخوێنرێتەوە هیچ کەس نەیدەتوانی لە خۆی ئەمین بێت چونکە موعەرەزە بگیرێ و لەناو ببرێت هەتا بەهۆی کەسێکی ترەوەش، جا هۆی بەردەوامی ئەم حکوومەتە وە هۆی سیخوڕی زۆر لەناو خەڵکدا هیچ شتێك مانای تەواوی خۆی نەمابوو، وە هیچ شتێك نەبوو کە هاوڵاتیان دڵی پێ خۆش بکەن تەنانەت خوێندیش، هەربۆیە ئەوەندەی خەڵك هەوڵی خۆ دەرباز کردنی دەدا لەو حکوومەتە ئەوەندە هەوڵی خوێندنی نەدەدا چونکە لەناو خوێندنیشدا سیخوڕیەکی یەکجار هەبوون وە ئەو یاساش تێکەڵ

(١٧) **Tahir Taeb Ahmed**
McMaster University
http://www.krg.org/articles/detail.asp?lngnr=12&smap=&rnr=77&anr=1188 ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٨/١٣

بـە خوێنـدن کرابـوو[١٨]، لـە قوتابخانەکانـدا زۆرجـار پرسـیار هاتووەتـەوە لەسـەر حکوومـەت بـەڵام مامۆسـتاکان بـە قوتابیەکانیـان ووتـوە تـا نەکەونـە کێشـەوە بـۆ نمونـە پرسـیاری لـەم شـێوە: ئایـا حکوومەتـی بەعـس دیموکراتیـە یـان دیکتاتۆریـە دەبوایـە دەسـتەواژەی ڕاسـت لـە یەکێکیـان بدرایـە بـەڵام هـەر زوو مامۆسـتاکە بـە دەنگـی بـەرز دەیـووت بـۆ ئـەوەی نـەوەك بەهەڵـەدا بچـن مـن یارمەتیتـان دەدەم لـەم پرسـیارەدا هێمـای ڕاسـت لـە دیموکراتیەکـە بـدەن، چونکـە لـە ناخـی مامۆسـتاکەدا ئـەوە چەسـپی بـوو ئەگـەر کەسـێك بەهەڵـەش هێمـای ڕاسـت لـە دیکتاتۆریەکـە بـدات لێپێچینـەوەی لەگـەڵ دەکرێـت وە دووریـش نـی یـە ملیشـێ بپەڕێنرێـت لەبـری، وە هەرەوەهـا ئەگـەر قوتابیەکیـش ئـەو کارەی بکردایـە وەك وابێـت بەدەسـتی خـۆی قەبـری بـۆ خێزانەکەشـی هەڵکەندبـێ، چونکـە حکوومەتـی بەعـس دواتـر بـەو شـێوەیە تەفسـیری دەکـرد کـە ئـەم منداڵـە دیـارە لەماڵـەوە ئـەوەی تێگەیەنـراوە کـە ئـەم حکوومەتـە دیکتاتۆریـە.

وە شـەرەکانی نێـوان عێـراق و ئێرانیـش کاریگـەری نەگەتیڤـی لەنێـو کۆمەڵگـەدا بەجـی هێشـت و لـە زەمەنـی شەڕیشـدا بێگومـان هـەر کاریگـەر بـوو لەبـەر گرتنـەوەی ناوچـەوە جیـا جیـاکان و تێوەگلانـی خەڵکـی،

(٣٩-p٣٢ :٢٠٠٢ :Rajee).

زۆرجـار قوتابـی لـە پۆلـدا بـووە دەنگـی تـۆپ و تەیـارە هاتـووە مامۆسـتا یەکسـەر بـە قوتابیەکانـی ووتـووە ڕاکەنـەوە بـۆ مـاڵ ئەوانیـش هـەر بـە قیـژ و قـاژ تـا ماڵـەوە نەوەسـتاون.

(١٨) دەنگوباس
http://www.dangubas.com/(A(JmPjMh44ygEkAAAAOTAwMTEyYmQtMGZiOS00MzdhLTgzMzQtZTE2NjhlODcyODhlg4ffTNuzygUjSXhvQzvlcOAol-o1((/DosyaDetail.aspx?id=64&DosyaID=16&AspxAutoDetectCookieSupport=1 ڕۆژی سـەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٨

لە سەردەمی بەعسدا خوێندنی ئینگلیزی لە پۆلی پێنجەمەوە دەستی پێ دەکرد، واتە چوارساڵی خوێندن قوتابیان بێ بەش بوون لە فێربوونی ئینگلیزی، وە لە پۆلی پێنجەم هەموو ئەو ساڵە چەند شتێکی سەرەتای دەخوێنرا وەك ئاڵفەبەدی ئینگلیزی و هەندێك شتی زۆر سەرەتایی و وەك بە پەنجەرە دەڵێن چی و بە دەرگا دەڵێن چی، هەستەو دانیشەو دەست بەرزکەرەوە، لە پۆلی شەشەمدا هەندێك ڕێزمانی ئینگلیزی و دیالۆگی سادە، بەو شێوەیە هەر ساڵەو شتێکی زۆر کەمی بۆ زیاد دەکرا وە لە هەفتەیەکدا وانەیەك یان دوان دەخوێندرا. ئەو نەزەریاتانەی کە بەکار دەهێنرا زۆرینەی کات مامۆستا قسەی دەکرد و قوتابی گوێی دەگرت، لەبەر بچوکی پۆلەکان و ڕێژەی زۆری قوتابی دەرفەتی موشارەکە زۆر کەم بوو ئەو شێوەی ئێستە لە بەریتانیا بەکار دێت وەك گەڕانی مامۆستا بەناو قوتابیەکانداو دابەش کردنی شیتی جۆراو جۆر بەسەریانداو کردن بە گروپ و جوڵانیان بۆ ئاخافتن بوونی نەبوو، چونکە کاتەکان نیو کاتژمێر بۆ سی و پێنج دەقیقە بوو هەر ئەسڵەن دەرفەتی ئەوە نەدەڕەخسا، وە شێوازی وانە ووتنەوە وەك جۆرێك لە جۆرەکانی دادگای دەنواندو مامۆستا وەك دادگەرو قوتابیەکان وەك تاوانبار[١٩].

بەڵام جێگەی خۆیەتی کە ئەوە بووترێت ڕەفتاری مامۆستا دەبێت چۆن بێت لەگەڵ قوتابیاندا وەك لە کتێبی سستەمی فێرکاریدا ئامـاژەی پێکراوە دەبێت مامۆستا"بڕوای بەوە هەبێت کە قوتابی هەم دەتوانێت و هەم دەیەوێت بەرپرسی خوێندنی خۆی و ژینگەی قوتابخانەی خۆی بێت.کار بکات بۆ ئەوەی هەموو قوتابیەک، بێ

(١٩) **ڤەرسین**
سیستمی خوێندن و تیرۆر
85%DB%8C%http://varseen.kurdblogger.com/26021/%D8%B3%DB%8C%D8%B3%D8%AA%D9 88+%D8%AA%DB%8E%D8%86+%D9%86%D8%AF%D9%88%DB%8E%D9%+%D8%AE%D9 2+-+3.html+%B1%DB%86%D8%B1 ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٨

جیاوازیـی زایەنـد یـان ئاسـتی کۆمەڵایەتـی و فەرهەنگـی، تـەواو دەسـترۆ بـێ لـە بوارەکانـی دیـاری کردنـی شـێوازی کار و ناوەڕۆکـی خوێنـدن. هەروەهـا کار بـکات بـۆ ئـەوەی ئـەم دەسـترۆییە لەگـەڵ گەورەبـوون و ڕسـکاندا زیـاد بـکات، کار بـکات بـۆ ئـەوەی کـچ و کـوڕ، وەک یـەک دەرفەتیـان هەبـێ و وەک یـەک لـە خوێندنـدا دەسـترۆبن. کارئاسـانی بـکات بـۆ ئـەوەی قوتابـی بـۆی هەبێـت شـێوازی کاری جۆراوجـۆر تاقـی بکاتـەوە. لـە کاری بەرنامەڕێـژی و هەڵسـەنگاندنی شـێوازی خوێندنـدا خوێنـدکاران بەشـداربن. قوتابیـان ئامـادە بـکات بـۆ بەشـداربوون و بەرپرسـایەتیی هاوبـەش، بـۆ ئـەو مـاف و ئەرکانـای لـە کۆمەڵگـەی دیمۆکراتیـدا هـەن." (قەرەداغـی: ٢٠٠٦(.

هەرچەنـد بـاس لـە چۆنێتـی دەسـتەڵاتی حکوومەتـی بەعسـی عێراقـی بکرێـت بەهەمـوو شـێوازەکانیەوە بـە ئاسـانی تـەواو نابێـت وبـە قەبـارەی چەندەهـا کتێـب هەڵدەگـرێ و ئێـرە جێگـەی ئـەو بـاس و خواسـتە نـی یـە بـەڵام بـۆ بەرچـاو ڕوونـی و تێگەشـتن لـە بەحسـەکە پێویسـت بـوو ئـەو کەمـە ڕوونکردنـەوە بدرێـت بـۆ قـوڵ تێگەشـتن لـە سـەردەکەمانی دوای ئـەوو وە تـا ئێسـتە.

بـاش وایـە ئەزموونـی کوردسـتانی باشـوور بـە دوو بەشـدا دابـەش بکرێـت لـە سـاڵی ١٩٩١ تـا ٢٠٠٣ وە لـە ٢٠٠٣وە تـا ٢٠٠٩ کـە ئـەم بەسـحەی لەسـەر دەنوسـرێت.

پلەکانی خوێندن لە کوردستانی باشووردا بەم شێوەیەیە:
*سەرەتایی کە لە پۆلی یەك دەست پێ دەکات بۆ شەش.
*ناوەنـدی کـە لـە یـەك دەسـت پـێ دەکات بـۆ سـێ. (ئێسـتە ئـەم دوو مەرحەلـە کـراوە بەیـەك و نـاوی لـێ نـراوە بنەڕەتـی کـە لـە پۆلـی یەکـی سـەرەتای دەسـت پـێ دەکات بـۆ پۆلـی نـۆ کـە پۆلـی سـێی ناوەنـدی جـاران دەکات ئـەوەی لـە سـەردەمی بەعسـەوە درێـژەی هەبـوو تـا ئـەم یـەك دوو ساڵەی پێـش ئێسـتە(.
*ئامـادەی کـە لـە پۆلـی چـوارەوە دەسـت پـێ دەکات تـا پۆلـی شـەش. (پۆلـی دەو یانـزەو دوانـزە(.
بـەو شـێوەیە دوانـزە سـاڵ خوێنـدن هەیـە پێـش گەشـتن بـە زانکـۆ وەیـان پەیمانـگا.
دواتـر زانکـۆ چـوار سـاڵ خوێندنـە، کـەوا بـوو گـەر بێـت و بـەراوردی بکـەن لەگـەڵ بەریتانیـادا کەسـێك کـە خوێنـدن تـەواو دەکات و بڕوانامـەی بەکالۆریـۆس بەدەسـت دەهێنـێ لـە کوردسـتاندا شـانزە سـاڵ دەکات، وە بەهەمـان شـێوە لـە بەریتانیاشـدا شـانزە سـاڵ دەکات تەنهـا جیاوازیـەکان لەناوەکانـدا هەیـەو لـە کوردسـتاندا زانکـۆ چـوار سـاڵە لـە بەریتانیـا سـێ سـاڵە لـە کوردسـتاندا خوێندنـی پێـش زانکـۆ دوانـزە سـاڵە لـە بەریتانیـادا سـیانزە سـاڵە کەوابـوو سـاڵێك لـە خوێنـدن بـڕاوە بـۆ زانکـۆ، وە بەشـێوەیەکی تـر دەتوانرێـت بوترێـت لێـرە سـاڵێك لـە زانکـۆ بـڕاوە بـۆ خوێندنـی پێـش زانکـۆ[٢٠].

(٢٠) **نیقاش / کۆمەڵگە**
http://www.niqash.org/content.php?contentTypeID=74&id=483&lang=2 ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٨

ئەزmوونی یەکەم لە ١٩٩١ تا ٢٠٠٣

باشووری کوردستان هەر دوای نەمانی ڕژێمی بەعس لە ناوچەکەداو کەوتنەوە ژێر دەستی حکوومەتی هەرێم، حکوومەت ئەو توانایەی نەبوو کە بتوانێت گۆڕانکاریەکی بەرچاو لە سستمی خوێندندا بکات و ناچار هەر لەسەر هەمان ڕێڕەو دەڕۆشت تەنها هەندێك کتێب نەبێت لەگەڵ کتێبی تردا ئاڵوگۆڕی پێ دەکرا ئەویش لەبەر ئەوەی ئەو کتێبانە هزری ڕژێمی تێدا بەدی دەکرا بۆ نمونە مێژوو، گەرچی کوردستان سەدەرسەد جیاوازی هەبوو لەگەڵ پێشووداو خەڵکی دڵخۆش بوو بەو زەمینە سازیەی کەهاتە کایەوە لە کوردستاندا بەڵام هۆکاری نەزانی و نەبوونی کەسانی پسپۆڕ سستمی خوێندن جیاوازی نەدەکرا لەگەڵ ڕژێمی بەعسدا تەنها ئەوە نەبێت هاوڵاتیان ئازادیان وەرگرت بەڵام هەمان مادەو هەمان ڕێڕەوی وانە ووتنەوە دەگیراوە بەر، هەرچەند دەکرێت پسپۆڕیش زۆر بوو بێت لەناو کورداو وە کەسانی دڵسۆزی دەرەوەش ئامادەیی یارمەتی بەرەو پێشچوونی سستمی پەروەردەیان تێدا بوو بێت، بەڵام ئەو دیاردانە دەرنەدەکەوتن وە هۆکارەکە دیارە بۆ حکوومەت دەگەڕێتەوە کە ئەو زەمینەی بۆ هاوکاران و پسپۆڕان نەسازاندووە، هەرچەند تا چەند ساڵێکی سەرەتایی دوای ڕاپەڕینە جەماوەریەکەی ١٩٩١و ئازاد کردنی باشووری کوردستان زیاتر بە کێشەی سیاسیەوە خەریك بوون و تواناکان زۆر جار لە بەرژەوەندی خەڵکدا نە دەشکایەوە دەتوانرێت بوترێت هۆی نەمانی ڕێژمی بەعس و کاریگەریەکانی لەسەر گەلی کورد هێشتا تیمار نەبوو بوو شەڕی نێوان حیزبە کوردیەکان لە ساڵی ١٩٩٤دا دەستی پێ کرد بە ئیسلامی و عەلمانیەوە

بەربوونـە گیانـی یەکتـرو ئەوەنـدەی تـر خەڵکـی بـەرەو دواوە دەچـوو بـەڵام لەگـەڵ هەمـوو ئەوانەشـدا هـەر بـەراورد ناکرێـت لەگـەڵ ڕژێمـی بەعسـدا ئەوەنـدە هەیـە جێگـەی خۆیەتـی بوترێـت کاریگـەری هەمـوو ئـەم کـێ بەرکـێ و دووبەرەکیـە سسـتمی خوێندنـی دەکـرد بـە قوربانـی و نەدەتوانـرا بـەرەو پێـش چـوون بەخۆیـەوە ببینـێ هەربۆیـە لێـرە گۆڕینـی ڕژێمـی بەعـس بـە سسـتمی خوێندنـەوە دەبینـرا لـەوەی کـە پێشکەوتن ببینرێ، وە بەڵکـو لـەوەش خراپتـر لەبـەر نەبوونـی مامۆسـتاو گەندەڵـی ئیـداری حکوومەتـی هەرێـم بەناچـاری و بـە واسـیتەی حیزبـی کەسـانێك دەکـران بـە مامۆسـتا کـە مامۆسـتایی پێشـەی خۆیـان نەبـوو وە ئـەو کەسـانەی کـە پشـکیان بەرکـەوت لـەو بـە مامۆسـتای کردنـەدا زۆرێکیـان ئێسـتەش هـەر مامۆسـتان و پلـەی بەرزیشـیان پـێ دراوە، لەلایەکـی تـرەوە هـۆکاری شـەڕەکانی ناوخـۆی کوردسـتان ئـەو خۆشـیەی لـە ناخـی کوردەکانـدا سـڕیەوە کـە دوای نەمانـی ڕژێمـی بەعـس بۆیـان دروسـت بـوو بـوو، وە بـێ ئەمەلـی و خەمسـاردی باڵـی بەسـەر خەڵکیـدا دەکێشـا بەتایبـەت کەسـانی ڕۆشـنبیرو مامۆسـتاکان هـەر بۆیـە بەناچـاری زۆرێـك وڵاتـی بەجـێ دەهێشـت و بـەرەو ئەوروپـاو وڵاتانـی دەرەوە ڕێگەیـان دەگرتـە بـەر، ئەمەریـکاش کـە دەسـتی لەنـاو کوردسـتاندا هەبـوو لەبـری یارمەتـی و بـرەودان بـە سسـتمی خوێنـدن زۆرێـك لـە مامۆسـتاو موهەندیسـی لـەدەوری خـۆی کۆ کـردەوە بـە ئیشـی تایبـەت دان پێیـان و دواتـر بـەرەوە ئەمەریکا بەڕێـی کـردن، ئەوەنـدە کێشـەی ناوخـۆی دروسـت بـوو وەك کێشـەی، سیاسـی، ئابوری..تـاد هەرکـەس فریـای خـۆی نەدەکـەوت دەسـتەڵاتداران نەبێـت ئەوانیـش بەشـێوەیەکی وا هاوسـەنگیان لەدەسـت دابـوو. بەهـۆی شـەڕو کێشـەکانی ناوخـۆوە ئیتـر خوێنـدن هـەر پشـتگوێ خرابـوو وەك

ئاشـی بـۆ ئـاوی لـێ هاتبـوو[٢١]، وە زۆر لـە مامۆسـتاکان بەیارمەتـی هاوڵاتیـان هەرچـۆن بێـت قوتابخانەیـان دادەمەزرانـد و بەبـێ مووچـە بەڕێوەیـان دەبـرد وەتـا بـە چەنـد مانگێـك نیـوە موچەیـەك، وە ئەوەشـی مووچـەی هەبـوو ئەوەنـدە مووچەکـەی کـەم بـوو تەنهـا بەشـی نانـی ووشـکی مانگەکەشـی نەدەکـرد، نەهامەتیـەکان ئەوەنـدە زۆر بـوون گرنگـی خوێندنـی لـە دڵـی زۆر کەسـدا سـڕی بـووەوە ئەوەشـی کـە زۆر هـەر بەلایـەوە گرنـگ بوایـە لـەو سـەردەمەدا زۆر کاڵ بـووەوە، هـۆکار زۆر بـوون یەکێـك لـەو هۆکارانـە ڕەوشـی ژیانـی مامۆسـتایان بـوو لـەو سـەردەمەدا دەبینـرا مامۆسـتایان هەژارتریـن چینـی کۆمەڵگـەن و لـە دوای دەوام بـەدوای کاری تـردا ڕادەکـەن وە هەتـا هەبـوو زۆر بەتوانـا بـوو لەبـەر بژێـوی ژیـان وازی لـە مامۆسـتای دەهێنـاو کاری تـری دەکـرد، زەمینـەکان لەبـار نەدەکـرا لەلایـەن حکوومەتـی هەرێمـەوە هەرچەنـد وەزارەتـی پـەروەردەو ئەوانـەش بوونـی هەبێـت بـەڵام دەسـتێوەردانی حیزبـی لـە باشـووری کوردسـتاندا کارەکانـی زۆر گەناندبـوو، هەتـا حکوومەتیـش خەڵکـی هـەر بەچـاوی حیزبـەوە سـەیر دەکـراو، وە لـە واقعیشـدا هـەروا بـوو باشـووری کوردسـتانیان بەشـەڕ کـرد بـە سـێ بەشـەوە بەشـێکی لـە پـردی ئیبراهیـم خەلیلـی سـنوری کوردسـتانی باشـوور کـە بـە تورکیـا دەژمێـردرێ تـا هەولێـرو دەورو بـەری بـەر پارتـی دیموکراتـی کوردسـتان کەوتبـوو، وە لـە کۆیـەوە تـا کـەلارو کفـری بـەر یەکێتـی نیشـتمانی کوردسـتان، وە ناوچـەی هەڵەبجـەو دەورووبـەری

(٢١) شاخەوان هەورامیی. لەنێوان شەڕی ناوخۆی یەکێتی و پارتی و ئیسلامیدا دانیشتوانی خورماڵ بەئێستاشەوە کەمترین خزمەتگوزاریشیان پێشکەشکراوە.
http://www.kurdistannet.info/net/index.php/gshti/4953-2009-07-07-09-30-02.html ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٨

بەر "بزووتنەوەی ئیسلای کوردستان"[٢٢] کاولکاریەکی وایان کرد دیاردەی ئێستەش بە هەندێك خانو بیناوە دەبینریت[٢٣]. کوردستانی باشوور سێ بەرەی بەخۆوە دەدی وە هەر بەرەیەك و لەژێر حیزبێکی جیاوازداو هەرسێکەشی دژی یەك، وە ئەوەی لەم سێ بەرە زیاتر بەدی دەکرا قۆستنەوەی مەرامە تایبەتەکان زیاتر لە خزمەتی هاوڵاتیان، هەرچەند بزووتنەوەی ئیسلامی و یەکێتی نیشتمانی توانایەکی مادی وایان نەبوو لەچاو پارتی دیموکراتی کوردستاندا کە پارتی بەهۆی گومرگی ئیبرایم خەلیلی سنور پارەیەکی یەکجار زۆرو خەیاڵی بەدەست دەکەوت بەڵام دیاردەی ئەو داهاتە هەتا بە ناوچەکانی ژێر دەستەڵاتی خۆشیەوە نەدەبینرا. وە ئەوەی کە پێویست بوو بکرێت دامەزراندنی حکوومەتی بێ لایەنی چونکە حکوومەت دەتوانێ خەمی وولات و نەوەی داهاتوو بخوات و پەروەردەیان بکات بەڵام ئەو بەرە گەرچی ناوی زەق دەکرایەوە بەڵام لە واقیعدا بوونی نەبوو ئیتر وولات لەو ئاڵۆزیانەدا بوو، وە خوێندنیش هەرچۆنێك بوو هەر بەڕێ دەکرا بەڵام وەك و زانست و ئاستی زانیاری ئەو پێشکەوتنەی بەخۆوە نەدەبینی لەبەر گرفتی زۆری سیاسی، هەربۆیە دەبینرێت ئەو کەسانە کە لە سەردەمی دوای ١٩٩١ خوێندنیان تەواو کردووە ئاستی زانستیان زۆر کەمەو دەتوانرێت بووترێت زیاتر کار بۆ بڕوانامەکە کراوە، بۆیە زۆر مامۆستا هەیە بۆ نمونە مامۆستای زمانی عەرەبی یەو عەرەبی نازانێ، وە هەیە مامۆستای ئینگلیزیەو ناتوانێ ئینگلیزی قسە بکات، و وە لە

(٢٢) BBC, Profile: Kurdish Islamist movement
http://news.bbc.co.uk/1/hi/not_in_website/syndication/monitoring/media_reports/2588623.stm ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٨
هەروەها ئەم لینکەش
http://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_Movement_of_Kurdistan

(٢٣) **هەندێك وێنەی نێوان شەڕەکان**
http://ioerror.livejournal.com/186192.html ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٨

جێگەیەك دادەمەزران مادەی تریشیان پێ دەوترایەوە (گۆڤاری بوار ژمارە ١ هاوینی ٢٠٠٩: لا ٢٨-٣٢).

لەبەر نەبوونی هەلی زۆرو هەمەجۆری کار هەموو ئەوکەسانەش کە زانکۆ تەواو دەکەن حکوومەت ناچار دەبێت کە بە مامۆستا دایان بمەزرێنێ لە کاتێکدا زۆرێکی مامۆستای پیشەی خۆی نی یەو ڕاهێنانی پێ نەکراوە لەسەر مامۆستای. وە هەروەها حکوومەت نەیتوانیوە کۆنترۆڵی مامۆستاکانیش بکات هەربۆیە زۆر مامۆستا کاری نەشیاوی لێ دەوەشێتەوە بەرامبەر قوتابیەکان و کێشەی دەرەوەی خوێندنیش دێننە ناو خوێندنەوە[٢٤].هەروەها سەرپێچی جۆراو جۆر لەلایەن مامۆستایانەوە زۆر کراوەو دەستنیشانکردنی هەمووی لەم باسەدا نەگونجاوەو لە ئاستی خۆی زیاترە[٢٥]. ئەگەر چی ئێمە لێرەدا باس لە ئەزموونی پێش ٢٠٠٣ دەکەین بەڵام هەنوکە ئەم کێشانە هەر بەردەوامی هەیە بۆیە کاتێك چاو بە سەرچاوەکاندا دەگێڕین دەبینین زۆرێکی باس لە ئەزموونی دوای ٢٠٠٣یش دەکات، بەڵام ڕاستیەکەی ئەوەیە ئەو زەمینەی کە ئێستە بۆ نووسەرانی کورد ڕەخسیوە لە پیش ٢٠٠٣دا یان نەبوو وەیان هەر زۆر دەگمەن بوو ئەویش بەهۆی ئەنتەرنێتەوە کە مێژوویەکی زۆر کورتی هەیە لە کوردستاندا، وە ساڵی نەوەدەکان پێش کۆتا هێنانی شەڕی ناو خۆی حیزبەکان هیچ ئامێرێکی پێشکەوتوو نەبوو لە کورستاندا ئەوەی ئێستە هاتووەتە ئاراوە کە زیاتر مەبەستم پێی ئەنتەرنێتە بوارێکی باشی ڕەخساندووە بۆ نووسەران کە بتوانن ڕاستیەکان ئاشکرا بکەن جا نەبوونی سەرچاوە لەسەر خوێندن وەیان کەمی

(٢٤) **کوردستان ئۆنلاین**
http://kurdistanonline.net/news.php?newsid=١٥٣٤٥ ڕۆژی سەردان ٢٨/٠٧/٢٠٠٩

(٢٥) **کوردستان ئۆن لاین، بابەتگەلێك لەسەر گرفتی مامۆستایان**
http://kurdistanonline.net/search.php?SearchString=%D9%85%D8%A7%D9%85%DB%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7

سەرچاوە زیاتر بۆ نەبوونی تەکنەلۆژیا دەگەڕێتەوە هەربۆیە ئێستە زۆرێك لە مەقالات دەبینین زیاتر لە ڕێگەی وێبەکانەوە بڵاو دەکرێنەوە بەڵام ئێستە هەر هێشتا دەتوانرێ بەسەرەتا ناو ببرێت تا دەگاتە ئاستی بڵاو کراوەی کتێب لەو بوارانەدا. هەرچەند ڕاستیەکەو ناتوانرێت بشارێتەوە هیزی دەستەڵات ترسێکی وای لای نووسەران دروست کردووە کە زۆرجار نەتوانێت ڕاستیەکان بخاتە سەر کاغەز هەربۆیە ئێستەش زۆرێك لەبەر ترسی دەستەڵات بەناوی خوازراوە دەنوسێت ئەو هەوڵەی کە بە دڵسۆزی دەیدات ناچار دەبێت لەبەر ترسی هێرشی دەستەڵاتداری کوردی بەکەسێك تەعبیر لەخۆی بکات کە خۆی نی یەو بەڵکو ئەو کەسە هەر بوونیشی نی یە، بۆیە لێرەدا ڕۆڵی ئەنتەرنێت دەنرخێنم کە ئەو سانسۆرە حکوومیانەی بەسەرەوە نی یەو لە دەستەڵاتی ئەوان بەدەرە، بەڵام وا ئێستە خەریکە ئەو ترسە دەڕەوێتەوەو حکوومەتیش چاو بەکارەکانیدا دەخشێنێتەوە.

ئەزموونی دوای ۲۰۰۳ تا کاتی ئەم بەحسە ۲۰۰۹

لە مانگی ۳ی ۲۰۰۳ ئەمەریکا بە هاوپەیمانی بەریتانیا، ئیسپانیا، ئوستورالیا، پۆڵاندا، دانیمارك وە بە یارمەتی ۳٦ وولاتی تر هێرشیان کردە سەر عێراق وە کوردستانیش لەو یارمەتی دانەدا بەشدار بوو لەگەڵ پێشمەرگەدا[٢٦] تاڵاوی حیزبی بەعس لە ناخی کوردەکاندا هەر کسپەی دەهات هەر بۆیە لە هەردوو شەڕی ۱۹۹۱و وە ۲۰۰۳دا حکوومەتی کوردی بە ئەوپەڕی توانایەوە خۆی بە یارمەتی خۆی بە ئەمەریکاو بەریتانیا دەربڕیوەو وە تا ئەم کاتەش خۆی بە دۆستی نزیکی دەزانێ، ئەوەی چاوەڕوان دەکرا لەو شەڕە لەلایەن هاوڵاتیانی عێراق و کوردستانەوە ئەوە بوو کە پێشبینی دەکرا ماوەیەك شەڕ ببێت تا ئەوەندە حیزبی بەعس لە توانایدا هەیە وە دواتر وولات ئارام ببێت و دەست بە نوێ بوونەوەو پێشکەوتن بکات لە سایەی حکوومەتێکی ئازاددا تواناکان زیاتر بکەونە کار، بەڵام ئەوەی پێشبینی دەکرا هەمووی هەر خەیاڵ پڵاو بوو ئەوەتا تا ئێستەش شەڕ هەر بەردەوامی هەیەو نە حیزبی بەعس بەتەواوی بن بڕ بوو وە بەچەندەها حیزبی بەعس ئاسای تر دروست بوو وە درۆ نی یە ئەگەر بووترێت ئەمەریکاش خۆی بەعسێکی گەورە بووە لەم نێوەندەدا وە کوژراوەکانی عێراق گەورەترین شایەتحاڵن، جگە لەوەی کە ئەو بیانویەی کە بووە مایەی هەڵگیرسانی شەڕ هەمووی پوچ دەرچوون، لێرەدا ئێمە باس و خواستی خوێندنمان بەلاوە گرنگە بەڵام ڕووداوە سیاسیەکان و شەڕەکان خاڵێکی هەرە نەگەتیڤن

(٢٦) ۲۰۰۳ invasion of Iraq
From Wikipedia, the free encyclopedia
http://en.wikipedia.org/wiki/2003_invasion_of_Iraq ڕۆژی سەردان ۲۰۰۹/۰۷/۲۹

لـەم نێوەنـدەدا بۆیـە گرنگـە نیشـانیان بدەیـن وەگەرنـا تەحلیلـی ئـەو شـەڕانە زۆر هەڵدەگـرێ و بەئیشـێ خۆمانـی نازانیـن لێـرەدا شـیان بکەینـەوە هەربۆیـە بـە خێـرای بەسـەریدا دەچیـن، وە ئـەو شـەڕانە هـەر وە نەبێـت تەنهـا جنوبـی عێراقـی گرتبێتـەوە بەڵکـو ناوچەیـەك لـە ناوچەکانـی کوردستانیشـێ گرتـەوە ئەویـش بیـارەو دەورو بـەری بـوو کـە کۆمەڵێکـی تێـدا بـوو بەنـاوی ئەنسـار الاسـلام بـە سـەرکردایەتی مـەلا کرێـکار ئـەم کۆمەڵـەش ئەمەریـکا بەیارمەتـی یەکێتـی و پارتـی، دوا بـەدوای ئـەوە ئـەم کۆمەڵـە لەنـاو چـوون و نەمـان وەك ئـەوەی جێگـەو سـەرۆکێکی تایبەتیـان هەبێـت کـە ئێسـتە مـەلا کرێـکار لـە نەرویجـە، بـەڵام زۆرێـك لـە کێشـەو شـەڕەکانی ناوخـۆو تەقینـەوەکان ئـەم کۆمەڵـەی پـێ تاوانبـار دەکرێـت بـە تایبـەت ئـەو تەقینـەوەی کـە لـە پایتەختـی کوردسـتاندا ڕوویـدا لـە [٢٧]٢٠٠٤، هەمـوو ئەمانـەو ئەسـاری مانـەوەی ئـەم دووبەرەکیـە وڵات بـەرەو دوا کەوتـووی دەبـات لەگـەڵ هـەر کێشـەو دووبەرەکیـەك کـە دروسـت دەبێـت خوێندنگـەکان لـە نێوەندیانـدا دەبنـە قوربانـی وەك کردنـە پشـووی ناچـاری ئـەو ناوچانـە، بـرەو نـەدان پێیـان، ڕوخانیـان و دووبـارە دروسـت کردنەوەیـان، سـاردی قوتابیـش بەهـۆی ئـەو کارانـەوە، لەگـەڵ ئـەو هەمـوو کێشـەو دووبەرەکیەشـدا دەتوانرێـت بووترێـت تەنهـا جنوبـی گرتـەوە وەك کێشـەی سـەرەکی و شـەڕو شۆڕەکانی نـاو کوردسـتان بەشێوەی جوزئـی و لاوەکـی دادەنرێـت تەنهـا لێدانەکـەی ئەنسـار الاسـلام نەبێـت بـەڵام ئەویـش هیـچ درێـژەی نەبـوو، هەرچەنـد لـە پێـش ٢٠٠٣یشـدا کوردسـتان هـەر ئـازاد بـوو وە خاکەکـەی بەدەسـت خۆیـەوە بـوو بـەڵام خـۆی بـوو

(٢٧) أنصار الإسلام

من ويكيبيديا، الموسوعة الحرة

http://ar.wikipedia.org/wiki/٪D٨٪A٣٪D٩٪٨٦٪D٨٪B٥٪D٨٪A٧٪D٨٪D٨٪_B١٪A٧٪D٩٪٨٤٪D٨٪A٥٪D٨٪B٣٪D٩٪A٧٪D٨٪٨٤٪D٩٪A٧٪D٩٪٨٥ ڕۆژی سـەردان ٢٠٠٩/٠٧/٢٩

بووه گرفت لەبەردەم خۆیانداو برەویان بە خوێندن نەدەدا وە دوای ٢٠٠٣ بەشێوەیەکی بەرچاو حکوومەت تا ڕادەیەك لای بەلای خوێندندا کردەوە هەروەك دیارە هەست بەوە کراوە کە دواکەوتنێك بەخۆوە دەبینرێت و وە وەك تەعویزێکیش بۆ خراپەکاریەکانی ڕابووردوویان، وە هەروەها خەڵکیش بەشێوەیەکی گشتی و بەرفراوان ڕوو لە خوێندن دەکەن و ئەوانەشی کە گەورەن و ساڵانێکی زۆریان فەوتاوە هەوڵ دەدەن هەرچۆن بێت زەرەر لە نیوەی بگەڕێتەوە بەرەو خوێندن دێت وە ئەوەشی هەر نەیخوێندووەو نەخوێندەوارە هەوڵی خوێندن دەدات کە ئەمە جێگەی دڵخۆشی هەموو خاوەن هەستێکی ساغە بەتایبەت ئەوەی کە چارەنووسی کوردستانی بەلاوە گرنگە چونکە خوێندن دەبێتە مایەی ڕۆشنبیری تاك و دواتر بە قازانجی وڵاتدا دەشکێتەوە، وە دەبینین حکوومەتی هەرێم کۆمەڵە کارێکی یەکجار زۆر باشی کرد لەوانە:

١-بینای زۆری بۆ قوتابخانەکان کردەوە بە تایبەت زانکۆکان.

٢-موچەی مامۆستایان زیاد کرد بەشێوەکی زۆر باش.

٣-یارمەتی زیاتری خوێندکاران دەدات بۆ خوێندن وەك، دانی مووچە، پێداویستی زۆر، ژووری مانەوە (داخلی(، هەموو ئەمانە بەبێ بەرانبەرو لێ وەرگرتنەوە، جگە لەوەش خوێندن هەر خۆی بێ بەرانبەر بووە.

هەرچەند ئاڵۆزی زۆرجار زۆر دەبینرێت بەڵام ئەگەر سەیری کارەکان بەشێوەیەکی گشتی نەکرێت ئەوسا بێ ئەمەلی و ڕەشی دامان دەگرێت بەڵام ڕاستیەکەو شایەنی دەستنیشان کردنە کە حکوومەت کاری زۆری کردووە، بەڵام لەبەر ئەوەی خەڵکی بەشێوەیەکی گشتی هوشیار بووەتەوەو بەرەو خوێندن دێت کارەکانی بەگوێرەی

پێویستی خەڵکەکە نەبووە چونکە ئەوەی ڕاستیە لە ناکاوێکدا هەست بەم کەلێنە کرا کە خۆی دەبوایە پێشتر بەرنامە داڕێژی بۆ بکرایەوە لەگەڵ زۆر بوونی قوتابیاندا ڕێژەی بیناو مامۆستا زیاد بکرایە، بەڵام ئێستە هەر بەردەوامە حکوومەت وە ڕۆژ بەڕۆژ کارەکان زیاتر بەرەو پێش دەچێت و گوزەرانی خەڵکی بەرەو سەرەوە دەچێت، ئەو مامۆستانەش کە کاتی خۆی وازیان هێناوە بەهۆی کەم مووچەییەوە گەڕاونەتەوەو هەستێکی تازە دروست بووە بەهۆی ئەو گۆڕانکاریانەوە.

لێرەدا ئەوە دەخوێنرێتەوە لەبەر لەپڕ لاکردنەوەی حکوومەت بەلای خوێندنداو برەو دان پێی بەشێوەیەکی بەرزو بەربڵاوو وە بایەخدان بەکەسانی شەهادەدار، خەڵکی بەبێ بەرنامە زۆری بەرەوە خویندنگاگان بڕۆن و هەوڵ بۆ شەهادە بدەن. ئەم هەزمە بەم شێوەیە لێك دەدەینەوە لەسەر حکوومەت و خەڵکی وە دەستنیشان کردنی خاڵە پۆسەتیف و نەگەتیڤەکانیان بەشێوەیەکی گشتی. حکوومەتی هەرێکی کوردستان بەهەردوو دیودا.

خاڵە پۆزەتیڤەکان

١-برەو بە خوێندن دەدات زۆر زیاتر لە جاران.

٢-بیناو باڵەخانەی جۆراو جۆر بۆ خوێندنگاو مامۆستاکانی دەکاتەوە، بەتایبەت زانکۆکان.

٣-مووچەی زیاد کردووە بۆ مامۆستایان و یارمەتی دەرماڵەو ئەرزەیان دەدات.

٤-هاوکاری مادی زۆری قوتابی دەکات، هەر لەداخلی و موچەی مانگانە تا زۆر پێداویستی تر.

٥-شەهادە بە مەرج دەگرێت بۆ زۆرکارێك.

خاڵە نەگەتیڤەکان
١-جیاوازی دەکرێت لە وەرگرتنی قوتابیان لە زانکۆکاندا بۆ نمونە خزم و کەسانی دەستەڵات بەردەوام لە پێشی هەموویەوەن ئەگەر نمرەشیان نزم بێت.
٢-جیاوازی لە نێوان مامۆستاکاندا کراوە لە دانی ئەرزەو یارمەتی زیاتر.
٣-قوتابیان بەویستی خۆیان لە بەشەکان دادەنێن.
٤-زانست بە مەرج ناگرێت لەگەڵ شەهادەدا.
٥-تەمەن دەکاتە گرفت لە وەرگرتنی قوتابیاندا.
٦-دەست تێوەردانی حیزبی و تێکەڵ کردنی لەگەڵ خوێندندا.
٧-دابڕانی قوتابی دەکاتە گرفت لە وەرگرتنەوەدا.
وە دەبێت ئەوەش بزانین کە" قوتابیانو مامۆستایان لە کوردستان چەندە فەرامۆشکراونو چەندە بەش خوراو دوورن لە هەموو ماف و بایەخدانێك، ئاستی خوێندن لە کوردستان لە ڕووی شێوەی خوێندنو سیستەمی خوێندنو پەیوەندی نێوان قوتابیو مامۆستاو سیستەمی زانستی زۆر جیاوازە لەگەڵ بەریتانیادا، گەر بەراود بکەین لە نێوان ئاستی خوێندنی دوو شوێنی وەك بەریتانیاو کوردستان فراوانی و دووری ئاستەکان زۆر جیاواز دەبینێت و ئەوە دەسەلمێت کە چەند قوتابیانی کورد ستەملێکراون لە هەموو بوارەکانداو قوتابخانەو زانکۆکانمان کاروانێکی دوورو بە پشوویان دەوێت بۆ گۆرانکاری، جیاوازی ئاستو شێوەکانیش زۆرتر دەردەکەوێت لە بواری پرۆگرامی خوێندنو شێوەی خوێندنو سیستەمی وەرگرتنی قوتابی و مامەڵەی مامۆستاو قوتابخانەکان بەرامبەر بە قوتابی، لە ئەوروپا قوتابخانەکان مەڵبەندی گەشتیاریو خولو فێرکردنو

شــوێنی پشــوو حەوانــەوەی قوتابیانــن بــەڵام بەداخــەوە لــە كوردســتان نەتوانــراوە مانــا جوانەكانــی ژیــان لەقوتابخانــەكادا بنەخشــێنرێن[٢٨]".
خوێندكاران بەهەردوو دیودا.

خاڵە پۆزەتیڤەكان

١-برەو بە خوێندن دەدەن زۆر زیاتر لە جاران.
٢-شەهادە بە گرنگ دەزانن لە ژیانیاندا.
٣-گەرچــی بــە ویســتی خۆشــیان لــە بەشــێك یــان شــارێك دانەنرابــن بــەڵام هــەر هەوڵــی تــەواو كردنــی دەدەن.

خاڵە نەگەتیڤەكان.

١-سستی زۆر لە خوێندن و سەعی كردندا.
٢-زۆرێكــی تەنهــا بــۆ شــەهادەكە دەخوێنــن و ڕێگــەی جــۆراو جــۆری بــۆ دەگرێتەبــەر بەبــێ زانیــاری دروســت.
٣-بایــەخ نــەدان بــە خوێنــدن، هــەر ئەوەنــدە كــە لەنــاو مەســەلەكەدا بێــت بەتــەواوی دەزانــێ.
٤-دروســتكردنی زۆر كێشــە لەنــاو داخلیەكانــدا كــە دەبێتــە هــۆی نەخوێندنــی ئەوانەشــی كــە دەیانەوێــت.
٥-گرنگی دان بە جەوهەرو پشتگوێ خستنی زانست.

لێــرەوە ئــەو خاڵانــە زیاتــر دەكەینــە دەســتپێكی ووردەكاریــەكان، دوای گەڕانــی نووســەر بەنــاو زانكــۆو كۆلێــژو خوێندنگاكانــی كوردســتان ئــەو خاڵانــەی لا دروســت بــووە، وە بــۆ شــی كردنــەوەی ئــەو ڕێگانــەی كــە گراونەتــە بــەر كاری لەســەر دەكات، وەك ئامادەبوونــی وانــەكان لــە زانكــۆو خوێندگاكانــدا، چاوپێكەوتــن لەگــەڵ مامۆســتاو قوتابیانــدا، ڕاپرســی

(٢٨) دیمانەی موئمین زەڵمی لەگەڵ ئارام قادر
http://www.zankokurd.org/Direje.aspx?Babet=Riportac&Jimare=149&Menu=Riportac ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٨/١٢

لەنێـو خەڵکـدا، ڕاپرسـی لەگـەڵ مامۆسـتاو قوتابیانـدا، سـەیرکردن لـە واقعـی ژیانـدا، چاوگێـڕان بەسـەر سـەرچاوەکاندا، خوێندنەوەیـان بەهـەردوو دیوەکەیـدا.

ئـەوەی بـەدی دەکـرێ و دەبینـرێ لـەو گۆڕانکاریانـە کـە کـراوە لـە بـواری ئینگلیزیـدا گۆڕینـی ئـەو سیسـتەمە کـە پێشـتر هەبـوو لـە سـەردەمی بەعسدا کـە قوتابـی لـە پۆلـی پێنجەمـەوە دەستی بـە ئینگلیـزی خوینـدن دەکـرد وە ئێسـتە هـەر لـە پۆلـی یەکەمـی سـەرەتاییەوە دەسـت پـێ دەکـەن و دوو کتێبـی زۆر بـاش و نایـاب بـۆ ئـەو مەبەسـتە بـەکار دێـت بەنـاوی Sunrise

وە یەکێکیـان بـۆ خوێندنەوەیـەو ئـەوی تریـان ڕاهێنـان، گـەر سـەرنجی ناوەرۆکـی کتێبـەکان بدەیـن دەبینیـن هـەر چـوار سـکیڵەکە لـە خـۆ دەگرێـت گوێگرتـن، قسـە کـردن، نوسـین، خوێندنـەوە، وە ئـەو نەزەریاتـە تازانـەی کـە هەیـە لەسـەر زمـان و ڕێزمانـی ئینگلیـزی تێیـدا بـەدی دەکرێـت، لـە کاتێکـدا پێشـتر زۆرجـار بەدەسـت ڕێزمانـی ئینگلیزیـەوە دەیناڵانـدوو کاتێکـی زۆری پێـوە دەکـوژراوە سـودێکی ئـەو تـۆی نەبـوو، بـەڵام ئـەم گۆڕینـە تـا پۆلـی هەشـتی بنەڕەتیـە وە دوای ئـەوە هەمـوو شـتەکانی تـر لـە جێگـەی خۆیـدان.

جـا گۆڕانـکاری کاریگەریەکـی یەکجـار پۆزەتیڤـی لەسـەر خوینـدکاران و هەتـا کۆمەڵگـەش هەیـە وەك مامۆسـتا هۆمـەر قەرەداخـی دەڵـێ "ئەگـەر ڕیفـۆرم لـە بـواری سیسـتەمی فێرکاریـدا نەکرێـت، هیـوای دواڕۆژی منـداڵان و گەنجانمـان بـە ئاینـدە لاواز دەبێـت. نەبونـی هیـوا و بـڕوا نەبـوون بـە دواڕۆژ لەبارتریـن دۆخ و بـوارن بـۆ دروسـتبونی نائارامی، زۆربونـی تـاوان و تیرۆریـزم. نەخوێنـدەواری دەبێتـە هـۆی دروسـتبون و گـەورە بونـی کێشـە کۆمەڵایەتیـەکان و دروسـتبونی ڕێکخـراو و گـروپ

لە دەرەوەی پرۆسەی دیموکراتی و دامودەزگاکانی کۆمەڵدا. ئەم دیاردەیە لە دوارۆژێکی نزیکدا مەترسیدارە بۆ سەر ئەو بارە ئازادەی کە ئەمڕۆ لە کوردستاندا هەیە. ڕێژەی نەخوێندەواری لە ساڵی ۲۰۰۰ دا لە کوردستاندا ۲۷٪ بوو. لە ساڵەوە تا ساڵی ۲۰۰۷ زیاتر لە ۲۵۰۰۰۰ نەخوێندەوار فێری خوێندەواری بون و ڕێژەی نەخوێندەواری هاتۆتە خوارەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هێشتا ڕێژەی نەخوێندەواری و وازهێنان لە خوێندن ئەوەندە بەرزن کە مەترسین بۆ سەر ئاسایشی نەتەوایەتیمان. هەربۆیە بەردەوامبون لەسەر چاکسازی پێویستیەکی گرنگ و بەرپرسیاریتیەکی گەروەن لەسەرشانمان"(۲۹) وە حکوومەتیش هەوڵی بەردەوام دەدات و خەڵکیش جوڵێنەرێکی بەرچاوە لەم جوڵاندنەدا، وە حکوومەت کۆنگرەیەکی بەست بۆ ئەو مەبەستە لە"۱۱-۱۳ی کانوونی یەکەمی ۲۰۰۷ لە هەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان و لە ژێر درووشمی "بەرەو پەرەپێدانی خوێندنی باڵا" بەسترابوو. کۆنفرانسەکە لەلایەن لێژنەی ڕێکخستنی خوێندنی باڵا لە عێراقدا (کە بارەگاکەی لە لەندەن(ە و وەزارەتی خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی هەرێمی کوردستانەوە ڕێکخرابوو. ژمارەی بەشداربووان لە کۆنگرەیەدا زیاتر لە ۵۰۰ کەسایەتی ئەکادیمی عێراقی و بیانی بوون و ئەمەش بەیەکەم کۆنگرەی لەمجۆرە دادەنرێت کە لە پایتەختی هەرێمی کوردستان سازبدرێت"(۳۰). وە دەقی ئەو کۆنفرانسەش ئەمەیە لە سایتی منضمة التعلیم العالی والعلوم والتکنلوجیا العراقیەدا هەیە بە هەردوو زمانی عەرەبی و

(۲۹) **هۆمەر قەرەداخی**
http://www.komak.nu/index.php?option=com_content&view=article&id=181:2009-01-31-06-05-22&catid=41:2008-12-26-16-59-03&Itemid=٦٤ ڕۆژی سەردان ۲۰۰۹/۰۷/۲۹

(۳۰) **نیقاش**
http://www.niqash.org/content.php?contentTypeID=74&id=2155&lang=2 ڕۆژی سەردان ۲۰۰۹/۰۷/۲۹

ئینگلیـزی[٣١] ئـەوەی لـەو کۆنفرانسـە بـەدی دەکرێـت بەدەمـەوە چوونـی حکوومەتـە لـە بوارەکـەدا وە خاڵگەلێکـی بەمانـاو ئیجابـی تێـدا بـاس کـراوەو بـە شـێوەیەکی زانسـتی بەڕێـوە چـووە کۆنفراسـەکە بـەڵام لـە ئـەرزی واقعـدا هێشـتا بەڕوونـی ئـەو خاڵانـە نابینرێـت و دەسـت تێوەردانـی حیزبـی و تێکەڵـی لەگـەڵ خویندنـدا بەڵگـە نەویسـتە. زۆر جـار دونیـای نـەزەری شـتەکان بـە پێچەوانـەوە نیشـان دەدات بـەڵام لـە ئـەرزی واقعـدا پێچەوانەکـەی دەبینرێـت هـەر بۆیـە پراکتیکـە کـردن هـەردەم لـە پێـش نەزەریەوەیـە چونکـە ئـەوەی بـە نەزەریـش دەوترێـت بـۆ ئەوەیـە بـە پراکتیـك بکرێـت، ئەگـەر کەسـێك بەهـەزاران کتێـب لەسـەر مەلـە کـردن بخوێنێتـەوەو پلـەی ئیمتیازیشـی تێـدا بهێنێـت بـەڵام مەلـە نەزانـێ کـە کەوتـە نـاو ئاوەکـە کتێـب و تاقـی کردنـەوەکان دادی نـادات، هـەر بۆیـە کاتێـك سـەرنجی ڕاگەیاندنـە کوردیـەکان دەدەیـن بەتایبـەت ئەوانـەی سـەر بـە دەسـتەڵاتن سـیمایەکی زۆر جـوان نیشـانی خەڵکـی دەدەن و زۆر ڕاسـتی هەیـە دەیشـارنەوە هـەر بۆیـە کاتێـك کـە سـەفەری کوردسـتانم کـرد بـە مەبەسـتی سـەردانی زانکـۆکان و خوێندنـگاکان جۆرێـك لـە حەپەسـان ڕووی تـێ دەکـردم هـەروەك بـە کورتـی لـە مەقالەیەکـدا بـڵاوم کردنـەوە لـە سـایت و ڕۆژنامـە کوردیەکانـدا بەنـاوی (زانکۆکانـی کوردسـتان توشـی شـۆکیان کـردم(لێـرەدا هەندێـك لـەو وانـەو ڕووداوانـەی کـە نووسـەری ئـەم بابەتـە بەدوایـدا گـەڕاوەو تێیـدا بەشـدار بـووە لـە کوردسـتان دەیخاتـە ڕوو، هـەر لـە سـەرەتای گەشـتنم بـە کوردسـتان کـە لـە ڕێگـەی ئیبراهـم خەلیلـی سـنوری نێـوان تورکیـاو عێراقـەوە کـە خـۆی لـە ڕاسـتیدا هـەر کوردسـتانە، ڕووشـتمە کوردسـتانەوەو یەکـەم کار کـە کـردم ڕاسـتەوخۆ

(٣١) منضمة التعليم العالى والعلوم والتكنلوجيا العراقية
http://www.wmin.ac.uk/iraq-he/Conference%20Erbil%2007/Arabic-introd-1.htm ڕۆژی سـەردان
٢٠٠٩/٠٧/٢٩

بـە تەكسـی بـەرەوە زانكـۆی دهـۆك بـەڕێ كەوتـم، هەرچەنـدە یەكـەم جاریشـم بـوو كـە بچمـە ئـەو زانكـۆ، ڕۆژ بـەرەو تاریكـی دەچـوو گەشـتم بـە داخلـی و لەگـەڵ چەنـد قوتابیەكـدا یەكترناسـینی پێشـەكیمان كـردوو دوای خـۆ ناسـاندن توانـم لەگەڵیانـدا ئـەو شـەوە بەسـەر بـەرم لـە داخلـی زانكـۆی دهـۆك دوای گفـت و گـۆی زۆرو ڕاگۆڕینـەوەو گـوێ گرتـن بـە ووردی لـە قوتابیـان و مەعاناتیـان ئـەو شـەوەمان كـردەوەو بـە ووردی دیقەتـی هەمـوو شـتێكم دەدا بەچـاوی لـێ تێگەشـتنەوە، دوای ڕۆژ بوونـەوە ئامـادەی چەنـد وانەیـەك بـووم و چـاوم بـە زۆر لـە قوتابـی كـچ و كـوڕ كـەوت و ئەوانیشـم دەدوانـد هـەروەك مامۆسـتایانیش بـەڵام دەرفەتەكـە كەمتـر كراوەبـوو بـەڕووی مامۆسـتایاندا، لێـرەدا چەنـد لـەو وانانـەی كـە ئامـادەی بـووم وەك خـۆی ئامـاژەی پـێ دەكـەم، كـە بـەم شـێوەیەیە:

زانكۆی دهۆك/دهۆك[٣٢]

بـەرواری ئامادەبـوون ٢٠٠٩/٠١/٠٣ كۆلێـژی ئـاداب پۆلـی چـوارەم وانـەی هۆنـراوە، ژورێكـی سـاردو سـڕ ١٦ قوتابـی تێـدا بـوو مامۆسـتا وانەكـەی دەوتـەوە قوتابیەكانیـش گوێیـان دەگـرت، وانەكـە تەنهـا لەسـەر كتێـب بـوو مامۆسـتا سـەیری كتێبەكـەی دەكـردو وانەكـەی شـی دەكـردەوە نـە پرۆجەكتـەر هەبـوو وە نـە مامۆسـتا تەختـەی بـەكار دەهێنـا، وانەكـە بـە دانیشـتنەو دەوتـراوە، بـە دەنگێكـی نـزم وە هیـچ لـە قوتابیـان بەشداریان نەدەكـرد لـە وانەكـەدا، بـەو شـێوەیە وانەكـە كۆتایـی پێهـات كـە هـەر وانەیـەك ٤٠ دەقیقەیـە.

(٣٢) سایتی زانكۆی دهۆك
http://uod.ac/home.htm

هەمان زانكۆو وانەیەكی تر

دوو قوتابــی دەبوایــە پڕێزەنتەیشــنێكیان ئامــادە بكردایــە بــەڵام یەكێكیــان ئامــادەی تێــدا نەبــوو كــە بیلێتــەوە، بەبــێ ئــەوەی پێشــتر ئــەوەی بــە مامۆســتا ڕاگەیاندبێــت وەیــان بــە بەڕێوەبەرایەتــی، وە یەكێــك لــە قوتابیــەكان ئامــادەی خــۆی دەربــڕی زۆر بەساردیەوە هــۆكار لای مــن دیــار نــی یــە بــەڵام دەكرێــت هاوڕێكــەی هۆكارێــك بــوو بێــت. وە هــەروەك چــۆن سارد بــوو بەساردیش دەستی پــێ كــرد ئــەوەی داهێنــان بێــت لــە قوتابییەكــەدا نەدەبینــرا، تەنهــا كۆمەڵێــك نوســراوی هێنــا بــوو وە دەینوســی لەســەر تەختەكــەو دەیخوێنــدەوە بــۆ قوتابیــان وە مامۆســتاش چاودێــرە بەســەریانەوە، هەمــان كەســی وانــە ووتــەرەوە وە مامۆستاش هەردووكیــان ئافــرەت بــوون، وە مامۆستاكە قوتابییەكــەی تەریــق كــردەوە بەشــێوەیەكی توونــد، وە قوتابییەكــەش زۆر گــۆڕا پێــی لــەوە دەچێــت منیــش هۆكارێــك بــوو بــم كــە وەك میــوان دانیشــتبووم، وە قوتابیەكــە وانەكــەی بــە ئینگلیــزی دەوتــەوە بــەڵام كوردیشــی تێكــەڵ دەكــرد.

هەمان زانكۆو وانەیەكی تر

وانەكــە وانــەی وەرگێــڕان بــوو، مامۆســتا هەندیــك شــتی نوســی لەســەر تەختەكــە بــۆ وەرگێــڕان، بــە كــوردی لەبــەر ئــەوەی كــە قوتابیــەكان هەمەجــۆر بــوون لــەو لەهجاتانــەی كەهــەن لــە كوردســتاندا ئــەم لەهجانــە لــە وەرگیڕانــەكان بــەكار دەهێنــرا، كــوردی ســۆرانی، كــوردی بادینــی، وە هەروەهــا عەرەبیــش بــەكار دەهێنــرا كــە زۆرێكیــان لەیەكتــر تێنەدەگەشــتن، بــەڵام مامۆســتا ئــەو بــوارەی دەدا لەكاتێكــدا خۆشــی لــە زۆرێكیــان تێنەدەگەشــت وەك لــە پرســیار كردنەكانــی لــە قوتابــی تــر

بـەدەر دەكـەوت. ئـەو دەقـەی كـە نوسـیبوی سیاسـی بـوو قوتابیـەكان ملاحەزەیـان هەبـوو لەسـەری بـە بیانـوی ئـەوەی كـە حـەز لـە سیاسـەت ناكـەن بـەڵام مامۆسـتا هـەر نەیگـۆڕی و ووتـی ئـەم جـۆرە شـتانە باشـە گومانـم نـی یـە لـەوەی لـە داهاتـوودا پێویسـتان پێیـان دەبیـت، وە كاتێكـی زۆر زۆر بـە نوسـینەوەی ئـەو دەقانـە بەسـەر دەبـرا لـە كاتێكـدا وانـەكان خـۆی بـۆ خـۆی كـورت بـوون ٤٠ دەقیقـە وە زۆر جـار كەمتریـش، وە هیـچ ئامێرێكـی سـەردەم نەبـوو، بـۆ نمونـە لەسـایتی زانكۆكـەدا دابنرێـن وەیـان كوپـی بكرێـن و پێیـان بدرێـن.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونكردنەوەیەكی سەرەتایی

ئامـادەی سـێ وانـە بـووم لـە زانكـۆی دهـۆك وە شـەویش لـە داخلیـدا مامـەوە لەگـەڵ قوتابیەكانـدا گفتـوو گـۆم كـردوو بیـرو بۆچونمـان گـۆڕاوە. داخلیەكانیـان ژوور ژوورەو هـەر ژوورەو زیاتـر لـە قوتابیەكـی تێدایـە لـە دوو كەسـەوە بـۆ سـەرەوە تا چـوار، داخلیـەكان زۆر زۆر سـاردە، قوتابیـان دەنگەدەنـگ دەكـەن بـواری خوێندنـەوەو بـە وانـەدا چوونـەوە زۆر كـەم بـوو هـۆكارەكان زۆری قوتابـی لـە ژوورەكانـدا یەكێـك بـوو لـەو هۆكارانـە، مەتبەخیـان نەبـوو، لـە دەرەوەی ژوورەكانـدا تەباخیـان دانـاوەو چێشـتی لەسـەر لـێ دەنێـن، كارەبـا زۆر كەموكـوڕی هەبـوو تەنهـا ئـەو شـەوەی كـە مـن مامـەوە لـەوێ چەنـد جاریـك كارەبـا بـڕا هەرچەنـد قوتابیـەكان تـا ڕادەیـەك ڕاهاتبـوون لەگەڵیـدا، وە قوتابیانیـش خۆیـان بـۆ خۆیـان زۆر سـاردن لـە خوێنـدن زیاتـر لـە جەوەكە، جگـە لـەو هۆكارانـەی كـە بـاس كـرا هـۆكاری تایبەتـی تریـش زۆر زۆر بـوون لەوانـە هەبـوو دەیـووت مـن بـە ویسـتی خـۆم ئـەو بەشـەی كـە لێـی دەخوێنـم هەڵـم نەبـژاردووە، هـەروەك زۆرێكیشـیان ڕەش بیـن بـوون بـەدواڕۆژ،

لەگـەڵ هەمـوو ئەمانەشـدا حكومـەت یارمەتیەكـی تاڕادەیـەك بـاش دەدات بـە قوتابیـان وەك گرتنـی داخلـی بەبـێ بەرانبـەر، وە موچەیەكـی مـام ناوەنـدی، جگـە لـەوەش كـە خوێندنەكـە خۆشـی هـەر بەبـێ بەرانبـەرە. قوتابیـان زۆر زۆر سسـتن لـە بـواری بەكارهێنانـی ئیمەیـڵ و تەكنەلۆژیـادا، زۆر كـەم قوتابـی هەبـوو كۆمپیوتـەری هەبێـت، وە زۆر لـەوەش كەمتـر هەبـوو كـە ئینتەرنێتـی هەبێـت، ژوورەكان تێكەڵـن كـوڕو كـچ لەكاتـی وانـە خوێندنـدا بـەڵام ئەكتیـڤ نیـن بەرانبـەر یەكتـر. هەندێـك قوتابـی بەپـێ دەچـن بـۆ زانكـۆ، هەنێـك بـە پاسـی زانكـۆ، وە هەشـە لـە دەرەو بـە سـەیارەی تایبـەت و تەكسـی دێـن. ئامادەنەبـوون لـە دەرسـدا لەلایـەن قوتابیانـەوە بوونـی زۆر بـوو، بەبـێ هـۆی گرنـگ. زۆر گلەییـان لـە حكومـەت هەیـە قوتابیـان لەگـەڵ ئـەو هەمـوو یارمەتیـەش كـە حكومـەت داویەتـی پێیـان.

هەندێك وێنەی سەفەرەكەو ناو زانكۆی دهۆك

OF DOHUK
كوليژا ئادابى
COLLEGE OF ARTS
1994
زانكويا دهوك

ئەگەرچــی ڕای زۆرێــك بــە پەســەند نەبــوو لام بــەڵام هــۆی دووبــارەی بوونـەوەی لەلایـەن زۆرێـك لـە قوتابیانـەوە ناچاریـان دەكـرم كـە بەهەنـد وەربگیرێــن، ئــەو پێــش ســەفەر كردنــم بــۆ كوردســتان و لــەو كاتــەی كــە پرۆجەكتەكــەم بــۆ ئــەم بەحســە نوســی تــا ئێســتە كــە بــەرواری ٢٠٠٩/٠٧/٢٩ گۆڕانــكاری زۆر زۆر لــە ســایتی زانكــۆی دهۆكــدا كــراوە، هەرچەنــد قوتابــی چەنســی ئەنتەرنێكــی زۆر كەمــە چ لــە نــاو زانكــۆدا وە چ لـە دەرەوە، وە زۆر بەداخـەوە نـە مامۆسـتاكانی ئـەم زانكۆیـە وە نـە قوتابیەكانــی ئەوانــەی كــە پرســیارەكانم بــۆ نــاردن هیچیــان وەڵامیــان نەدایــەوە، ئــەوەش بەڵگەیــە لەســەر نەبوونــی چەنســی ئەنتەرێــت و وە دەتوانرێــت بوترێــت كەمتەرخەمــی و بەدەمــەوە نەبوونــی مامۆســتا كـە ئـەوان چەنسـەكەیان زیاتـرە، تەنهـا ئـەوەی بەدەسـت دەكـەوت كـە بەدەسـتی پێــت بدایــەن و داوای پڕكردنەوەیــت بدایــە لەهەمــان كاتــدا.

زانكۆی سەلاحەدین/هەولێر[٣٣]

بــەرواری ئامادەبــوون ٢٠٠٩/٠١/٠٤ پۆلــی یــەك ژوورێــك زیاتــر لــە ٥٠ قوتابــی تێدایـە، زۆر سـاردە، غـاوە غـاو دەنگـی دەر ناهێڵێـت بەباشـی گوێـت لـە وانەكــە بێــت، وە تەركیــز كــردن زۆر گــران بــوو. مامۆســتا وانــەی شــی دەكــردەوە قوتابــی گوێــی دەگــرت، دواتــر هەندێــك شــت پێویســتی بــە نوســین دەكــرد مامۆســتا قوتابیەكــی بانــگ كــرد كــە بینوســێت، وە هەمــان نوســین قوتابیانیــش دەبوایــە بیــان نوســایەتەوە، كاتێكــی زۆر لــەو ٤٠ دەقیقــە بەمــەوە دەكــوژرا، وە هەندێــك جاریــش مامۆســتا شــتی دەخوێنــدەوەو قوتابیــان دەیــان نوســیەوە، لــە كاتــی وانــە ووتنــەوەدا مامۆسـتا تەلەفۆنێكـی بۆهـات بـەڵام هەڵـی نەگـرت و ووتـی خێزانمـە...

(٣٣) سایتی زانكۆی سەلاحەدین
http://www.salahaddin-ac.com/index.php?m=٠&s=٠

بـەو شـێوەیە وانەکـە کۆتـای هـات.

هەمان زانکۆو وانەیەکی تر

پۆلـی دووهـەم، مامۆسـتا وانـەی شـی دەکـردە، قوتابیانیـش هەندێکیـان بەژداریـان دەکـرد، وە زۆرێکیـش ئـاگای لـە وانەکـە نەبـوو وە سـەرقاڵی قسـە کـردن بـوون لەگـەڵ خۆیانـدا، مامۆسـتاش نەیدەتوانـی کۆنترۆڵیـان بـکات. وە زۆرێـك لـە کارەکانـی بـە قوتابـی دەکـرد.

هەمان زانکۆو وانەیەکی تر

پۆلـی دووهـەم، مامۆسـتا زۆر هێمنانـە وانـەی دەوتـەوە وە دەنگـی دەرەوەش زۆر دەهاتـە ژوورەوە بەشـێوەیەك قوتابیـان بـاش دەنگـی مامۆسـتایان نەدەبیسـت، وە زۆر لـە قوتابیـان دەچـوون و دەهاتـن مامۆسـتاش هیـچ گوێـی تـێ نـەدەدان، بـەڵام ئـەوەی کـە ئامـادە بـوو سـەرقاڵ بـوو بـوون بەوانەکەیـەوە.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونکردنوەیەکی سەرەتایی

هەرچەنـد هەمـان مولاحـەزەی زانکـۆی دهـۆك هـەر لێـرەش دەگرێتـەوە، بـەڵام ئـەوەی کـە لێـرەدا زیاتـر بـەدی دەکـرا، دەنگـە دەنگـی قوتابیـان بـوو لـە دەرەوە بەشـێوەیەکی وا سروشـتی وانەکـەی گـۆڕی بـوو لـە نێـو پۆلەکانـدا، وە تـا ڕادەیـەك پشـتگوێ خسـتنی مامۆسـتایانیش دەتوانرێـت بووترێـك هۆکارێکـی ئـەو دەنگـە دەنگـە بێـت، لەگـەڵ ئـەوەدا کـە ئـەم زانکـۆ زۆر قەرەباڵـغ بـوو بەشـێوەیەك هەمـوو ژوورەکان پـڕ بـوون هـەروەك چـۆن دەرەوەش هـەروا بـوو.

وێنەی گیراوی کاتی سەردانی زانکۆ

ئەگەر چی زانکۆی سەلاحەدین لە پایتەختی کوردستاندایە بەڵام دەتوانم بڵێم زۆر پەرتەوازەیە هەر لە داخلی قوتابیانەوە تا ناوەوەی وانەکان، ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ قەرەباڵغی زیاتر لە ئاستی خۆی.

زانکۆی کۆیە(٣٤)

ڕۆژی ئامادەبوون ٢٠٠٩/٠١/٠٥ پۆلی چوارەم دوای چاوەڕوانیەکی زۆرو ئەم دەستەو دەست و ئەم ژوور بۆ ئەو ژوور بەش بۆ بەش، توانیم

(٣٤) سایتی زانکۆی کۆیە
http://www.koyauniversity.org/

سـیدیەك بەدەسـت بخـەم کـە زانیـاری دەربـارەی ئامانجـی وانەکانـی تێـدا بـوو، بەهـۆی ئـەو دەسـتەو دەسـتەوە تەنهـا یـەك وانـە توانیـم ئامـادە بم ئـەو ڕۆژە. وانەکـەش بـەم شـێوەیە بـوو، مامۆسـتا وانـەی شـی دەکـردەوەو قوتابیـان گوێیـان دەگـرت، وە دواتـر قوتابـی هەڵدەسـتاندە سـەرپێ بـۆ پرسـیار لـێ کـردن هەندێـك لـە قوتابیـەکان بەشـداری وەڵامەکانیـان دەکـرد، وە زۆرێکیـش خـۆی نیشـان نـەدەداو ئامـادەی دەر نەدەبـڕی بـۆ وەڵام، وە زۆرێـك لـە قوتابیـەکان سـەرقاڵ دەبـوون بـە موبایلـەوە لەکاتـی وانـەدا... وە هەروەهـا خـۆ سـەرقاڵ کـردن بـە شـتی لاوەکیـەوە زۆر بـوو.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونکردنوەیەکی سەرەتایی

لەگـەڵ ئـەوەی کـە سـیدیەکم دەسـت کـەوت لـەم زانکـۆ لەلایـەن سـەرۆك بەشـی ئینگلیزیـەوە کـە زۆر بـاش بـوو، بـەڵام زۆر هیلاکیـان کـردم و ئـەم دەسـتەو دەسـتیان پـێ دەکـرم وە هەندێـك لـەو مامۆسـتانە گلـەی و گازنـدەی ئەوەیـان بـۆ دەگێڕامـەوە کـە هەوڵێکـی زۆر دەدەن بەرانبـەر پارەیەکـی کـەم لەبـەر ئـەوەی کـە ئـەوان دانەمـەزراون تەنهـا بـە گرێبەسـت کار دەکـەن، هـەر بۆیـە وا پـێ دەچـوو هـۆی کەمتەرخەمیـان دەربـارەی کارەکانیـان و پشـتگوێ خسـتنی منیـش ئـەوە بـوو بێـت.

وێنەی ڕێگەی داخلی زانکۆی کۆیە بۆ ناو زانکۆ

زۆر مایەی سەرسوڕمان بوو داخلی زانکۆی کۆیە هەر بە بینینی سجنی گوانتانامۆم دێتە پێش چاو چواردەوری بەتەل گیراوەو پاسەوانی توندن و نەخوێندەواری تێدایە، بەڵام لەناو داخلی زۆر حاڵیان لە داخلی سەلاحەدین و دهۆك خۆشترە لەبەر تازەیی باڵەخانەکان و ئامێری گەرم کەرەوە، بەڵام هۆی زۆری قەرەباڵغی دەرفەتی خوێندنی تەنگ کردبووەوە.

زانکۆی سلێمانی[٣٥]

زانکۆی سلێمانی کۆنترین زانکۆیە لە کوردستاندا دامەزرابێت و مێژووەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ساڵەکانی ١٩٦٨ لەکاتی دەستەڵاتدارێتی حکوومەتی بەعسدا وە هەر لە سەردەمی بەعسدا بەهۆی ڕقوکینەی

(٣٥) سایتی زانکۆی سلێمانی
تێبینی لەکاتی نوسینی ئەم بەحسەدا ٢٠٠٩/٠٧/٢٩ سایتەکە نا چالاك بوو
http://www.univsul.com/

بەرانبەر کوردو وە لەبەر چالاکی خەڵکی سلیمانی و دەوروبەری ئەم زانکۆی گوێزایەوە بۆ هەولێرو ناوی لێ نا زانکۆی سەلاحەدین واتە ئەو زانکۆی کە ئێستە لە پایتەختی کوردستانە بەم شێوەیە دامەزراوە، وە دوای ڕووخانی سەدام لە هەندێك ناوچەی کوردستاندا جارێکی تر زانکۆی سلێمانی دامەزرایەوە[٣٦] ئەم زانکۆ جگە لەوەی لەناو خۆی شاری سلێمانیدا هەیە چەند بەشێکی تری لێ دەبێتەوە لە چەند شارێکی جیا جیا وەك، دوکان، هەڵەبجە، کەلار، ئەوەی کە ئامادەی بووم لێرەدا ئاماژە بە هەندێکی دەکەم:

زانکۆی سلێمانی ناو سلێمانی خۆی

دوای گەشتنم بەوێ ئەوەندە دەستیان پێ کردم و ناردمیان بۆلای ئەم ئەو هیچم دەست نەکەوت هەروا گەڕامەوە.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونکردنەوەیەکی سەرەتایی

ئەگەر بەم شێوەی مامەڵە لەگەڵ قوتابیاندا بکەن دەبێت لەدوایدا چی دەربچن.

پەیمانگای دوکان

داخلیەکی پیس کە لە جێگەی مرۆڤ ناچێت هەروەك چۆن قوتابیەکانیش جێگەیەکی پیس و ئاڵۆدە بە وەرەقێن و یاری پلەی ستەیشن و جگەرە کێشان و دەنگە دەنگ، ئەوەی شارستانی بێت بوونیم نەدی لەم پەیمانگایەدا، وانەکانیش هەر هەمان شێوەی ئەوانی پێشوو بوو.

---

(٣٦) **زانكۆی سلێمانی**
Ji Wîkîpediya - http://ku.wikipedia.org/29/07/2009 ڕۆژی سەردان

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونكردنەوەیەكی سەرەتایی

جیگـەی شـەرمە قوتابـی ئـاوا بێـت لـە داخلیـدا کـە ئەوەنـدە کەمـو کورتـی هەبـوو شـەرم دەمگرێـت بیـان نوسـم.

پەیمانگای تەکنیکی و کۆلیژی هەڵەبجە

پۆلـی دووهـەم بەشـی شـیکاری، مامۆسـتاکە عەرەبـەو کـوردی بـاش نازانیـت، وانەکـە بـە ئینگلیـزی ڕوون دەکاتـەوە، وە قوتابیـان زیاتـرن لـە ٥٠ قوتابـی کـوڕ و کـچ تێکـەڵ، وە مامۆسـتا زۆرجـار بـە عەرەبـی قسـە دەکات و وە قوتابیانیـش زۆر دەنگـە دەنـگ دەکـەن، مامۆسـتاکە تـووڕە بـوو لـە قوتابیـەکان کـە نەدەبـوو وا قاڵـە قاڵیـان بکردایـە لەبـەر ئـەوەی کـە مـن لـەوێ بـووم و میـوان بـووم لایـان، وە دواتـر مامۆسـتا شـتی دەنوسـی و ئەوانیـش کۆپیـان دەکـرد، پۆلەکـە زۆر بێدەنـگ بـوو بەهـۆی سـەرقاڵیان بەنوسـینەوە، هیـچ ئامێـرك نەبـوو وەك پرۆجەکتـەرو کۆمپیوتـەر، زۆرینـەی کات بـە نوسـینەوە بەسـەر دەبـرا لەگـەڵ کەمێـك ڕوونکردنـەوە، قوتابیـان هیـچ بەشـداریان نەدەکـرد لـە وانەکـە، هەمـوو ڕووی قوتابـی لـە مامۆسـتایەو ژوورەکـە زۆر گەرمـە، مامۆسـتا هـەر قسـەدەکاو قوتابـی گـوێ دەگـرێ، وە کاتیـش زۆر بەفیـڕۆ دەچـێ بەهـۆی چاوەڕوانـی نوسـینەوە، زۆر لـە قوتابیـە کـوڕەکان لـە دواوەن و کەمتـر خۆیـان سـەرقاڵ دەکـەن وە هەندێکیـان باویشـك دەدەن و خەویـان دێ، هـەروەك چـۆن هەندێکیـش بەووریایـەوە دەنوسـێت، ئـەوەی کـە زۆربـەی کاتەکـەی پێـوە بەسـەر دەبرێـت کۆپـی ئـەو شـتانەیە کـە مامۆسـتا دەیـان نوسـێت، کاتـی بەشـدار پێکردنـی قوتابیـان زۆر کەمـە لەلایـەن مامۆسـتاوە هـەروەك چـۆن خۆشـی پرسـیار نـاکاو نایـان جولێنـێ، قوتابیـەکان داوای زیاتـر ڕوون کردنەوەیـان دەکـرد لـە

مامۆستا بە کوردی و عەرەبی ئینگلیزیان تێکەڵ دەکرد بۆ ئەوەی تێی بگەیەنن، وە بێدەنگی و نوسین زۆر دووبارەیە، ئەو جۆرە کپیە منیشی خەواڵو کرد، پشوو لەنێوان وانەکەدا نەبوو، تەختەی دانیشتنەکان پیس کراوە بە نوسین، دوای ئەم هەموو کاتە، قوتابیەك هاتە ژوورەوە هەر زۆر بەسادەی ڕۆشت دانیشت مامۆستاش هیچی پێ نە ووت. وانە ووتنەوە بە ئینگلیزی بوو وە قوتابیانیش ئینگلیزیان نەدەزانی.

هەمان پەیمانگاو وانەیەکی کرداری

وانەیەکی چوار سەعاتی پێکەوە بەبێ پشوودان لە نیوانیاندا هەروەك لە جەدوەلەکەیاندا هاتووە بەڵام وانەکە هەمووی نیو کاتژمێرکی خایاندو تەواو بوو ئەویش هەر بە دەمەتەقەو قسەی ئاساییەوە بوو، ئەوەی لەو ماوەیەدا کرا تەنها نوسینەوەی لاپەڕەیەك بوو.

هەندێك مولاحەزەو سەرنجی سەرەتایی

ئەگەرچی شوێنەکانی تر وانەکانیان لە ٤٠ دەقیقە تێنەدەپەڕی بەڵام لەم کۆلێژەدا وانەی دوو سەعاتی و وە هەتا چوار سەعاتیشی تێدا بوو بەبێ پشوو لە نێوانیاندا ئەمە وا لە قوتابی دەکات هەر دان بەخۆیەوە بگرێت بۆ ئەوەی کاتەکە تەواو بکات چونکە درێژی کات بەبێ پشوو ئاسان نی یە لەکاتێکدا قوتابیان خۆیان هەر تاقەتی خوێندنیان نی یە، وە گەرچیش زۆربەی زانکۆکانی تر زۆر سارد بوون بەڵام لێرەدا بە پێچەوانەوە زۆر گەرم بوو، هۆی نەبوونی زمانێکی هاوبەش لەنێو قوتابیان و مامۆستادا گرفتێکی گەورە بوو،

بەشێوەیەك هەر كات بەڕێ كردن بوو نەك فێر كردن، وە موبالەغەش لەلایەن قوتابیانەوە هەبوو بۆ نمونە بەگوێی قوتابیەكمدا چرپاند لەكاتی وانەكەدا ئایا لەم وانە تێدەگەیت وەیان لە زمانەكە؟ ووتی بەڵی دواتر كە وانەكە تەواو بوو پرسیارم لە زۆرێكی تر كرد هەموویان ووتیان نا زۆر زۆر بەكەمی وە ئەو كەسەش كەوای ووتووە ترساوە لێت نەوەك شكاتی لێ بكەیت وەگەرنا ئێمە نە عەرەبی وە نە ئینگلیزی هیچكامیان نازانین، لیرەشدا ئەوە دەردەكەویت كە متمانەیەكی وا نی یە لەنێوان قوتابی ومامۆستادا كە هەموو شتەكان بەڕاشكاوی بڵێن. هەر وەك چۆن كاتیش زۆر بە ئاساییەوە سەیر دەكرێت هەروەك چۆن لەوانە كرداریەكەدا بینیمان. وە داخلی ئەم زانكۆ ئەگەر چی قوتابی زۆر لە ژوورەكاندا هەیە بەڵام پاك و تەمیزە ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوە كە ئەم پەیمانگە تازە دروست كراوە.

كۆلێژی كوردستان هەڵەبجەی كۆن

پۆلی چوارەمی كۆلێژی ئیسلامی ٤٤ قوتابی هەمووی نێر دوو پۆلی تێكەڵ كراو، هەندێك قاڵە قاڵ هەبوو وە هەروەها گفتوگۆ لەسەر تاقی كردنەوە. قوتابیەكان پێكەوە قسە دەكەن لەكاتی وانەدا وە بە ئاگایشەوە گوێ لە وانە دەگرن كاتێك وانە ڕوون دەكرێتەوە، وە قوتابیەكان پێڵاوەكانیان دادەكەنن لە پۆلدا بەبێ پێڵاو لەسەر كورسی دادەنیشن، زۆر جار قوتابیەكان قسەی یەكتر دەبڕن لە وانەدا، وە زۆربەشیان بەشداری وانەكە دەكەن، هەندێك لە قوتابیەكان بەڵگەی بەهێزو قایلكەریان پێیە لەكاتی وانە ووتەوەو بەشداری كردندا، هەروەك هەندێكیش بەپێچەوانەوە بوون لەگەڵ ئەو بۆ

چونانـەدا، وە تێشـیدایە زۆر بـە ووردی دەڕوانێتـە دەقـەکان لـە چەنـد ڕوویەکـەوە، لـەم مشـتومڕانەدا هەندێـك جـار قوتابـی دواکەوتـوو دەهاتنـە پۆلـەوە.

هەندێك مولاحەزەو سەرنجی سەرەتایی

ئەگەرچـی ئـەو قوتابیانـەی کـە درەنـگ دەهاتـن جۆرێـك لـە دابڕانـی دروسـت دەکـرن لای ئامادەبـووان بـەڵام وانەکـە خۆشـیەکی تێـدا بـوو بەشـێوەیەك لەزەتـی لـێ دەبینـرا، قوتابخانـەی ئیمامـی ئەبـو حەنیفـەم دەهاتـەوە یـاد ئـەوەی کـە مێـژوو تۆمـاری کـردووە دەربـارەی ئـەو ئیمامـە بەڕێـزە کـە زۆر ڕاپرسـی بـە قوتابیەکانـی کـردووە، هەرچـەن قوتابخانەکەیـان زۆر بچـوك و تەنگەبـەر بـوو لەگـەڵ ڕێـژەی قوتابیانـدا هاوتـا نەبـوو.
ئـەم کۆلێـژە خوێندنـی ئیسـلامی تێـدا دەخوێنـراو لـە مزگەوتـدا بـوو هـەر بۆیـە دەبوایـە پێـڵاو دابکەنرایـە.

پەیمانگای کەلار

بەگەشـتنم بـە پرسـگە خـۆم ناسـاندوو نوسـراوی زانکۆکـەی خـۆم پێـدا لەگـەڵ بڕوانامـەی قوتابییەکەمـدا تۆزێـك بەسـەر سـوڕمانەوە سـەیری کـردوو ووتـی: لێـی تـێ ناگـەم ئەگـەر هەویـەی ئەحـوال مەدەنـی عێراقیـت پێیـە باشـترێکەو دەت کـەم بـە ژوورەوە! منیـش پێـم بـوو وە هەویەکـەی لـێ وەرگرتـم و بادجـی میوانـی پـێ دام، کـە ڕۆشـتمە ژوورەوە لەبـەر نـە شـارەزای کەسـێکم بینـی کـە لـە مامۆسـتا دەچـوو پرسـیاری ئیـدارەم لـێ کـرد وە ووتـم مـن لـە بەریتانیـاوە هاتـووم و لێکۆڵینەوەیەکـم هەیـە ئیتـر بەبـێ هیـچ پرسـیارێکی تـر وە

بەشڵەژانەوە پێشم کەوت بە خێرای و زۆر بە پەلە لە دەرگای ئیداری دا وە بەڕێوەبەریش میوانی هەبوو بەڵام ئەم مامۆستایە هیچ گوێی نەداو قسەکانی پێ بڕین و بە شڵەژانەوە ووتی ئەم برایە لە بەریتانیاوە هاتووە دەیەوێت ئامادەی وانەکان بێت، ئەویش هیچێکی لەم کەمتر نەبوو لە شڵەژان و ووتی خێرا مامۆستاکان ئاگادار بکە هەرچەند ئەمڕۆش تاقیکردنەوەیە وانەمان نی یە، دواتر بەسەر پۆلەکاندا گەڕام و سەرنجم دان کە چۆن تاقیکردنەوە دەدەن بەڵام زۆربەی قوتابیەکان و مامۆستاکانی تریش هەر شلەژا بوون بەو شێوەیە هاتمە دەرەوەو هەویەکەم وەرگرتەوە.

هەندێك مولاحەزەو سەرنجی سەرەتایی

ڕەوشی پاسەوان شتێکی سەیر بوو کە چۆن بە هەویەی عێراقی ڕێگە دەدات بچمە ژوورەوە بەڵام بە نوسراوی ڕەسمی و بەڵگەی قوتابێتی حساب بۆ ناکات، ئەگەر چی تێش نەگات وە دەبوایە بە هەویەش ڕێگەی نەدایە مادام چوونە ژوورەوە ئەوەندە گرنگ بوو چونکە هەویە شتێکی ئاساییەو هەموو کەس هەیەتی لە کوردستاندا، وە ڕەوشتی مامۆستاکانیش دووبارە سەرسامیان کردم کە هیچیان لێ نەپرسیم و بەوشێوەیە شڵەژان بەبێ ئەوەی بەتەواوی لەمن بگەن، قوتابیان زۆر بە تێکەڵی و لێك نزیکیەوە تاقیکردنەوەیان دەکردوو دەنگەدەنگی دەرەوەش زۆر دەهاتە ژوورەو مامۆستاش بەسەریانەوە وەستابوو لە بەردەم دەرگاگەداو ڕوو لەدەرەوەو هەندێك جار ئاوڕدانەوە بەلای قوتابیاندا.

زانکۆ کەلار

دوای خۆناسـاندن و نیشـاندانی بەڵگەکانـم بـە پاسـەوان هیـچ حسـابی بـۆ نەکـردوو ووتـی بەهیـچ شـێوەیەك ڕێگـە نـادەم بەڕێوەبـەر خـۆی ووتوویەتـی مەگـەر نوسـراوێك لای ئـەوەوە بهێنـیّ! منیـش ووتـم بەڕێوەبـەر لـە ژوورەوەیـە گـەر ڕێگـەم نـەدەی چـۆن نوسـراوی لا بهێنـم دوای چەنـدوو چونێکـی زۆر عاجـزی کـردم و هیچـم دەسـت نەکـەوت گەڕامـەوە.

هەندێك مولاحەزەو سەرنجی سەرەتایی

زانکـۆی کـەلارو پەیمانـگای کـەلار دەرگاکانیـان هەرچەنـد مەترێکـی بەیـن بـوو ئـەو دوو جـۆرە ڕەوشـتە جیایـەی تێـدا هەبـوو، کـە پاسـەوانی پەیمانگاکـە بـە ئاسـانی و دانـی هەویـەی ئەحـوال مەدەنـی کردمـی بـە ژوورەوە بـەڵام پاسـەوانی زانکۆکـە عاجـزی کـردم و هیـچ شـتێك نەیخـوارد.

هەندێك وێنەی زانكۆو پەیمانگاكانی سەر بە سلێمانی

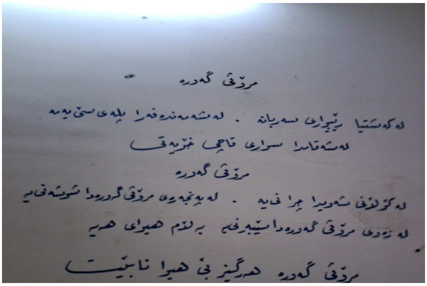

هەرچەند زانكۆكان زیاتر گرنگ بوون بەلای نووسەرەوە بەڵام بۆ زیاتر چوونە ناو مەسەلەكەو وورد بوونەوەی زیاتر لە ئاستی خوێندن بەگشتی و ئینگلیزی بە تایبەتی سەردانی چەندەها قوتابخانەی تری كرد هەر لە سەرەتاییەوە تا ئامادەی كە ئەمەی خوارەوە نمونەكانیانە:

سەرەتایی كانی ژاڵە

پۆلی شەشەی سەرەتای ٤ قوتابی و یەك مامۆستا وا پەروەردەی كردبوون لە ئاستی زۆر لە خۆیان بەرزتر بوون، هەرچەند وانە ووتنەوە هەمان ڕێڕەو بوو بەڵام هۆی كەمی قوتابی دەرفەتی زۆری دەكردەوە.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونكردنەوەیەكی سەرەتایی
ئـەم جێگـە لەبـەر ئـەوەی كـە گونـد بـوو وە قوتابیـان كـەم بـوو كارەكان بـۆ قوتابـی و مامۆسـتاش زۆر خـۆش بـوو كـە لـە بارودۆخێكـی ئارامـدا ئەركـەكان بـەڕێ دەكـرا.

سەرەتایی شاوازی

لەبـەر ئـەوەی ئاشـنایەتم لەگـەڵ مامۆسـتاكان هەبـوو وە ئەوانیـش زانیاریـان لەسـەر مـن هەبـوو پێویسـتی بـە ڕوونكردنـەوەو دانـی هیـچ بەڵگەیـەك نەدەكـرد، دوای چوونـە ژوورەوەم لـە ژووری بەڕێوەبـەر دانیشتم چاوەڕێی بەڕێوەبەرم كرد لە وانە بگەڕێتـەوە، لە پڕ كەسێك خـۆی كـرد بـە ژووردا و هەواڵـی بەڕێوەبـەری پرسـی كـە كارمەندێكـی قوتابخانەكەیـان نەخۆشـەو پێویسـتە زوو بگەیەنرێتـە نەخۆشـخانە ئـەو كەسـەی كـە نەخـۆش بـوو كابرایەكـی یەكجـار چـاك بـوو خۆشەویسـتی لای هەمـووان هەبـوو وە منیـش پەیوەندیەكـی بتـەوی كۆنـم لەگەڵـی هەبـوو، لەبـەر ئـەوە پێـم خـۆش بـوو واز لەكارەكـەی خـۆم بهێنـم و بـەلای ئـەوەوە بچـم لەگـەڵ ئـەو كابـرای كـە هەواڵەكـەی هێنـا خستمانە نـاو سـەیارەكەو گەیاندمانـە نەخۆشـخانەو دوای پێدانـی پێداویسـتی هێنامانـەوە بـۆ مـاڵ، ئینجـا مـن گەڕامـەوە بـۆ قوتابخانەكـە و زانیـاری و هەندێـك پێویسـتیم لـێ وەرگرتـن، وە هـەر هەمـان ڕۆژ بەڵكـو دوای چەنـد كاتژمێرێـك هەواڵـی كۆچـی دوای نەخۆشـەكە كـە نـاوی مـام قـادر بـوو پێیـان دام انـا للە وانـا الیـە راجعـون، ناخۆشـترین ڕۆژی سـەفەرەكەم بـوو، ماتەمـی بەتـەواوی بـەو دێهاتانـەوە دەبینـرا چونكـە مـام قـادر كەسێكی بەتەمەنـی زووگـرد بـوو ڕووخـۆش و ڕۆح سـوكی جێگـەی خـۆی كردبـووە لـە دڵـی هەموانـدا.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونكردنەوەیەكی سەرەتایی
ناسـراوی كاریگەریەكـی ئێجـگار گـەورەی هەیـە لـە نێـو كۆمەڵگـەی كوردیـدا هـەر بۆیـە دانـی بەڵگەنامـە لـەم جێگانـەدا بـە پێویسـت نازانرێـت، وە ئـەم كارەش لای دەسـتەڵاتداران جێگـەی لۆمـە نـی یـە لەبـەر بوونـی متمانـە لـە نێـوان كەسـی میـوان و مامۆسـتاوە.

ناوەندی و ئامادەی شاوازی
لەبـەر پتـەوی پەیوەندیـم لەگـەڵ مامۆسـتاكاندا، توانـم زیاتـر زانیـاری لەسـەر خوێنـدن وەربگـرم و ئامـادەی وانـە ببـم بەبـێ دانـی بەڵگەنامـە، كۆمەڵێـك نوسـراوی پێوسـتم دەسـتكەوت بـۆ ماسـتەرنامەكەم، لەوانـە چۆنێتـی مەنهـەج.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونكردنەوەیەكی سەرەتایی
ناسـراوی كاریگەریەكـی ئێجـگار گـەورەی هەیـە لـە نێـو كۆمەڵگـەی كوردیـدا هـەر بۆیـە دانـی بەڵگەنامـە لـەم جێگانـەدا بـە پێویسـت نازانرێـت، وە ئـەم كارەش لای دەسـتەڵاتداران جێگـەی لۆمـە نـی یـە لەبـەر بوونـی متمانـە لـە نێـوان كەسـی میـوان و مامۆسـتاوە، وە هـەر هـۆكاری ئـەو هاوڕێیەتیـە بـوو توانـم ئـەو بەڵگەنامـە مەلموسـانە دەسـتبخەم.

ناوەندی لە دەربەندیخان لقی یەكگرتوو
لـە ژێـر زەمینێكـی تەنگەبـەرو ژورێكـی یەكجـار بچـوك كـە پـڕ بـوو لـە قوتابـی مامۆسـتاكەیان بەنـاوی مامۆسـتا عەبـاس، ڕووخـۆش و زۆر بـە ئیحتـرام مامەڵـە خـۆش و دەم بـە پێكەنیـن، مامۆسـتا وانـەی ڕوون دەكـردەوە تەنهـا بـە دەمـی، تەختـەو هیـچ شـتێك بـەكار نەدەهـات

قوتابیەکانیش جار جار بەشداریان دەکرد، مامۆستا نمونەی واقعی پێ دەدان لەکاتی وەڵامی پرسیارەکانیاندا، قوتابیانیش دڵخۆش دەبوون بە وەڵامەکان. بە بێ دەنگی و دۆخێکی هێمنانە وانەکە تەواو بوو، منیش بەهەڵە پێڵاوەکانم دانەکەندبوو کە دوای وانە دەست پێکردن هەستم کرد کە کەس پێڵاوی لە پێدا نەبوو.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونکردنەوەیەکی سەرەتایی

هەرچەند ئەم خوێندنگەیە پێشتر سەربەخۆ بوو بوو، بەڵام دواتر کرابوو بەبەشێك لە خوێندنی حکومی بەڵام تەنها ناوەکەی گۆڕابوو لە سەربەخۆیەوە بۆ حکومی ئەگینا هیچ دەستێکی حکومەتی تێدا نەدەبینرا، لەگەڵ ئەوەشدا هیچ ناڕەزایەکیان نەبوو.

ئامادەیی دەربەندیخان

بەرواری ئامادەبوون ٢٠٠٩/٠١/٢٠ ڕۆشتنم بۆ بەڕێوەبەرایەتی قوتابخانە ڕێگەیان نەدا پێم ئامادەی هیچ وانەیەك ببم وە هیچ زانیاریەکیشیان پێ نەدام، لەگەڵ ئەوەشدا نوسراوی فەرمیم نیشان دان وە سەیریشیان کرد، زۆر سەرم سوڕما داوای نوسراویان لێ کردم و هیچ ئیعترازێکیشان نەبوو، بەڵام ئەوان داوای نوسراوی وەزارەتی پەروەردەیان دەکرد لەکاتێکدا ئەمە گونجاو نەبوو بۆ من لە هەموو شارەکان ئەو نوسراوە بکەم.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونکردنەوەیەکی سەرەتایی

زۆرێك لە کارەکان بەبڕوای من سەربەخۆی دەکرێت لە کوردستاندا، ئەگینا بۆ زانکۆکان ڕێگەیان دام بەڵام ئامادەیی نە وە لە کاتێکدا

ئامادەیـی تـرش ڕۆشـتم بەبـێ ئـەو نوسـراوانەی کـە ئـەوان داوایـان دەکـرد.

دواناوەندی شەهید نەسرین دەربەندیخان

ڕۆژی ئامـادە بـوون ٢٠٠٩/٠١/٢٠ هەمـان قسـەکانی ئامادەیـی دەربەندیخانیـان ووت بـەڵام منیـش ووتـم گـەر یارمەتیـم بـدەن چونکـە مـن ئـەوەم پـێ ناکرێـت، ووتیـان باشـە تەلەفـۆن دەکەیـن دوای تەلەفۆنەکـە هاتنـەوەو ووتیـان نابێـت، وە مامۆسـتایەك ووتـی لـە بەڕێوەبـەر گـەڕێ مـن یارمەتیـت دەدەم ئـەو هـەروا جۆرێکـە، دوای ڕۆشـتنمە ژوورەوە مامۆسـتای ئینگلیـزی پـێ ناسـاندم، وە لەگەڵیـدا ڕۆشـتمە وانـەوە، وانـە لـەو پۆلـەدا تەنهـا سەرئێشـە بـوو هـەرا هەرایـەك بـوو هـەروەك کارێکـی زۆر خـراپ قەومـا بێـت هـەر ئـەو مامۆسـتا بـوو مابـوو بەدەسـتیانەوە. وانـە ووتنـەوە هیـچ جیاوازیەکـی نەبـوو لەگـەڵ قوتابخانەکانـی تـردا جگـە لـە هـەرا هەراکـە نەبێـت وە هیـچ ئەکتڤەتـی بـەکار نەدەهێنـرا تەنهـا وانـە ووتنـەوە بـە تەڵقیـن بـوو.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونکردنەوەیەکی سەرەتایی

لێـرەدا ڕاسـتی ئـەو قسـەمان بـۆ دەردەکەوێـت کـە شـتەکان سـەربەخۆی دەکرێـت ئەگینـا گـەر یاسـا بوایـە نەدەبـوو مـن ئامـادەی ئـەو وانـە بـم، وەیـان یاسـایەکی بەوشـێوەیە نـی یـە وەیـان یاسـا لەلایـەن مامۆسـتایانەوە پێشـێل دەکرێـت

ئامادەیی کچان سەید سادق

ڕۆژی ئامـادە بـوون ٢٠٠٩/٠١/٢٦ زیاتـر لـە ٥٠ قوتابـی لـە پۆلـدا هـەر کورسـیەك و دوو قوتابـی لەسـەر بـوو، کار کـردن بـە تەباشـیرو تەختـە

ڕەش بوو، هەمووی باڵا پۆش بوون، مامۆستا وانە ڕوون دەکاتەوە وە قوتابیانیش بەشداری وانەکە دەکەن، وانەکە دەستی پێ کرد بە کورتەیەك لەسەر وانەی ڕابوردوو، مامۆستا بە ڕەوانی قسە دەکات و قوتابییش زۆر جار وەڵام دەداتەوە بەبێ ئیزن وە ئاسایش بوو بەو شێوەیە، پۆل تەختەی کۆن و سارد بوو، هیچ ئامێرێکی گەرم کەرەوە نەبوو، وە زۆر جار مامۆستا پرسیار دەکات و قوتابیەکانیش دەستیان بەرز دەکەنەوەو وە مامۆستاش بە ئارەزووی خۆی کەسێك هەڵ دەستێنێ، وە وا دەردەکەوت قوتابیان توانایەکی باشیان هەیە لەسەر وانەکان چونکە زۆرینەی هەوڵی بەشداری دەدا، هەروەك چۆن قوتابیانیش بە وورییەوە سەیری مامۆستایان دەکرد، وە دەنگ لە دەرەوە دەهاتە ژووری، لەبەر ئەوەی وانەکە کورت بوو کە تەنها ٣٥ تەقیقە بوو بواری بەشداری قوتابیان زۆر نەبوو، مامۆستا هەیکەلێکی مرۆڤی بەکار دەهێنا بۆ ڕوونکردنەوە، وە مامۆستا پرسیاری دەکرد دوای وانە ووتنەوە بۆ دڵنیای لەوەی کەهەموویان تێگەشتوون، بەڵام زۆرێك لەو قوتابیانەی کە وەڵامیان دەداوە تەنها کۆپیان کردبوو لە کتێبەکە نەك وەك تێگەشتن وەریان گرتبێ، وە زۆر جار کە کەسێك وەڵامێك بە کورتی دەڵێ کەسێکی تر بۆی تەواو دەکات، ئەمەش زیاتر ئەوە ڕوون دەکاتەوە کە قوتابیان تەنها دەقی کتێبەکەیان وەرگرتووە نەك تێگەشتنی خۆیان.

هەمان قوتابخانەو وانەیەکی تر

زیاتر لە ٥٠ قوتابی و بەهەمان شێوەی وانەی پێشوو، نەخشە بەکار دێت بۆ زیاتر ڕوونکردنەوە لەلایەن مامۆستاوە هەروەك لە وانەی پێشووشدا جەستەی پلاستیکی مرۆڤ بەکار دەهات،

پۆلەکـە پیـس بـوو وە زۆر لـە جێگـەکان شـتی لەسـەر نوسـرا بـوو، لـە وەڵامـی پرسـیارەکاندا هەمـان کاری وانـەی پێشـوو بـوو، پۆلێکـی تاریـك بـوو، تەختەکانیـان دانیشـتن لەسـەری ناڕەحـەت بـوو، یەکێـك لـە قوتابیـەکان کتێبـی دەگـرت بـە پشـتیەوە بـۆ ئـەوەی ئێشـی پـێ نـەگات، مامۆسـتا زۆر بـە ئەدەبـەوە مامەڵـەی لەگـەڵ قوتابیانـدا دەکـرد، ئـەوەش زیاتـر دەگەڕێتـەوە بـۆ کەلتوریـان و دینەکەیـان، کـە کەسـێك لەگـەڵ ڕەگـەزی بەرانبـەردا مامەڵـەی کـرد ڕەچـاوی زۆر شـت هەیـە بکرێـت، وەك ئـەم نمونـە کـە مامۆسـتاکە پیـاوەو قوتابیـان کـچ بـوو لـە تەمەنـی موراهەقیـدا بـوون مامۆسـتا لـە ئاسـتیاندا چـاوی هەڵنەدەبـڕی قسـەی لەگـەڵ دەکـردن بـە وورياييـەوە چـاوی لەسـەر قوتابيـەکان نەبـوو.

چەند ملاحەزەیەك و ڕوونکردنەوەیەکی سەرەتایی

کەمـی کات و ڕێـژەی قوتابـی گرفتێکـی گـەورەی ئـەم قوتابخانـە بـوو، ئـەو ماوەیـەی کـە دانـراوە بـۆ هـەر وانەیـەك لەگـەڵ ڕێـژەی قوتابیانـدا یـەك ناگرنـەوە، زۆرێـك چەنسـی ئـەوەی نابێـت بەشـداری وانـەکان بـکات، هـەروەك چـۆن بـوار بـۆ زۆرێکیـش هەیـە کـە بیەوێـت خـۆی تێکـەڵ بـە وانەکـە نـەکات، هـەر لەبـەر کات و زۆری قوتابـی مامۆسـتا ئـەو بـوارەی نی یـە کـە بتوانێـت یـەك یـەك بەسـەریاندا بـڕوات بـۆ یارمەتـی تاکـە کەسـی بـۆ زیاتـر لـە وانەکـە گەشـتن، لەگـەڵ ئـەوەی کـە قوتابیـان گەورەشـن جۆرێـك لـە کـرداری منداڵانـە تێیانـدا ڕووی دەدا وەك لەخـۆوە قسـە کـردن و وەڵامـی زۆریـك لـە پرسـیارەکان بەبـێ ئیـزن، ئەمـەش وا دەکات کـە ئاسـتەکان بـاش دەرنەکـەون. ئـەوەی کـە یارمەتـی دەر بـوو بـۆ زیاتـر تێگەشـتنی قوتابیـان لەلایـەن مامۆسـتاوە دوای هەوڵـی مامۆسـتاکان ئـەو ئامێرانـە بـوون کـە بەکاریـان دەهێنـا وەك جەسـتەی پلاسـتیکی و

نەخشـەی جیهانـی، زۆری پۆلـەکان و نزیکیـان لەیەکـەوەو وە هەروەهـا کاتـی خوێندنـەکان پێکـەوە جۆرێـك لـە دەنگـە دەنـگ دروسـت دەکات، وە مامۆسـتا جێگـەی تایبەتـی خـۆی نـی یـە، هەموویـان لـە دوو ژووردا بـە تێکەڵـی کـۆ دەبنـەوە کاتـی پشـوەکان، وە زۆرێـك لـە مامۆسـتاکان لـە ڕێگەیەکـی دوورەوە دێـن لەکاتێکـدا هاتـوو چـۆ کارێکـی سـتەمە بۆیـان، لەبـەر بـواری ئابـوری نەبوونـی ئوتومبێلـی تایبەتـی، ئەمـەش مامۆسـتا زیاتـر هیـلاك دەکات لەهـەردوو لایەنـی مـادی و مەعنەویـەوە ئەگـەر کاریگەریشـی لەسـەر فێربوونیـش نەبێـت.

ئامادەیی خەلەکان

ڕۆشـتمە ژوورەوە دوای ڕوونکرنـەوە لەسـەر خـۆم دانـی کتابـی ڕەسـمی زانکۆکـەم و وورد بوونـەوە لێـی دواتـر ڕێگەیـان پـێ نـەدام بچمـە هیـچ وانەیەکـەوە.

چەند مولاحەزەیەك و ڕوونکردنەوەیەکی سەرەتایی

لـە دوای ئـەو ڕوونکردنـەوە لەسـەر خـۆم وا دیـار بـوو کـە گومانیـان هەبێـت لـە قسـەکانم کـە کتابەکـەم دا پێیـان گومانیـان نەمـا، جـا ئیتـر بـۆ نەیـان هێشـت بچمـە ژوورەوە وەڵامەکـەی لای خۆیانـە.

دوای ئـەو هەمـوو گەڕانـەو ووردبوونـەوە لـە تـەواوی چیـن و توێژەکانـی خوێنـدن وە تاقـی کردنـەوەی زۆرکـەس لـە ئاسـتی زانیاریـەوەو پرسیاری هەمـە جـۆر کـردن لێیـان چ بـە تەسـجیل کـراوی وە چ بـە نوسـراوی ڕاسـتێتی تـەواوی پـەروەردەو فێرکردنـم بـۆ بەدەرکـەوت بەتایبـەت لـە ڕووی ئینگلیزیـەوە، وە دوای وودبوونـەوە لـە تـەواوی سـەردان و ئەنتەرڤیـوەکان و ڕەوشـی ناوخـۆو سـەرچاوەکان خاڵـە بەهێـزەکان

و خاڵــه لاوازەکان و گۆڕانکاریــەکان دەستنیشــان دەکەیــن بــه ئومێــدی ســودی هەمووڵایــەك بــەم شــێوەیە:

خاڵە لاوازەکان

١-ڕێژەی قوتابی زۆر لە پۆلەکانداو شێوازو جۆری تەختەکان.

ڕێــژەی قوتابــی لــە پۆلــدا کاریگــەری یەکجــاری دەبێــت لەســەر فێرکــردن وە هــەر پۆلێــك بــۆ ئــەوەی ســەرکەوتوو بێــت ئــەو پۆلــەو ئامــادەی وەرگرتنــی زانیاریەکانــی وانەکــە بیێــت دەبێــت قوتابیەکانــی کــەم بێــت. وە ئــەو تەختانــەی لەســەری دادەنیشــن باشــتر وایــە یــان بــە شــێوەی بازنــەی بێــت و هەمــووی بــە خــڕی دابنیــش وەیــان چەنــد بازنەییــەك بێــت وەیــان زیکــزاك بێــت بــۆ ئــەوەی مامۆســتا بتوانێــت دەوروپێــچ بەناویانــدا بــکات.

.(Harmer, 1998:p18-22)

ڕێــژەی زۆری قوتابــی لــە پۆلــدا دەبیتــە مایــەی گــوێ نەدانــی بــە وانەکــەو وە دەبێتــە مایــەی پشــتگوێ خســتنی مامۆســتاش کــە کۆنتــرۆڵ کردنیــان ئاســتەم دەبێــت و وە لــەوەش گرنــگ تــر قوتابــی چەنســی بەشــداری نابێــت بــەم شــێوەیە زۆرجــا زیــرەك و تەمــەڵ دەرناکەوێــت تــا مامۆســتا بــەو پێیــە مامەڵەیــان لەگــەڵ بــکات و هەوڵــی زیاتــر بــۆ بەهێزکردنیــان بخاتــە گــەڕ، هــەر بۆیــە بــەردەوام پیــوەرەکان لــە تاقــی کردنــەوەدا دەردەکــەون.

ئــەو تەختانــەی لــە کوردســتاندا هەیــە زۆر کۆنــن و دانیشــتن لەســەری دەبێتــە مایــەی ئــازارو کاریگــەر دروســت کــردن لەســەر خوێنــدن، وەك لــە قوتابخانەکــەی ســەید ســادقدا بینیمــان قوتابیــەك کتێبێکــی لەپشــتی نابــوو بــۆ ئــەوەی ئــازاری پــێ نــەگات، جگــە لــەوەی تەختــەکان ڕەقــە کەســێك لــە هەمــوو جێگەکانــی تــر لەســەر کورســی نــەرم دابنیشــێ

قوتابخانـە لـە پێشـترە بـۆ ئـەوەی جێگەکـەی نـەرم بێـت تـا نەفسـیەن ئامـادەی وانـە بێـت نـەك جێگەیەکـی ڕەق و تەقـی بزمـاراوی هەبێـت و بیـری سـەرقاڵ بـکات.

٢-درێژ کردنەوەی کات زیاتر لە ٤٠ خولەك.

٤٠ خولـەك وە یـان کەمتـر کاتێکـی زۆر کەمـە بـۆ گەیاندنـی زانیاریـە پێویسـتیەکان لـە کاتێکـدا ئـەو ٤٠ خولەکـەش لـە ڕاسـتیدا بەتـەواوی مافـی خۆشـی پـێ نادرێـت و لـەم سـەرەو لـەو سەریشـەوە لێـی دەخـورێ و وە زۆر جـار مامۆسـتاو قوتابیانیـش وەکـو تـاك زیاتـری لـێ دەخـۆن دەبینیـن زۆر جـار قوتابـی لـە نـاو وانـەدا خـۆی دەکات بـە ژوورداو وە مامۆسـتاش درەنگتـر لەکاتـی خـۆی ئامـادەی وانـە دەبێـت، ئەمـەش هـەم لـە کاتـی مامۆسـتا وە هـەم قوتابیـان کـەم دەکاتـەوە کـە ناچـار دەبێـت مامۆسـتا ئەگـەر بـە تەواویـش دووبـارەی نەکاتـەوە ئامـاژە بـە خاڵـە سـەرەکیەکان بـکات وە ئەمـەش دەبێتـە مایـەی بێـزاری قوتابـی کـە پێـش کەمێـك هەمـان شـتیان لـە مامۆسـتا بیسـت بـەم شـێوەیە کات زۆر بـە خـۆڕای دەڕوات. ٤٠ خولـەك بـۆ مەرحەلەکانـی سـەرەتای و ناوەنـدی تـا ڕادەیـەك گونجـاوە بـەڵام بـۆ ئامادەیـی و زانکـۆکان بەتایبەتـی پێویسـتی بـە درێـژ کردنـەوە هەیـە تـا هـەر وانەیـەك زانیاریەکـی بـاش بخوێنرێـت و مامۆسـتا بتوانێـت بەشـداری بـە قوتابیـان بـکات و وە هەروەهـا زانیـاری زیاتـر بـە قوتابیـان بـدات بـەدەر لـەو کتێبـەی کـە تەنهـا لەسـەری دەخوێنـن، وەك مامۆسـتا ئەسـکەندەر لـە ناوەنـدی بەمـۆ لـە هەڵەبجـە لـە وەڵامـی پرسـیارێکدا کـە ئاراسـتەم کـردووە لەسـەر کات دەڵی"ئێمـە دەتوانیـن شـتی دەرەکـی بـەکار بهێنیـن بـەڵام کاتەکەمـان ٣٠ بـۆ ٤٠ خولەکـە وە یاسـاکەش پێداگـرە لەسـەر ئـەوەی مادەکـە تـەواو بکەیـن چـۆن بتوانیـن ئـەو کارە بکەیـن" لێـرەدە خاڵێکـی گرنـگ هەیـە ئامـاژەی

پـێ بکرێـت بـۆ نمونـه پۆلێـك ٥٠ قوتابـی تێدایـەو هەمووشـیان یـەك کتێـب بـەکار دێنـن وە ئاسـاتی قوتابیـەکان بـەرزو نزمـە، تێیدایـە ئاسـتی لەسـەروی کتێبەکەوەیـە وە تێیـدا هەیـە هاوتایـە لەگـەڵ کتێبەکـەدا وە تێیدایـە نزمتـرە لـە ئاسـتی کتێبەکـەو توانـای وەرگرتنـی نییـە، جا بـۆ ئـەوەی مامۆسـتا بتوانێـت بەلانسـی ئـەو پۆلـە وەربگرێـت و هەموویـان سـودمەند بـکات پێویسـتە شـیتی تایبەتـی بـەکار بهێنـێ بەپێـی ئاسـتەکانیان کـە مامۆسـتا خـۆی دەزانـێ دابەشـی بـکات بەسـەریانداو بەسـەریاندا بگـەڕێ، ئەمـە زیاتـر مەبەسـتم پێـێ وانـە ئینگلیزیەکانـە کەسـێك نەزانـێ ڕابـووردووی سـادە چـی یـە مامۆسـتا چـۆن دەتوانێـت لـە بەشـەکانی دوای ئـەو تێـی بگەیەنـێ وە کاتێـك کتێبەکـە لـە ئاسـتی بەرزدایـە دەبێـت شـیتی تایبـەت بـەکار بێـت بـۆ بەرزکردنـەوەی ئاسـتی قوتابـی، وە کاتێـك بـە مـەرج گیـرا لەلایـەن حکوومەتـەوە کـە دەبێـت کتێبەکـە تـەواو بکـەن مامۆسـتا هـەر هەوڵـی تـەواو کردنـی دەدات بـۆ ئـەوەی توشـی سـزا نەبێتـەوە کـە هەقیشـیەتی تـا ڕادەیـەك بـەڵام بوونـی ئـەم یاسـا لـە نێـو سسـتمی پـەروەردەدا هەمـووی بـە زەرەر بەسـەر قوتابیـدا دەشـکێتەوە. نمونەیەکـی واقعـی لێـرەدا دێنمـەوە کـە بەسـەرمدا هاتـووە لەکاتـی خوێندنـدا لـە کۆلێژێـك دەمخوێنـد لـە لەنـدەن سـەرەتای خوێندنـم بـوو لـە بەریتانیـا تەنهـا کەسـێك بـووم ئاستم لـە هـەر هەمـوو قوتابیـەکان نـزم تـر بـوو ئـەوەی مامۆسـتا باسـی دەکـرد زۆری هـەر تـێ نەدەگەشـتم وە زۆر لـە قوتابیـەکان ڕەخنەیـان لـە مامۆسـتا دەگـرت، مامۆسـتا هەسـتی بـە ئەمـە دەکـرد کـە مـن کەسـێکی لاوازم و سـەرەتامە شـتی تایبەتـی بـۆ بـەکار دەهێنـام دواتـر کـە زانـرا ئـەوەش فریـام ناکەوێـت کاتـی تـرم بـۆ تەرخـان کـرا لـە دەرەوەی کاتـی قوتابخانـەی ڕەسـمی تـا ئاستەکەم بـەرز کرایـەوە، جا ئەگـەر لـەو کاتـەی

کە مـن ئـەو پێویسـتیەم هەبـوو مامۆسـتا گوێـی پـێ نەدایـەو بیوتایـە مەنهەجـم بەسـەرەوەیە تـەواوی بکـەم دوور نەبـوو هـەر ماوەیـەك منیـش بمتوانایـە بـەردەوام بـم و دواتـر بەهـۆی بێزاریـەوە وازم بهێنایـە، جـا ئـەوەش لێـرەدا بـەدەر دەکەوێـت کـە ڕێـژەی کەمیـش نابێـت پشـتگوێ بخرێـت هەمـوو تاکـەکان گرنگـی خـۆی هەیـەو نابێـت تەنهـا سـەیری ڕێـژەی گشـتی بکەیـن و خۆمانـی پـێ دڵخـۆش بکەیـن، جۆرێـك لـە مامەڵـەی مامۆسـتا بەهـۆی ئـەو یاسـانەوە قوتابـی دووردەخاتـەوە لـە قوتابخانـە زۆرن ئـەو کەسـانەی بـەو بیانوانـەوە وازیـان لـە خوینـدن هێنـاوە.

٣-خۆ حازر نەکردن بۆ وانە ووتنەوە لەلایەن مامۆستایانەوە.

ئـەم دیـاردە بەرچاویـەو لـە زۆر مامۆسـتادا بـەدی دەکریـت وەك لـە کۆلێـژی هەڵەبجـەدا بینیمـان کـە وانەیەکـی ٤ کاتژمێـری بـە نیـوە کاتژمێـر ئەویـش بـە پێکەنیـن و قسـەی خـۆش کۆتایـی پـێ هـات، وە زۆر جـار قوتابیانیـش ئـەو گلەییـە دەکـەن و بـە ئاشـکرا دەڵێـن زۆر لـە مامۆسـتاکان خۆیـان ئامـادە نەکـردووە بـۆ وانـەو گرنگیمـان پـێ نـادەن، هـۆی تەمەڵـی مامۆسـتا دەگەڕیتـەوە بـۆ دوو هـۆکار.

١-بەسـەردا سـەپاندنی کتێبـی تایبـەت و بـوار بـۆ نەڕەخسـانی مـادەی دەرەکـی.

هەر بۆیە دەبینین زیاتر هەر جەخت لەسەر مەنهەج دەکرێت.

٢-لێ نەپرسینەوەی مامۆستا لەو وانانەی کە ووتوویانەتەوە.

مامۆسـتا دەبێـت بـۆ هـەر وانەیـەك خـۆی حـازر بـکات و بـە نوسـراوی لەبەردەسـتدا بێـت تـا هـەرکات سەرپەرشـتیار داوای کـرد بتوانـێ نیشـانی بـدات کـە چـی و چۆنـی ووتووەتـەوە نـەك تەنها بڵـێ تـا ئەوێمـان خوێنـدووە، زۆر جـار مامۆسـتا کـە هاتووەتـە پۆلـەوە ٥ خولەکـەك هـەر

موناقەشـە بـووە لەسـەر ئـەوەی کـە تـا کوێـی کتێبەکـە خوێنـراوە، زۆر ڕوونـە ئـەم مامۆسـتا لەماڵـەوە کتێبەکـەی نەکردووەتـەوە.

لـە پرسـیارێکدا کـە (جەیمـی هارمـە(خاوەنـی کتێبـی (چـۆن ئینگلیـزی بڵێینـەوە(دەیـکات لـە کۆمەڵێـك قوتابـی وەڵامـی یەکێکیـان دەڵـێ بەرانبـەر مامۆسـتا: مامۆسـتایەکم حـەز لێیـە کـە زانیـاری زۆر بێـت نـەوەك تەنهـا لـەو مـادەی کـە دەڵێتـەوە

.(Harmer, 1998:p18-2)

جـا گـەر بـوار بـۆ مامۆسـتا نەڕەخسـێ کـە موتاڵەعـەی دەرەوەی ئـەو مـادە بـکات و شـتەچاکەکانی بهێنێتـە نـاو پۆلـەوە چـۆن چۆنـی بزانـرێ مامۆسـتا زانیـاری زۆرەو گـەڕاوە بەدوایـداو قوتابیانـی بـەلاوە گرنـگ بـووە.

ئێمـە لێـرەدا لەسـەر خەسـڵەتی مامۆسـتا نادوێیـن ئەگینـا مامۆسـتا زۆر خەسـڵەت هەیـە دەبێـت لەخـۆی بگرێـت و ڕەچاویـان بـکات وە هـەر لەهەمـان کتیبـی پێشـووی (جەیمـی هارمـە(دا کۆمەڵـە سـیفاتێکی وروژانـدووە کـە دەبێـت مامۆسـتا لـە پێـش چاویـان بگرێـت.

٤-نەبوونی کەرەستەی پێویست.

زۆرجـار ئێمـە بـاس لـە سـەردەمی تـازە دەکەیـن و خۆمانـی پـێ گیـڤ دەکەینـەوەو واو وا وەسفی دەکەیـن چ لـە ئاستی حکوومـەت و وە چ لـە ئاسـتی تاکیشـدا، جـا ئەگـەر ئیمـە دەسـتمان لـەو ئامێرانـەی کـە دونیـای پێشـکەوتووخواز هێناویانەتـە کایـەوە بـەکار نەهێنیـن پێشـکەوتنەکە کامەیـە لەسـەرەتای ئـەم بەحسـەدا باسـی بەکردارکردنـی نەزەریاتمـان کـرد گـەر ئێمـە هـەر بـەدەم بڵێیـن دونیـا پێشـکەوتووەو ئەوەتـا بەچـاوی خۆمـان چـی و چـی دەبینیـن سـودی چـی دەبێـت کـە ئێمـە هێشـتا هـەر لەسـەر تەختـە ڕەقەکـە بیـن، هێشـتا کۆمپیوتەرێکمـان نەبێـت،

پرۆجەکتەرێکمـان بـەکار نەهێنابێـت کـە ئەمانـە پیداویسـتیەکی گرنگـی خوێندنـن ئەمـڕۆ، وە پێویسـتە حکوومـەت خوێندنگـەکات نـوێ بکاتـەوە بـە کورسـی نـەرم و بـاش و مێـزی پـاك و خاوێـن و فـراوان لەگـەڵ دابیـن کردنـی کۆمپیوتـەرو پرۆجەکتـەر بـۆ ژوورەکان و مامۆسـتاکان ڕابهێنرێـت لەسـەر چۆنێتـی بەکارهێنانیـان، وە هەروەهـا پێویسـتە قوتابیانیـش بـرەوی زیاتـری پـێ بـدەن بـەڵام دەبێـت لـە مامۆسـتاوە دەسـت پـێ بـکات و ئـەوان هانیـان بـدەن بـۆ بەکارهێنانیـان بـۆ نمونـە داوایـان لـێ بکـەن کـە وانەکانیـان لـە کۆمپیوتـەرەوە بکـەن و بنوسـنەوە تـا ناچـار بـن لەبەکارهێنانـی تـا حەزەکەیـان بـۆ دروسـت دەبێـت و هەسـتی گرنگـی لایـان دەچەسـپێ ئەوسـا خۆیـان وازی لـێ ناهێنـن، خـۆ گـەر بوترێـت قوتابـی توانـای کڕینـی کۆمپیوتـەری نـی یـە دەکرێـت حکوومـەت یارمەتیـان بـدات وەیـان هـەر نەبێـت پارەیـان بـە قـەرز بداتـێ و دواتـر بـە قیسـت لێیـان وەربگرێتـەوە، بـەڵام خـۆ زۆر کـەس هـەن خۆیـان دەتوانـن، زۆر لـە قوتابیەکانـی ئەمـڕۆی کوردسـتان موبایلـی وایـان پییـە لەسـەروی نرخـی کۆمپیوتەرەوەیـە وە یـان کاڵای زۆر گـران بەهـا کـە دەکرێـت لەوانـە بگێڕێتـەوە بـۆ ئـەو پێداویسـتیە سـەردەمیانەو بەکارهێنانیـان بـۆ خـۆ بەهێـز کـردن لەسـەر زانیـاری لـەو ڕێگانـەوە، زۆر کـەس ئامادەیـە کارتێـك بەیەکجـار لـە قسـەکردن لەگـەڵ کچێکـدا سـەرفی بـکات بـەڵام ئامـادە نـی یـە پـارەی ئـەو کارتـە کـە خەتـی ١٥ ڕۆژ ئەنتەرنێتـی بـۆ دەکات ڕای بکێشـێ.

٥-نەبوونـی کتێبخانـەی پێویسـت و پێداویسـتیەکانی و ڕانەهێنانـی قوتابـی لەسـەر خوێندنـەوە.

ئەمـە خاڵێکـی هـەر گرنگـە لـە ژیانـی خوێندکاریـدا بەداخـەوە حکوومـەت نەیتوانیـوە کتێبخانـە بـە گوێـرەی پێویسـت بـۆ زانکـۆکان

بکاتـەوە، سـەرەڕای ئـەو کـەم و کوڕیـەش کاتـی کردنـەوەی کتێبخانـەکان زۆر نەگونجـاوە بـۆ قوتابـی وە هەیـە کاتـی کردنـەوەی کتێبخانـە لـە هەمـان کاتـی کردنـەوەی وانەدایـەو قوتابـی دەرفەتـی سـود وەرگرتنـی نابێـت لێـی، کتێبخانـەکان سـەرەڕای دەوڵەمەنـد کردنیـان بـە کتێبـی زۆرو سسـتمی نوێـێ گـەڕان بـەدوای کتێبەکانـدا زۆر گرنگـە کاتەکانـی زۆر فـراوان بکرێتـەوە تـا قوتابـی دوای دەوام و هەتـا لـە پشووەکانیشـدا بتوانێـت سـودی لـێ وەربگریـت، قوتابـی ڕۆژ تـا ئێـوارە یـان تـا نیـوەڕۆ لـە وانـەدا بێـت پێویسـتی بـەوە هەیـە دوای دەوام پشـوویەك بـدات و نـان بخـوات تـا ئامـادەی جارێکـی تـر بـۆ دروسـت ببێـت کـە بـڕوات سـەردانی کتێبخانـە بـکات و چەنـد کاتژمێرێکـی لـەوی بـە خوێندنـەوە بەسـەر بەرێـت مـەرج نـی یـە قوتابـی هـەر کتێـب وەرگرێـت و لـە ماڵـەوە یـان لـە داخلـی بیخوێنێتـەوە کـە ئاشـکرایە ئێسـتە لـە داخلیەکانـدا دەرفەتـی خوێندنـەوە لەلایـەن هەندێکـەوە لەوانـی تریـش تەسـك کراوەتـەوە، لـە داخلـی زانکـۆی سـەلاحەدین بـووم شـەوێك ئـەو شـەوە تـا زیاتـر لـە سـێ یەکـی شـەو تەپـڵ و گۆرانـی بـووە وە وەك خۆشـیان دەیـان ووت ئەمـە کارو پێشـەی ئێمەیـە لـە داخلیـدا، کەسـێك کتێبخانـەی لـێ دابخرێـت و لـە داخلیـدا ژیـان بەسـەر بەرێـت و داخلیـش ئـەوە حاڵـی بێـت خـۆ ناچێـت لـە چایخانـەدا بخوێنێتـەوە، وە پێویسـتە لـە کتێبخانەکانیشـدا کۆمپیوتـەری زۆری تێـدا بێـت تـا دەرفـەت هەبێـت بـۆ قوتابیـان بڕۆنـە سـەر وێبـەکان و لێکۆڵینـەوە لەسـەر بابەتەکانیـان بکـەن، هـەروەك گرنگـە ئـەو سسـتمە بـەکار بێـت بـۆ گـەڕان بـەدوای کتێبـدا کـە بـە ئاسـانی بدۆزرێتـەوە بـۆ نمونـە سـەیرێکی سـایتەکانی زانکۆکانـی بەریتانیـا بکـەن بەشـی کتێبخـــانە بـۆ نمونـە ئـەو زانکـۆ ئێسـتە منـی لێـم ئەمـە

سایتەکەیەتی[٣٧] ئەو سستمەی کە بۆ کتێب

دۆزینــەوە هەیــە ئێســتە لــە کوردســتاندا زۆر کۆنــەو کاتــی قوتابیــان زۆر بــە فیــڕۆ دەدان بــە گــەڕان بــەدوای کتێبــدا، لــە زانکــۆی دهــۆك لــە قوتابیەکــی پۆلــی چــواری ئــاداب ئینگلیــزم پرســی ئەگــەر بتــەوێ کتێبێــك بدۆزیتــەوە چــۆن دەیدۆزیتــەوە ووتــی ئاڵــۆزە بــەڵام دەکرێــت منیــش کتێبێکــم بەدەســتەوە بــوو نــاوی نووســەرو کتێبەکەیــم پــێ ووت دوای گەڕانێکــی زۆر نەیتوانــی بیدۆزێتــەوە، جگــە لــەوەی گرنگــە کتێبخانــەکان فــراوان بکرێــت و ئــازادی ئــەوە بدرێــت بــە قوتابــی خــۆی بەنــاو کتێبخانــەدا بگــەڕێ بــەدوای ئــەو کتێبــەی حــەزی لێیــە مــەرج نــی یــە تەنهــا ئــەوەی کــە دەیەوێــت، زۆرجــار بــۆ کتێبێکــی تایبــەت گــەڕاوم بەنــاو کتێبخانــەی زانکۆکەمــدا بــەڵام لەگــەڵ ئەوەشــدا چەنــد کتێبێکــی تــرم بــەلاوە گرنــگ بــووەو ســودمەند بــووم پێــی، ئەگــەر قوتابــی تەنهــا لــە پەنجەرەیەکــەوە داوای کتێــب بــکات ئەگــەر نەبــوو بەبــێ ئومێــدی دەگەڕێتــەوە بــەڵام گــەر خــۆی بەنــاو کتێبخانەکــەدا گــەڕا ئەگــەر ئــەو کتێبەشــی کــە دەیــەوێ لــە کتێبخانــەدا نەبێــت لەهاوشــێوەی یــان نزیــك لــە هاوشــێوەی بەدەســت دەخــات.

٦-نەبوونی سستمی بەحس کردن ویان کەمی هەبوونیان.

خاڵێکــی زۆر گرنگــە بــۆ پەروەردەکردنــی قوتابــی زانکــۆ ســستمی بەحــس نوســین لــە پرۆگرامــی پــەروەردەدا بــۆ نمونــە زۆرێــك لــە مادەکانیــان بــە بەحــس تاقــی کردنەوەیــان هەبێــت یانــی لەبــری ئــەوەی تاقــی کردنــەوە بکــەن لەســەری تاقــی کردنەوەکــە بــە نوســینی بەحــس بێــت و وە دوایــان لــێ بکرێــت بــۆ هــەر مادەیــەك بــۆ نمونــە دوو بەحســی لەســەر بنوســن و ڕێژەیەکــی دیــاری کــراو هــەم بــۆ ووشــەو وەیــان لاپــەڕە وە هــەم

(٣٧) زانکۆی لامپیتەر لە وەیڵز/بەریتانیا
http://cat.lamp.ac.uk/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?DB=local&PAGE=First ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٧/٣٠

بـۆ سـەرچاوە دابنرێـت ئـەوکات قوتابـی ناچـار دەبێـت کـە کۆمەڵێـك سـەرچاوە بخوێنێتـەوەو وە ڕادێـت لەسـەر نوسـین و خوێندنـەوە وە ئـەم مومارەسـەکردنە دەبێـت ئەزموونێکـی زۆر بـاش بـۆی لـە دوا ڕۆژداو وە فکـری بـڵاو دەکات، بـەڵام ئەگـەر هـەر بـە ئیمتیحـان بـوو ئەوسـا هـەر جەخـت لەسـەر تەنهـا کتێبـی دیارکـراوە دەبێـت و وە دوور نـی یـە جۆرێـك لـە ڕێگـەی نـا سروشـتیش بگرێتـە بـەر بـۆ دەرچوونـی، ئـەم خاڵەیـە کـە وا دەکات لـە قوتابـی هـەم بـەدەم کتێبخانـەوە بێـت وە هـەم بـە بەکارهێنانـی کۆمپیوتـەرو تەکنەلۆجیـا، هـەر بۆیـە سسـتی زۆر لـە قوتابیانـی زانکـۆ کوردسـتاندا دەبینرێـت لەسـەر خوێندنـەوە وە نوسـین هـەر بـاس مەکـە چونکـە زۆر گرانتـرە، لـە قوتابیەکـی زانکـۆی سـەلاحەدین ئادابـی ئینگلیـزی پۆلـی سـێم پرسـی بـێ زەحمـەت کتیبخانەکـە لـە کوێیـە؟ ووتـی: واللە نازانـم لـە کوێیـە بـەڵام ئەوەنـدە دەزانـم کتیبخانـەی تێدایـە، یانـی تەنهـا بەوەنـدە دەیزانـی کتێبخانـە لـە زانکۆکـەدا هەیـە زۆر بـوو بەلایـەوە. دەبینیـن عێـراق مێژوویەکـی کۆنـی لـە نوسـین و بەرەوپـش چوونـی ئـەو بـوارەدا بـووە کـە دەگەڕێتـەوە بـۆ زیاتـر لـە ٥٠٠٠ سـاڵ

. (Yule: 2006 p22)

دەبوایـە ئێسـتە زۆر بـرەوی پـێ بدرایـە نـەك پشـتگوێ بخرێـت و کاری بـۆ نەکرێـت قوتابیـان خۆیانـی لەسـەر ڕابهێنـن.

٧-گوێزانەوەی قوتابیان بۆ شارەکانی تر بە مەبەستی خوێندن.

کاتێـك بـاس لـە گوێزانـەوە دەکرێـت مەبەسـت لـەو گوێزانەوەیـە کـە قوتابـی هەمـان بـەش کـە خـۆی دەیەوێـت وەیـان نایـەوێ و پێـی دراوە لـە شـارەکەی خۆیـدا هەیـە بـەڵام بەهـۆی دەرەجـەوە وە یـان هـەر هۆکارێکـی تـر لـە شارەکەی خـۆی پێـی نـەدراوەو ناردوویانـە بـۆ شـارێکی

تـر. هەرچەنـد بـە بـڕوای نووسـەر کارێکـی باشـە ئەگـەر قوتابـی خـۆی ئـارەزووی بـکات لـە شـارێکی تـر بخوێنـێ بـۆ زیاتـر تێکەڵـی و بینینـی جێگـەی جیـاواز لـەوەی کـە تێیدایـە کـە دەکرێـت ئەزمونێکـی بـاش وەیان جیـاوازی لـێ وەربگرێـت بـەڵام زۆرێـك لـە قوتابیـان دەرامەتـی مادیـان زۆر کـزەو لەسـەر ئەرکـی مـاڵ دایـك و باوکیـان دەژیـن وە ئەوانیـش لـە خۆیـان دەگرنـەوە بـۆ کـوڕ یـان کچەکەیـان وە ئـەوەش زەختێکـی دروسـت کـردووە لـە دەروونـی قوتابیەکـەداو پێـی ناخۆشـە ماڵەوەیـان بەهـۆی ئـەوەوە بـاری ژیانیـان قـورس ببێـت ئەمـە جۆرێـك لـە فشـاری دەرونـی لەسـەر قوتابیەکـە دروسـت دەکات کـە بـێ گومـان کاری بـۆ سـەر خوێندنەکـەی دەبێـت.

٨-دیاردەی حیزبایەتی و گرنگی دان پێی لە زانکۆکاندا.

ئـەوەی کـە بـوو بـووە مایـەی نیگەرانـی و هـەردەم ڕژێمـی بەعسـی پـێ لەکـەدار دەکـرا لـە چـوار چێـوەی خوێندنـدا بـە حیزبـی کردنـی قوتابیـان بـوو، بـە داخـەوە ئێسـتەش هەمـان هـزر لـە نێـو حیزبـە کوردیەکانـدا دەبینرێـت و هەرکـەس بـۆ خـۆی هەوڵـی سـەرنج ڕاکێشـانی قوتابـی دەدات بـۆ لای خـۆی وە چەندەهـا وەسـیلەی جـۆراو جـۆر دەگرنـە بـەر بـۆی وە هەتـا زۆرجـار تەسکیەی حیزبیـت نەبێـت کارت بـۆ ناکـەن جگـە لـەوەی زۆرکارو چالاکـی حیزبـی دەخرێتـە نـاو زانکۆکانـەوە.

ئـەو کەسـەی لایەنگیـری حیزبێکـە وەك مامۆسـتا بـۆ بـرەودان و زاڵکردنـی حیزبەکـەی خـۆی تێکەڵـی وانەکانـی دەکات و وە زۆر قوتابیـش بـە ئاشـکرایە هـاواری ئـەوە دەکـەن کـە لـە لایـەن مامۆسـتایانی حیزبیـەوە سـتەمیان لـێ دەکرێـت وەك نەدانـی دەرەجـەی تـەواو وەیـان دانـی دەرەجـەی زۆر بـە کەسـانی حیزبـی(٣٨)، جگـە لـەوەش حکوومەتیـش

---

(٣٨) کوردستان ئۆنلاین
http://kurdistanonline.net/news.php?newsid=10069 ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٨/٠٥

هـەر هەمـان هـزر بـەكار دێنێـت كەسـێك كـە واسـیتەیەكی حیزبـی هەبێـت زۆر بـە ئاسـانتر كارەكانـی بـۆ دەكرێـت چ وەك وەرگیرانـی لـە ئاستی سـەرەوەی خـۆی زیاتـر وە چ وەك ڕاپەڕاندنـی كارەكانـی تـری وەك گواسـتنەوە بـۆ ئـەو قوتابخانـەی كـە خـۆی دەیەوێـت. گـەر حكوومـەت هـزری بـێ لایەنـی سـەربخات لـە خوێندنگاكانـدا لایەنـی زانسـتی زۆر بەرەوپێشـی بەخۆیـەوە دەبینـێ.

٩-كێشـەی زمـان و تێنەگەشـتنی نێـوان قوتابـی و مامۆسـتا لەسـەر زمـان.

ئـەم دیـاردە زیاتـر لـە زانكۆكانـدا دەبینرێـت كـە زۆرێـك لـە مامۆسـتاكان عەرەبـن وەیـان كـوردن و خەڵكـی بەشـێكی جیـان لـە قوتابیـان وە یـان كـوردن بـەڵام وانـەكان بـە ئینگلیـزی دەڵێنـەوە.

ئـەم دیـاردە بـە ئاشـكرا لـە زانكـۆی دهـۆك و پەیمانـگای هەڵەبجـە بینیـم وە زۆرێكـی تریـش باسـی ئـەو كێشـانەیان دەكـرد[٣٩]، جـا ئـەوەی گرنگـە حكوومـەت بیـكات لـە ئامادەییەكانـداو پێـش چوونـی قوتابـی بـۆ زانكـۆ برەوێكـی زۆر زیاتـر بدرێـت بـە زمـان بـۆ ئـەو كەسـانەی بەتایبەتـی زمانەكانـی عەرەبـی و ئینگلیـزی كـە زمانـی زانكـۆن زیاتـر، وە هەروەهـا برەودانـی زیاتریـش لـە نـاو زانكـۆدا وەك چڕكردنـەوەی بابەتـەكان و وە هەروەهـا دانـی كاتـی زیـادە لـە دەرەوەی كاتـی زانكـۆدا وەك ئـەوەی بەسـەر منـدا هـات لـە لەنـدەن.

١٠-زەمینە نەسازاندن بۆ خوێندن لە ڕووی ساردی و گەرمیەوە.

قوتابـی بـۆ ئـەوەی بیـری لای خـۆی بێـت و بتوانێـت تەركیـز بكاتـە سـەر وانـەكان دەبێـت ئامادەسـازی بـۆ بكرێـت لـە ڕووی جەسـتەیی و بیریشـەوە، خاڵێكـی گرنـگ كـەوا لـە قوتابیـان دەكات كـە گـوێ بـۆ

(٣٩) **كوردستان ئۆنلاین**
http://kurdistanonline.net/news.php?newsid=7735 ڕۆی سەردان ٢٠٠٩/٠٨/٠٥

خوێندن نەگرن و نەتوانن تەرکیز بکەنە سەر وانەکە ساردی و سۆڵەی زستانە کە لە زۆرێك لە خوێندنگاکانی کوردستاندا ئەوەی کە من ئامادەی بووم تەنها پەیمانگەی هەڵەبجەو زانکۆی کۆیە ئەم کێشەی نەبوو وە هەموو قوتابخانەو زانکۆکانی تر بەدەست ئەم کێشەوە دەیان ناڵاند[٤٠]. وە دەبێت حکوومەت بەبێ جیاوازی کێشەی هەموو قوتابیان چارەسەر بکات نەك لە هەڵەبجە قوتابی لە جێگەی گەرم و گوڕدا بێت و لە دهۆك قوتابی لەسەرماندا هەڵ بلەرزێ.

١١-بەرتەسکی دەرفەت لە ڕووی خاوەن بڕوانامەکانەوە.

ئەو کەسەی کە خوێندن تەواو دەکات هەر کەسەو بوارێکی تایبەتی خۆی دەبێت ببێت بەڵام نەبوونی دەرفەت لەبەردەم بڕوانامەکاندا حکوومەت بەناچاری دەیانکات بە مامۆستا لەکاتێکدا پیشەی زۆرێکیان مامۆستایی نی یە با خوێندنیشی تەواو کردبیت و تا ڕادەیەکیش توانای بەسەر مامۆستایدا هەبێت (بوار ژمارە یەك: لا ٣٠).

١٢-ڕانەهێنانی مامۆستا لەسەر چۆنێتی وانە ووتنەوە بەشیوەیەکی دروست.

ئەوەی کە زۆر لە مامۆستاکان بەدی دەکرێت ئەوەیە شێوازێکی کۆنیان گرتووەتە بەر لە وانەو ووتنەوەداو هەر لەسەر هەمان ڕێڕەو دەڕۆن و لە وانە ڕێزمانیەکان زۆر بایەخی پێ دەدرێت و تەرکیز دەکرێتە سەر کتێبەکان و سود لە سەرچاوەی دەرەکی و هزرە تازەکان بەکار ناهێنریت.

دەبیت ئەوە فێر بکرێن کە چۆن زانیاریەکان دەگەیەنن و وە چۆن

(٤٠) کوردستان ئۆنلاین
http://kurdistanonline.net/news.php?newsid=5540 ڕۆی سەردان ٢٠٠٩/٠٨/٠٥

ڕێکی دەخەن چونکە زمان کارێکی ئاسان نی یەو دەبێت ڕێگەی بۆ بگیرێتە بەر وە کاتێك مامۆستا قسە دەکات وەیان دەنوسێ دەبێت زۆر ڕوون بێت و لەگەڵ ئەم سەردەمەدا بگونجی
. (Parrott: ٢٠٠٧, p٢٥٢-٢٥٣, p٣١٢-٣١٤)
وە گرنگە مامۆستا ڕابهێنرێت لەسەر ئەوەی بزانێت قوتابی تاقی بکاتەوەو بزانێت لەبەرچی دەخوێنێ ئایا بۆ خۆشی یە وەیان بۆ بەدەست کەوتنی ئیشی باشترە، یان بۆ هەر مەبەستێکی ترە تا لەو ڕێگەوە نمونەی زیندوو وە چۆنێتی مامەڵەی دروستیان لەگەڵ بکات و ئەو ڕێگە بکات بە دەرگایەك بۆ زیاتر زانیاریدان بە قوتابیان و وە ئاستیان بزانێت.
. (Harmer: 1991, p 1-10)
وە ئەو کەسانەی کە زمان دەخوێنن دەبێت مامۆستا کارەکتەری زیاتر بەکار بهێنێ و سەیری هەموو پێکاتەکانی زمان بکات بە هەموو شێوەکانیەوەو لە وانەدا هەوڵی بە کرداری کردنی بدات (قەرەداخی: ٢٠٠٧)، نەك تەنها نەزەری بێت و بۆ تاقیکردنەوە بێت.
ئەم ڕاهێنانە دەبێت هەر لە قۆناغەکانی زانکۆوە دەست پێ بکات و وە دوای تەواو کردنیشیان بەردەوام ڕاهێنانیان پێ بکرێت و لە نوێکاریەکان ئاگاداریان بکەنەوە. وە ئەزموونی وولاتانی تر بهێنرێتە ناو خوێندنەوەو بکرێت بە ئاسانکاریەك بۆ خۆمان بۆ نمونە وولاتێکی عەرەب نزیکترە لیمانەوە لە زۆر ڕووەوە جا کاتێك ئەوان ئەزمونێکیان وەرگرتووە لە فێربووندا مادام خاڵەکە هاوبەشەو هەردوو هەوڵی فێربوونی زمانە بۆ نمونە وە هیچکام لە ئێمەو ئەوان زمانی خۆمان ئینگلیزی نی یە ئەو پلانەی ئەوان پێی سەرکەوتوون بۆ فیربوون کارێکی گونجاوە ئێمەش بیانگرینە بەر

(.Kassem, M. Wahba, Zeinab A. Taha, Liz England. 2006)

وە هەروەهـا سـود لـە ئەزموونـی فێرکـردن و فێربوونـی کەسـانی تـر وەرگریـن چ وەك مامۆسـتاو وە چ وەك قوتابـی وە سـەیری ئـەو سـەرچاوانە بکرێـت و مامۆسـتا ڕۆحیەتێکـی زینـدووی تێـدا دروسـت بکرێـت کـە بـەدوای ئـەو سـەرچاوانەدا بـڕوات

(.Amy, B. M. Tsui, Amy Tsui. 2003)

وە لـێ پێچینـەوەی لەگـەڵ بکرێـت دیـاری و خـەڵات بـەکار بهێنرێـت بـۆ زیاتـر شـەوقی ئـەو کارە.

١٣-دامەزراندنی دەرچوانی زانکۆو پەیمانگاکان.

خاڵێکی تر کە بەردەوام زۆر لە خوێندکاران بیری لێ دەکەنەوە ئەوەیە کـە ئـەوان دوای دەرچوونیـان لـە زانکـۆو پەیمانـگاکان دانامەزرێـن و خەمسـاردی ڕوویـان تـێ دەکات و گەرمیـان نامێنـی لەسـەر خوێنـدن بـەڵام وەك بڵێـی تـازە هەرچۆنێـك بێـت بـا تـەواو بکـەم. وە زۆرجـار دەبینیـن دەرچوانـی پەیمانـگاو زانکـۆکان دەڕژێنـە سـەرجادەکان بـۆ خـۆ پیشـان دان و نـاڕەزای دەربڕیـن لەسـەر دانەمەزراندنیـان لەلایـەن حکوومەتـی هەرێمـەوە[٤١]

١٤-کۆنی پرۆگرامی خوێندن.

ئـەو پرۆگرامـەی کـە پەیـڕەوی دەکرێـت زۆر کۆنـن و تەقلیدیـن و پێویسـتە بگۆڕدرێـن و شـیوازی نـوێ بهێنرێتـە کایـەوە بـۆ زیاتـر بـەرەو پێـش چـوون، وە هـۆکاری ئـەو سسـتمە کۆنـە دەبینیـن زانکۆکانمـان لـە دواوەوەی زانکۆکانـی هەتـا ئەفغانسـان و کەرتـی غەزەشـن کەئـەو هەمـوو کێشەشـیان تێدایـە[٤٢]

---

(٤١) **سایتی یەکگرتوو**
http://www.kurdiu.org/hawal/?pageid=8605 ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٨,٠٦

(٤٢) **کوردستان نێت**
(k, s, d, o *ل.راگەیاندنی ریَکخراوی)
http://www.kurdistanan.net/print.php?sid=11010 **ڕۆژی سەردان ٢٠٠٩/٠٨/٠٦**

خاڵە بەهێزەکان

١-خوێندن بەبێ بەرانبەرو یارمەتی دارای.

یەکێـك لـەو کێشـە گەورانـەی کـە ڕووبـەڕووی قوتابـی دەبێتـەوە نەبوونـی یـان کـەم دەرامەتـی یـە ئەمـەش شـتێکی عەیـب نـی یـە چونکـە قوتابـی سـەرقاڵی خوێندنـەو وە کاتەکانـی لـە خوێندنـدا سـەرفی دەکات و دەرفەتـی کاری یـان هـەر نامێنـێ وەیـان زۆر کـەم دەبێتـەوە هەربۆیـە یارمەتـی دانـی قوتابـی لـە ڕووی داراییـەوە خاڵێکـی زۆر ئەرێنیـەو وە زۆر دڵخۆشـکەرە. ئەگـەر سـەیری وولاتانـی دەرەوە بکەیـن بەتایبـەت ئەوروپـا دەبینیـن قوتابـی پارەیەکـی یەکجـار زۆر بـۆ خوێنـدن دەدات و وە پێویسـتی بـە دەرامەتێکـی بـاش دەبێـت بـۆ تـەواو کردنـی زانکـۆ وە جیاوازیەکـی زۆریـش دەکرێـت لەخوێندنـدا لـە نیـوان کەسـی ئەوروپـی و هەڵگـری ڕەگەزنامـەی ئەوروپـی لەگـەڵ بێگانـەدا

(.Breimer &Saris:2006, p37)

بـەڵام لـە کوردسـتاندا هەمـوو کـەس بەبـێ جیـاوازی قەومـی لـە یـەك پۆلـدا دەخوێنـن و کـەس پـارەی لـێ وەرناگیـرێ بـۆ خوێنـدن و یارمەتـی بـێ بەرانبەریشـی دەدریـت. وە لـە وولاتانـی تـردا پـارە بووتـە کێشـەیەکی گـەورە لەبـەردەم خوێندنـدا بەشـێوەیەکی وا دەبێـت دایـك و باوکـی منـداڵان هـەر لـە کاتـی لەدایـك بوونیـەوە خەمـی پـارە بـۆ ئـەو منداڵـە بخـۆن کاتیـك دەچێتـە زانکـۆ وە هەتاوەکـو دێـت بـەرەو سـەرەوەش دەچێـت[٤٣] لـە کوردسـتاندا

(٤٣) **telegraph**
http://www.telegraph.co.uk/finance/personalfinance/consumertips/5256086/University-fees-how-to-fund-your-childs-education.html ڕۆی سـەردان ٢٠٠٩/٠٨/٠٥

تـا ڕادەیەکـی بـاش قوتابیـان لـە پێشـن، وەگەرچـی زۆرێـك دەڵێـن کوردسـتان وواڵتـی نەوتـەو دەوڵەمەنـدە پێویسـتە قوتابیـان زیاتریـان بـۆ بکرێـت بـەڵام ئـەو ئاسـتەش کـە هـەر ئێسـتە هەیـە جێگـەی نرخاندنـە.

٢-پەرەپێدانی حکوومەت لە ڕووی بینایەوە.

هەرکـەس بەچـاوی ئینسـفاوە چاوبگێـڕێ بـە کوردسـتاندا دەبینێـت زۆر بینـای و جێگـەی تـازە بـۆ قوتابیـان و مامۆسـتایان کراوەتـەوەو وە بەردەوامیـش بـەرەو پێـش دەچیـت بـۆ نمونـە ئـەو پەیمانـگاو زانکـۆ جوانـەی کـە لـە کـەلارو هەڵەبجـەدا هەیـە بەرهەمـی تـازەی حکوومەتـی هەرێمـە وە هەروەهـا داخلـی کۆیـەو زۆر جێگـەی تریـش.

٣-زیادکردنی مووچە بۆ مامۆستایان.

هەوڵیکـی زۆر بـاش و شـایەنی ئاماژەیـە کـە مامۆسـتایان ئێسـتە بـەو پـارەی کـە وەری دەگـرن دەتوانـن ژیانێکـی ئاسـایی خۆیـان پـێ بەسـەر بـەرن و پێویسـتیان بـە کارکردنـی دوای دەوام نـی یـە وەك لـە ساڵەکانی پێـش ٢٠٠٣دا دەبینـرا، وە مامۆسـتایانی زانکـۆ زۆر لـەوە زیاتریـان هەیـەو دەتوانـن بـرەو زیاتـر بەلایەنـی زانسـتی بـدەن بەهـۆی ئـەو مـادەی کـە دێتـە بەردەسـتیان.

٤-ناردنـی قوتابیـان بـۆ وواڵتانـی دەرەوە بـە مەبەسـتی زانسـتی چـی وەك خـول وە چ وەك خوێندنـی بـاڵا.

زۆر لـە جێگـەی خۆیدایـە کـە بـەردەوام کەسـانی لێهاتـوو بـۆ وواڵتانـی پێشـکەوتوو بنێردرێـن بـە مەبەسـتی خوێندنـی بـاڵاو خولـی جـۆراو جـۆر، وە حکوومەتـی هەرێـم هەوڵێکـی تـاڕادە باشـی داوەو ئـەو کەسـانەی کـە دەنێردرێنـە دەرەوە ئەزموونـی وواڵتانـی تـر لەبەرچـاو

دەگـرن و ئەزموونـی خۆمانـی پـێ دەوڵەمەنـد دەکرێـت[٤٤].
٥-فراوانکردنی بەشەکان.
زیادکردنـی بەشـەکانی خوێنـدن زیاتـر دەرگا دەکاتـەوە بـە ڕووی خوێندنـداو ئارەزوومەندانـی بۆدەجولێنـێ و وەهەروەهـا وولاتیـش پێویسـتی بـە کەسـانی پسـپۆڕو بەتوانـا هەیـە لـە هەمـوو بوارەکانـدا وە ئەمـەش بـە بـوار کردنـەوە بۆیـان دەبێـت و وە باشـترین بواریـش بـۆ ئـەو مەبەسـتە کردنـەوەی بەشـی تایبەتـی یـە پێیانـەوە تـا بەشـێوەیەکی ئەکادیمـی ئەسـپی خۆیـان لـەو بـوارەدا تاوبـدەن.
٦-دەرفەت دان بە زانکۆو پەیمانگە ئەهلیەکان.
ئـەوەی کـە جێگـەی خۆشـحاڵیە کـەوا حکوومەتـی هەرێـم دەرفەتـی کردووەتـەوە بـۆ توانامەنـدان لـە کردنـەوەی زانکـۆو پەیمانـگای ئەهلـی کـە بـەم دەرفەتـە ئەزموونـی نـوێ و هەلێکـی باشـە بـۆ فراوانکردنـی بـواری خوێنـدن.

(٤٤) زانکۆ کورد
http://www.zankokurd.org/Direje.aspx?Babet=Hewal&Jimare=1410&Menu=Hewal ڕۆژی سـەردان ٢٠٠٩/٠٨/٠٦

کۆتایی

گەر بێت و بە ووردی تەواو سەرنجی خوێندن و پلەکانی بدەین لە کوردستاندا لە دوای ڕاپەڕینی بەهاری ١٩٩١ لە کوردستاندا دەبینین بە چەند مەرحەلەیەکی جیاوازدا تێپەڕی وە دەتوانین دەسنیشانیان بکەین بەم جۆرە:

١-مەرحەلەیەکی سستی و بەڕێکردنی خوێندن بەشێوەیەکی ناچاری و برەو نەدان پێی ئەویش بەهۆی کەم ئەزموونی حکوومەتی هەرێم و وە شەڕەکانی ناوخۆوە.

٢-بایەخدانێکی کەم و کەموکوڕیەکی زۆر لە دوای شەڕەکانی ناوخۆوە.

٣-بایەخدانێکی زیاترو هەوڵی فراوانکردنی خوێندنگاکان چ لە ڕووی بینای و چ لە ڕووی زیادکردنی بەشەوەو فراوانکردنی لایەنی خوێندن لە دوای داگیر کردنی عێراقەوە لە ساڵی ٢٠٠٣دا.

ئەوەی کە بەدەر دەکەوێت لەگەڵ ئەوەی کە پێشکەوتنێکی زۆرو بەرچاو بەخوێندنەوە دەبینریت کەم کردنەوەی ئەو هەموو کەم و کوڕیانەی کە پێشتر هەبوو بەتایبەت لە کاتی شەڕەکانی ناوخۆدا ئێستە لە ئاستێکی زۆر لە باڵادایە بە بەراورد لەگەڵ ئەو کاتەدا، بەڵام زۆرکاری تر هەیە کە دەبێت حکوومەتی هەرێم زیاتر برەوی پێ بدات بۆ ئەوەی خوێندن بتوانێت جێگەی متمانەو دڵخۆشی هەموو لایەك بێت، لەوکارانەی کە زۆر گرنگن:

١- بێ لایەنی خوێندن و تێوەنەگلانی بە کاری حیزبیەوەو یارمەتی دانی مامۆستاو قوتابی بەبێ منەتکردنی حیزبیەوەو هاندانیان بۆ برەودان بەخوێندن لەبری کاری حیزبایەتی.

٢-پێویستە بوارەکانی خوێندن فراوان بکرێت و چ لە ڕووی زانستیەوە

وە چ لـە ڕووی زیاتـر کردنـی پـۆل و بینایـەوە.
٣-پێویسـتە بـواری زیاتـری کار بکرێتـەوە بـۆ قوتابیـان تـا بتوانـن دوای تەواوکردنـی زانکۆیـان لەبـواری خۆیانـدا کار بکـەن نـەك بەناچـاری بکرێـت بـە مامۆسـتا کـە پیشـەی زۆرێکیـان نـی یـە.
٤-گرنگی دان بە منداڵان و موچە بڕینەوە بۆیان.
لـە عێـراق و کوردسـتاندا منـداڵ هیـچ گرنگـی پـێ نـەدراوە لەلایـەن حکوومەتـەوەو پشـتگوێ خـراون و زۆرێـك لـەو منداڵانـە بەهـۆی بارودۆخـی عائیلەکەیانـەوە بەبارودۆخـی زۆر سـەخت و دژواردا ڕۆشـتوون وە هەروەهـا ڕووبـەڕووی تـرس و کوشـتن و زۆر شـت بوونەتـەوە لەکاتێکـدا منـداڵان ڕێژەیەکـی زۆر پێـك دەهێنـن لـە کوردسـتاندا
.(John &salih:2006, p143-145).
گـەر بێـت و حکوومـەت وەك وڵاتـە پێشـکەوتووەکان مافـی مـداڵان بـدات و هـەر منداڵـەو موچـەو پێداویسـتی خـۆی بدرێتـی ئـەو کات مافـی ئەوەشـی هەیـە بەسـەر سەرپەرشـتیاری منداڵەکانـەوە کـە بـەزۆر بیـان نێـرن بـۆ خوێنـدن و بـرەوی پـێ بـدەن.
٤-ڕاهێنانـی تـەواو بـە مامۆسـتا پێـش بـە مامۆسـتا کردنـی و بەکارهێنانـی سـەرچاوەی دەرەکـی بەگوێـرەی پێویسـتی قوتابـی.
گرنگـە مامۆسـتا بتوانێـت قوتابیەکانـی بخوێنێتـەوەو بزانێـت چیـان پێویسـتەو بـۆ فێربـوون بـۆ ئـەم مەبەسـتە وا دەخـوازی مامۆسـتا پێویسـتی بـە سـەرچاوەی دەرەکـی هەبێـت بـەدەر لـە پەرتوکـی دیـاری کـراو وە دەبێـت بـواری ئـەوەی هەبێـت هـەم وەك ڕێگـەی پێـدان وە هـەم وەك کات تـا بتوانێـت بیگەیەنێـت بـە قوتابیـان
. (Wharton& Race: 1999, p11-14)

ڕێگـەی تاقیکردنـەوەی قوتابـی و زانینـی ئاسـتیان زۆر جـار هـەر بـە پرسـیاری بـۆ دەردەکەوێـت و پێیـان بوترێـت بـۆ ئـەوە حـەز لـێ دەکەیـت؟ بـۆ ئەتەوێـت ئـەوە بخوێنـێ؟ هەمـوو ئەمانـە بـۆ ئەوەیـە کـە ئامانجـە بپێکرتێـت.

.(Kangas: 2000p xxii)

وە هەروەهـا جۆرێتـی تاکتیکـی گەیاندنـی بـە قوتابـی و سـود وەرگرتـن لـە زمانـی دایـك و نمونەنـی زینـدووی واقعـی

(.Brown& Kessel:1988,p29

سـود وەرگتـن لـەو توانایـەی کـە منـداڵ لـە منداڵیـەوە هەیەتـی بقۆزریتـەوە بـۆ فێربـوون بـە تایبـەت ئینگلیـزی کـە زمانێکـی زۆر جیـاوازە لـە زمانـی دایـك

(. Erneling:1993,p7-9)

ئـەوەی لێـرەدا زۆر مەبەسـتە منـداڵ توانایەکـی زۆری هەیـە بەسـەر زمانـداو لـە یـەك کاتـدا دەتوانـێ بەرگـەی فێربوونـی چەنـد زمانێکـی هەبێـت جـا گـەر هـەر لـە منداڵیـەوە هەوڵـی سـود وەرگرتـن لـەو توانایانـە بدرێـت کـە گـەورە بـوو ئەوسـا زۆر بـە توانـا دەبێـت لـە زمانـدا، وە زمانـی ئینگلیـزی لەبـەر ئـەوەی زمانێکـی بێگانەیـەو جیـاوازی زۆری هەیـە لەگـەڵ زمانـی ئینگلیزیـدا گرنگـە لـە سـەرەتاوە بـرەوی پـێ بدرێـت و هەوڵـی فێـر بوونـی بدرێـت.

گرنگـی دان بـە کات و بەرنامـە دانـان بـۆ وانـەکان و دابەشـکردنی کاتەکـەی بـە چەنـد جۆریـك ڕاهێنانـەوە، وەك تێکـەڵ کردنـی قوتابـی و پرسـیار کـردن لەیەکتـروو، پێشـبڕکێ و کـردن بـە دووبەشـی جیـاوازوو پرسـیار کردنـی هـەر بەشـێك لـەوی تریـان

.(Bonnie: 2008,p1-6)

وه هـەر ئـەو ئەزموونـەی کـە منـداڵ خۆشـی هەیەتـی لـە فێربوونـی زمانـی یەکـەم کـە بەبـێ ئـەوەی بچێـت بـۆ قوتابخانـە فێـری زمانـی دایـك بـووە گرنگـە مامۆسـتا وانـەی لـێ وەرگـرێ، بـۆ نمونـە منـداڵ تەنهـا لـە تێکەڵـی و بیسـتنی قسـەی هەمـە جـۆر لـە چـواردەوری بووەتـە مایـەی فێربوونـی زمانـی یەکەمـی جـا بـۆ بایەخـدان بـەو ئەزموونـە گرنگـە مامۆسـتا کـە زمـان دەڵێتـەوە زۆر قوتابـی بجوڵێنـی بـۆ قسـە کـردن و بیسـتن جـا ئـەو کاتـە هـەروەك چـۆن زمانـی یەکـەم فێـر بـووە ئاسـانکاریەکی زۆر باشـیش دەبێـت بـۆ فێربوونـی زمانـی دووهەمـی.

٤-فێربین چۆن فێربین لە قوتابخانەدا.

خاڵێکـی گرنـگ و بەهێـزە کـە ئـەوە فێـر قوتابیـان بکرێـت کـە چـۆن فێـر بـن لـە قوتابخانـەدا زۆرێـك ئاگایـان هـەر لـەوە نـی یـەو قوتابخانـە بـە جێگـەی حەوانـەوەو سـاتێك دووری لەمـاڵ تێـی دەڕوانـن وە پێویسـتە ئـەو هونـەرە فێـری قوتابیـان بکرێـت

.(James:2007, p45-47)

٥-ڕەچاوکردنی تواناکان و توانای هەزم کردنی وانەکان.

زۆر گرنـە مامۆسـتا توانـای قوتابیـەکان لەبەرچـاو بگرێـت و بەپێـی توانایـان ئەرکیـان بەسـەردا بـدات، وە زۆرجـار لەوانەیـە پێویسـتی بـە هـۆم ۆرکـی جیاوازیـش بـکات هـەر بۆیـە لـە سـەرەوە باسـی ئەوەمـان کرد کـە گرنگـە سـەرچاوەی تـر بهێنرێتـە نـاو وانـەوەو سـودی لـێ وەربگیـرێ.

. (Blakemore: 2005, p138=140)

هەمـوو زمانێـك مێـژووی خـۆی و تایبەتمەنـدی خـۆی هەیـە کـە گرنگـە مامۆسـتا ڕەچاویـان بـکات و بەئاراسـتەی ڕاسـتی خۆیـدا بیبـات

. (Brutt-Griffler:2002,p1-2)

ئـەوەش زۆر گرنگـە ئامانجـی وانـەکان دیـاری بکرێـت و بزانرێـت کـە دوای

وانـەکان قوتابـی دەبێـت چـی بێـر بـوو بێـت نـەوەك هەڕەمەکـی بدرێتـە بە ر

. (Baker: 2000, p21)

هەمـوو ئـەو سـەرچاوانەی کـە هێمـا بـۆ خاڵـە لاوازەکانـی پرۆسـەی خوێنـدن و فێربوونـی ئیگلیـزی دەکەنـەوە دەگەڕێتـەوە بـۆ ڕەچـاو نەکردنـی ئـەو خاڵانـە وەیـان سسـتی ڕەچاوکردنیـان و بەگوێـرەی پێویسـت بەدەمـەوە نەبوونـی.

هەمـوو ئـەو خاڵانـەی کـە هێمامـان بـۆ کـردن دەبێتـە مایـەی بـەرەو پێشـچوونی خوێنـدن و پرۆسـەی خوێنـدن لـە کوردسـتاندا وە بەتایبـەت تـر ئینگلیـزی وە هەروەهـا زۆر گرنگـە کـە چاودێرێکـی بەهێـزوو بەردەوامیـش بەسـەریانەوە بێـت بـۆ لێپرسـینەوە بـۆ بەجێهێنانـی ئەرکـەکان بەگوێـرەی پێویسـت.

1_Amy, B. M. Tsui, Amy Tsui. 2003. Understanding Expertise in Teaching: Case Studies of Second Language Teachers. USA: Cambridge University Press, 308 pages
ISBN 0521632072, 9780521632072
ISBN 080585102X, 9780805851021

٢-نـاوی پەڕتـووك: كـۆمـاری مەهابـاد ١٤- وەرگـێڕانـی: ئەكـرەم قەرەداخـی، نوسـینی: ئارچـی ڕوزفلـت
Archie Roosevelt: 'The Kurdish Republic of Mahabad', The Middle East Journal, July 1947 no. 3 pp247 269. Translated by Qaradakhy, A.

3_ Baker, J. Westrup, H. 2000. The English Language Teacher's Handbook: How to Teach Large Classes with Few Resources. Continuum International Publishing Group, 170 pages
ISBN 0826447872, 9780826447876

4_Berch, B. Nationalism and Ethnic Conflict, ISBN: 0_7426_3544_4.

5_ Blakemore, S. Frith, U. 2005. The Learning Brain: Lessons for Education. Blackwell Publishing, 216 pages
ISBN 1405106220, 9781405106221

6_ Bonnie, M. D. 2008. How to Teach Students Who Don't Look Like You: Culturally Relevant Teaching Strategies. United State of America: Corwin Press. 48 pages.

ISBN 1412968526, 9781412968522
7_ Brown, R. Kessel, F. S. 1988. The Development of Language and Language Researchers. Essays in Honor of Roger Brown. Lawrence Erlbaum Associates, 423 pages
ISBN 0805800638, 9780805800630
8_ Brutt_Griffler, J. 2002. World English: A Study of Its Development. Multilingual Matters, 215 pages
ISBN 1853595772, 9781853595776
9_D, Breimer. F, Saris, 2006 Whose University is it? Amsterdam university press. ISBN 13 9789085553410
10_ Erneling, C. E. 1993. Understanding Language Acquisition: The Framework of Learning. United State of America: SUNY Press, 256 pages
ISBN 0791414612, 9780791414613
11_F, Rajee, 2002: The Iran Iraq war, University of Florida.
ISBN 0_8130_1176_0
12_ Harmer, J. 1991 new edition. The Practice of English Language Teaching. UK: Longman.
ISBN 0_582_04656_4
13_ Harmer, J. 1998. How to Teach English. Malaysia: Longman
ISBN 058229796 6
١٤-هۆمەر قەرەداغی،سیستەمی فێرکاری، ٢٠٠٦کۆمەك - کوردستان چاپی دووەم.
تەواوی کتێبەکە لەسەر ئەنتەرێت.

http://www.komak.nu/Kurdi/Proje/systemi_feerkari.htm
15- James, M. 2007. Improving Learning How to Learn: Classrooms, Schools and Networks. United States of America: Routledge, 249 pages
ISBN 0415404274, 9780415404273
16- John, B. Salih M. K. 2006. The Future of Kurdistan in Iraq, University of Pennsylvania Press, 355 pages
ISBN 0812219732, 9780812219739
17- Kangas, T. S. 2000. Linguistic Genocide in Education, Or Worldwide Diversity and Human Rights. Lawrence Erlbaum Associates, 785 pages
ISBN 0805834680, 9780805834680
18- Kassem, M. Wahba, Zeinab A. Taha, Liz England. 2006. Handbook for Arabic Language Teaching Professionals in the 21st Century. United States of America: Routledge, 477 pages

١٩-ناوی پەڕتووك: كۆماری كوردستان- مەهاباد نوسینی: نەوزاد مەجید/ خدر سەرمۆردی١٩٤٦
٢١٨ ژمارەی سپاردن
Majed, N. Sarmordy, K. 2004. Republic of Kurdistan - Mahabad 1946. Kurdistan: Maktab biro hoshyary
Number (this is equivalent to ISBN(218

٢٠-ناوی كتێب: زمان،نوسینی: بێرنارد كەمریێ. جێرید دایەمەند. دەوگ والّن. ك. دەیڤید هاریسن،وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: كامیل محەمەد قەرەداخی

ژمارەی سپاردن ٥١٩
Mohammad, K. 2007. Language, Kurdistan: Ministry of Kurdistan Management and Translation
Number (this is equivalent to ISBN(519

٢١-کورد و کوردستان
نوسینی؛ کۆمەڵێك لە ئەفسەران و پسپۆڕانی سیاسی ئینگلیز
وەرگێڕانی؛ حسێن عوسمان نێرگسەجاڕی و حسێن ئەحمەد جاف.
ژمارەی سپاردن ٢٤٠
Nirgsagary, H. O. Ahmad Jaf, H. 2002 first edition. Kurds and Kurdistan. Kurdistan: Ministry of Education Erbil
Number (this is equivalent to ISBN(240

٢٢-گۆڤاری بوار ژمارە یەك هاوینی ٢٠٠٩. خاوەن ئیمتیاز عومەر عەلی، سەرنووسەر تاریق ئەوڕەحمان ئاوەلی

23_Parrott, M. 2007. Grammar for English Language Teachers. UK: Cambridge University Press
ISBN 978_0_521_47797_0

، ٢٤-مێژووی دێرینی کوردستان- فاضل قەرەداغ
٦٨٦ ژمارەی سپاردن
Qaradakhy, F. Hama Karim, H. M. 2006. Old History of Kurdistan. Kurdistan: printer and publisher of the author
Number (this is equivalent to ISBN(686

٢٥-چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی گەلی کورد لە ڕۆژهەلاتی کوردستان

نوسینی؛ دکتۆر یاسین سەردەشتی.
ژمارەی سپاردن ٦٤١
Dr. Sardashty, Y. 2007. A Few pages in the History of Middle Kurdistan. Kurdistan: Sima Sulaimany
Number (this is equivalent to ISBN(641

٢٦- کورد، عەرەب، بەریتانییەکان، بیرەوەرییەکانی کاپتن لاین لەمەڕ ڕووداوەکانی باشوری کوردستان ١٩١٩ تا ١٩٢٩، وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە؛ دکتۆر یاسین سەردەشتی.
ژمارەی سپاردن ١٠٧٩
Dr. Sardashty, Y. 2007. Kurd, Arab, English from 1919 to 1929. Kurdistan: Sima Sulaimany
Number (this is equivalent to ISBN(1079
27_ Wharton, S. Race, P. 1999. 500 Tips for TESOL: Teaching English to Speakers of Other Languages. UK: Routledge, 149 pages
ISBN 978_0_7494_2409_1
28_ Yule, G. 2006 third edition. The Study of Language. UK: Cambridge University
ISBN 0_521_54320_7

٢٩-قورئانی پیرۆز
سایتەکانی

ئەوەی کە بەدەر دەکەوێت لەگەڵ ئەوەی کە پێشکەوتنێکی زۆرو بەرچاو بەخوێندنەوە دەبینریت کەم کردنەوەی ئەو هەموو کەم و کوڕیانەی کە پێشتر هەبوو بەتایبەت لە کاتی شەڕەکانی ناوخۆدا ئێستە لە ئاستێکی زۆر لە باڵادایە بە بەراورد لەگەڵ ئەو کاتەدا، بەڵام زۆرکاری تر هەیە کە دەبێت حکوومەتی هەرێم زیاتر برەوی پێ بدات بۆ ئەوەی خوێندن بتوانێت جێگەی متمانەو دڵخۆشی هەموو لایەك بێت

پەیامی بەدواداچوون

ڕەوشی خوێندن لەکوردستاندا

بەشێک لە کاری مەیدانی ماستەرنامەی نوسەر

د.عومەر عەلی

٢٠٢٠

ISBN 978-168454167-6